

DOBROGEA NOUĂ PE CĂILE STRĂBUNILOR DE V. STROESCU

CU O PREFAȚĂ DE D-1 PROFESOR C. MOISIL,
DIRECTORUL GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI.

VOL. II.

NUMIRILE ȚINUTULUI. TURTUCAIA. ABRITUS. CAVARNA. COMUNA
TECHE CU 9 SATE. COMUNA SPASOVO CU 17 SATE. COMUNA PRE-
SELENȚI CU 5 SATE. COMUNA DIUVANIUVASI CU 5 SATE.

Fotografii de V. Stroescu.
Zincografii I. Brand.

*Editura Tipografia „Comerciala” Iv. D. Smocof & Comp.
Bazargic.
— 1925 —*

Alteței Sale Regale
Principelui Carol

MOȘTENITORUL TRONULUI. PROTEGUITORUL CULTURII,
îchin această carte, ca omagiu de admirațiune, respect și
profund devotament.

Prefața la vol. I.

O descriere a Dobrogei Noi—a Cadrilaterului — pentru realipirea căreia s'a depus arătea efortări și pentru a cărei păstrare s'a vărsat apoi atâta sânge, nu poate fi decât binevenită astăzi, când în toate straturile poporului nostru se manifestă o dorință arzătoare de a ne cunoaște cât mai bine țara, de a ne înțelege cât mai mult unii pe alții.

Dacă numele de „*Cadrilater*“ dat părții de sud a Dobrogei este un termen militar, în schimb numele de „*Dobrogea Nouă*“ este o simplă expresie administrativă, care arată numai, că această parte a fost alipită mai în urmă la Patria-mumă. Dar de fapt Dobrogea „Nouă“ și cea „Veche“ formează o singură regiune din punct de vedere geografic și în multe epoce ale istoriei au format și din punct de vedere administrativ un singur tot.

În tot cursul antichității, ținutul dintre Dunăre și Marea Neagră până la Silistra și până la Varna era o singură țară: Sciția mică (*Scythia minor*), iar în evul mediu până la cucerirea turcească, a fost o singură „eparhie“, a imperiului bizantin.

Dacă după aceea s'a divizat în diferite unități administrative, dacă popoare străine au fost colonizate printre locuitorii băștinași de origine traco romană și dacă la 1878 partea de jos a fost despărțită de cea de sus care s'a alipit la statul românesc, acesta nu însemnează că unitatea milenară a provinciei a fost di-

*) Cu partea omisă la ediția I-a.

strusă, nici că predominanța etnică și culturală a Românilor dobrogeni a fost prea mult știrbită. Au fost de ajuns cei câțiva ani de viață comună ce au urmat anexiunii din 1913, pentru ca spiritul culturii românești să străbata adânc și în Dobrogea „Nouă” și să o contopească iaraș cu provincia de care fusese ruptă timp de trei decenii și jumătate.

Deaceea descrierea Dobrogei Noi prezintă o importanță cu totul deosebită; ea ne va arată și cât de mult a fost înstrăinată această regiune și până la ce grad s'a putut infiltra aici cultura românească.

Volumul de față redactat cu atâta conștiințiozitate și cu atâta entusiasm de un harnic și distins membru al corpului didactic românesc, constituie numai prima parte a descrierii Dobrogei „Noui”. Dl Vasile Stroescu a crezut că funcțiunea de revizor școlar nu trebuie să se mărginească numai la controlul pedagogic al dascălimii și la îngrijirea de bunul mers al învățământului, ci poate atinge și un scop mai înalt: studiarea vieții, limbii, credințelor, obiceiurilor și trecutului diferitelor populații ce trăesc împreună în această regiune puțin cunoscută țării noastre. Cetitorul va găsi aceste cestiuni expuse cu multă pricepere și cu o bogată informație în această prima parte a lucrării și pe lângă ele descrierea amănunțită a orașelor. Alte volume vor cuprinde descrierea satelor și cătunelor, cu viața lor caracteristică și cu indicația locurilor unde s'au descoperit monumente istorice.

Sunt încredințat, că acesta primă descriere complexă și amănunțită a Dobrogei „Noui” va fi bine primită de publicul nostru cult și va contribui la cunoașterea exactă a situației din acest ținut.

14 Oct. 1924.

București

Const. Moisi,

Profesor, Directorul General
al Arhivelor Statului.

MARTURISIRE.

Încă din 1913, colindând satele pentru controlul cultural, am simțit o plăcere, să adun de aci o legendă, de acolo numirea unui deal sau vale, o fotografie a școlii, bisericii, primăriei, date statistice. Ceeace m'a interesat mai mult, au fost denumirile satelor cu legendele lor atât de frumoase.

Când vremurile grele din 1916—1918 s'au abatut asupra acestui ținut, am plecat cu acest modest material într'un colț al Moldovei ospitaliere.

Reintors pe aceste meleaguri, notițele păstrate cu sfîntenie mi-erău mai dragi și am căutat să le completez, iar în 1922 le-am arătat d-lui Profesor Universitar S. Mehedinți, care m'a îndemnat să continuu spre a servi la formarea dicționarului geografic al județului Caliacra.

Un dicționar geografic e o lucrare migăloasă, menită de a fi cercetată de puțini cetitori.

Datorită *cătorva prieteni sinceri, cărora le voi fi recunoscător totdeauna*, am dat altă formă cunoștințelor geografice, presărându-le cu mici descrieri și versuri din poezii noștri, așa că pot fi cetite mai cu plăcere, contribuind la răspândirea datelor despre acest ținut, strâns legat istoricește de pământul la care s'a întrupat.

În fiecare zi și mai ales seara, căutam să lucrez ceva pentru împlinirea acestei însărcinări.

„Și adormiam... atât de fericit,

„Ca un copil naiv ce-și spune,

„Vrăjit de somn, abia șoptit,

„Aceeș veche rugăciune”.

(St Iosif).

În 1923, materialul eră colecționat, doar ultima stilizare pentru imprimare și încă câteva notițe ce trebuiau luate dela Academia Română.

Cautat—am să dau notițele mele în rezumat, formând o bază de cercetări mai amanunțite în viitor.

Ele vor face legătura muncii modeste depusă 12 ani în acest pământ străbun între mine învățătorime și populațiune.

În Septem. 1924, atras în mreje, am fost împălănit, făcând o asociație de tipărit și plasat a volumului I-u din lucrarea mea „Pe căile străbunilor” în Dobrogea Nouă, admitând să-i trec și numele, pe copertă; cu toate că *pretinsul coautor n'a scris nici o jumătate de pagină*.

Atât la achitarea cheltuelilor, cât și la plasare, dovedindu-se nesinceritate, asociația s'a desființat chiar din a 2-a lună dela apariția volumul (Ianuarie 1925) prin arbitraj comercial.

Buna primire și prețiosul concurs, ce-am avut din partea presei, autorităților și particularilor la primul volum, mă îndreptătesc să le *aduc viile mele mulțumiri*, rămânând foarte obligat să dau la lumină volumul II-lea, coprinzând trei orașe și aproape 40 sate, sperând ca treptat—treptat să public și restul materialului ce-l posed.

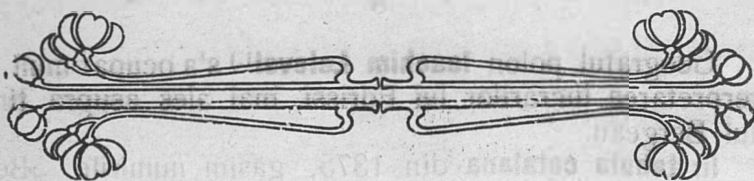
După părerea d-lui Profesor C. Moisil și a aprobării d-lui Profesor Mehedinți, la urmă voi face un indice alfabetic, ca lucrarea să poată servi de dicționar geografic, având toate cunoștințele necesare.

Bazat pe deosebita sollicitudine ce mi s'a arătat, supun aprecierilor binevoitoare și volumul de față.

14 Martie 1925

Bazargic.

V. Stroescu.

Numirile ținutului.

În timpurile cele mai îndepărtate acest ținut a fost numit *Scythia minor* și *Scythia pontica*. ¹⁾

Odată cu întinderea stăpânirii romane și mai ales în timpul împăratului *Dioclițian*, organizatorul imperiului făcea parte din diocesa Traciei, fiind despărțită printr-o linie dela *Durostorum* (Silistra) la *Dionysopolis* (Balcic) în *Scythia minor* la nord și *Moesia interioară* la sud. ²⁾

La geografii arabi, începând din secolul al IX-lea, găsim numirea de „**Bergean**“, „**Borgean**“ sau „**Borșan**“. Apare întâiu „**Rasm vel Horismos quadrantis habitabilis anonymi** (**Abu Djafer Mohamed ben Musa**) **Khovaresmi**; la astronomul **Abu Rihān**, care numește această parte **Borșan**; la **Ibu Said** în 1274, la **Abulfeda** în 1331, la **Bacuin** în 1397. **Abulfeda** scrie că această țară a fost cucerită de Germani (Romanii din imperiul de răsărit). **Bacuin** arată că **Borgeanienii** seamănă cu **Frâncii** și poartă lupte cu **Slavii**, vecinii lor. ²⁾

Mohamed Edrissi, ³⁾geograful arab dela curtea regelui **Roger I** al Siciliei, vorbește pe larg de acest ținut, care se întindea dela **Danu** (Dunarea) la **Marea Nitasch** (Marea Neagră) având orașe înfloritoare, deci acest ținut nu era pustiu, cu toate năvălirile barbare. Se renăște mereu din ruine și cenușă ca paserea maestră, phoenix.

La oraș negustorimea eră mai mult grecească, iar la sate erau **Vlahii**.

1) Strabon Vol. III, pag 65.

2) Analele Dobrogei, 1920. pag. 37. C. Brătescu

3) P. A. Jaubert: Géographie d' Edrissi pag. 380—390.

Geograful polon **Ioachim Lelevel**^{*)} s'a ocupat mult cu interpretarea lucrărilor lui Edrissi, mai ales asupra ținutului Bergean.

În **tabula catalana** din 1375, găsim numirile „Berdjan, Berzan, Borzan“, numiri de origine arabă. trecute în uz la navigația medievală.

Scriitoarea bizantină **Anna Comnena**, la finele veacului XI-lea, arată că regiunea din dreapta Dunării se numește **Parlstrion**. Domnul profesor **Iorga** îl consideră ca un termen administrativ sau militar.

La unii scriitorii printre cari și **Constantin Porphyrogenitul** (secolul X-lea) reapare numele de **Mysia**, citând 14 orașe între cari Dionysopolis, Acra, Zelpa sau Zeldapa.

În cronică franceză a lui **Geoffroy Ville Harduin** (conicarul imperiului latin de răsărit 1204-1262), găsim vorbindu-se de **Vlahia Asanizilor**, situată între Dunăre și munții Balcani până la Mare, locuită de Vlahi și Cumanii. Împăratul Ioniță e citat de 14 ori ca rege al Vlahilor și e intitulat „**Domn al Zagorei** și al **Mysiei**” înțelegându-se al Vlahiei Asanizilor.

Prizonierii luați din sudul Balcanilor erau duși în Vlahia.

Tot în această cronică găsim numirea de **Vlahia Albă** (Blankis Blakie). **Ducange**, în notele de adnotare la cronică, admite **blanche Blaqueie** sau **Valachie**.

Cronicarul **Henri de Valenciennes** pomenește de acest ținut că se numește Vlahia și locuitorii sunt Vlahi și Cumanii. În cronică anonimă scrisă în vechiul dialect valencien (pag. 28) se citează Vlahia lui Asan și că Ioniță a ridicat toată populație valahă capabilă de a purta arme și cu 10000 Cumanii și Grecii a plecat contra Latinilor din Constantinopol.

- „ *Și crâncen trece Ioniță prin rândurile dese,*
 - „ *Iar după el Cumanii iuți pe dușmani greu mi-i țese.*
 - „ *Fără de nădejde se mai bat: Chesarul Balduin*
 - „ *Și toți vitejii ce după dânsul vin*
 - „ *Ca Henric, Bonifat și Dandolo, căci harnicii Cumanii*
 - „ *li frâng cu Vlahii cei din Pind și cei de prin Balcani.*
- (I. Nenițescu)

^{*)} Arhiva Dobrogei 1919. Vlahia lui Asan, Vlahia Albă de C. Brătescu I. Lelevel. *Geographie du moyen age*, vol. III. IV. pag. 124—127
Anna Comnena Lib. VI. cap 4 pag. 480.

Ansbertus, cronicarul lui Frederic Barbă Roșă. arată că la 1188 ținutul răsăritean, dintre Dunare, Balcani și Mare, eră deosebit și stăpânit de Români și Bulgari sub conducerea lui *Calo Petru* Românul și fratele său *Craasian*.

La cronicarul *Nicetas Choniatus* găsim numirile de Mysia și Zagora. (Ionița domn al Zagorei și Mysiei).

Calugarul *Wilhelm de Rubruquis* pe la 1253, făcând o călătorie în părțile Tătarilor arată că această parte se cheamă Vlahia lui Assan.

Aceste numiri dovedesc existența unui grup puternic de Români, având conducători de acelaș sânge, cari au jucat roluri importante pomenite de isorici.

Hans Schiltberger,³ călător cunoscut, care a scris memoriile sale după 1386, citează ca al treilea oraș principal din această regiune, *Kalacrea* Domnul Mircea se intitulă pe la 1390: „*Mircius Dei gratia woevoda Transalpinus Făgăraș și Omlaș dux, Severini comes, Terrarum Dobroticii Despotus*“.

Cronicarul **G. Șincai**, vorbind de Domnitorul Mircea, arată că și întinsese cuceririle până la mare, ș'a născut războiul pentru **Dobrotichiu** și Drâstor (bine înțeles după textul lui Chalcocondylis).

„*Si merg să stea de vorbă cu Mircea cel Bătrân,*

„*Al României falnic și neinvins stăpân;*

„*Cu Mircea, Domnitorul Dobrogei mănoase,*

„*Silistrei celei tare, al Dunării spumoase*

„*De-a lungul pân'la mare și-al malului cellalt*

„*Și-al văilor de dincol' și de Balcanul nalt.*

„*Cu el vor să închee prin bună învoire,*

Intre sultani și țară o veșnică înfrățire“.

(I. Nenițescu).

Comander I. Buchan Telfer ne comunică după călătorul Schiltberger că Mircea, urmând fratelui său mai mare Iv. Dan V. V. a adăugă la domeniile sale, după

3) Hans Schiltbergers Reisebuch nach der Nürnberger Handschrift Herausgegeben Tübingen 1886.

scurta domnie a lui **Ivancu** sau Iuancku și Dobrogea. În marea sa planșă dela finele cărții pune numele de **Döbrogea** și orașul Kallacerka.

Izvoarele lui **Leonclavios** arată că **Ivancu** domni peste Varna și regiunea vecină Dobritze.

Lui Ivanciu, Turcii îi ziceau **Dobritzogol**. Așa dar denumirea „**Dobrogea**“ se dă din secolul al XIV-lea.

Acest nume vine dela **Dobrotici**, ori **Dobrovcei**, care prin „turcizare a primit finala **gea**“.

La D. Cantemir în „**Histoire de l'agrandissement de l'empire othoman**“ găsim „**Dobruge**“.

Tot așa explică și D-r Jiricek și Kanitz.

Căutând în dicționarul turcesc „**Samibelu-Frașcheri**“ găsim cuvântul „**Dub-rogea**“ loc întins, stepă fără păduri, în opoziție cu „**Deliormanul**“ păduri nebune-nesfârșite.

Ionescu dela Brad e partizanul acestei interpretări. **Ubicini** explică „Dobrogea“ ca «țară **bună**“ dela slavul „dobro“ bun. Dobrogea e pământ fertil și de complexă fericire. Pentru Rutenii veniți din stepă, Dobrogea era un raiu și ținutul din deltă, lângă Cara-orman se numește **Paradisul Cazacilor**.

Datorită cetăților Rusciuc, Silistră, Șumla, Varna, înscrise în istoria armelor prin luptele vajnice ce s'au dat în decursul secolelor, s'a născut denumirea militară de „Cadrilater“.

Această „țară bună“ după explicarea lui Ubicini a fost un bulevard al popoarelor, căci.

„*Măreață e întinsa mare . . .*”

„*Comori nenumărate are!*”

„*Dragi sînt spumatele ei valuri,*”

„*Cînd bat cu furie în maluri,*”

„*De' și frîng albitele lor coame!*”

„*E plină Dobrogea de poame,*”

„*De dealuri și de văi mănoase,*”

„*Și de câmpii cu flori frumoase.*”

(După I. Nenitescu).

Contribuțiuni istorice și numele de Dobrogea—Andronescu Virgil 1908

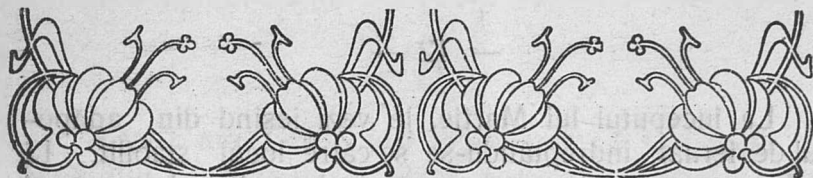
Dobrogea în pragul veacului XX-lea de capitan M. Ionescu.

Kneajestvo Bălgaria D-r Iirecek

La Bulgarie Danubienne Kanitz 480

Ionescu dela Brad. Excursion agricole dans la Dobrudgea.

Revue de geographie 1879.

Turtucaia.

De aproape două ceasuri plecasem cu trenul dela București.

Deoparte lanurile bogate păreau ca undele mării, de alta Argeșul, bătrânul *Mariscus*, își ducea apele argintii cu amintirile scumpe ale străbunilor până la Dunăre (Istrus).

În dreapta se zărește valea Spanțov, urmele slabe ale cetății vechi „*Daphne*“, capul de pod din secolul al VI-lea, metropola primilor creștini, a prințesei *Gauthia* ^{1,3)} și reședință episcopală.

Coborîm la Oltenița—port. Cu vaporezul îrecem Dunărea, ce pare un văl subțire de argint, preșerat din razele soarelui.

După părerea unui scriitor, ²⁾ vasul vopsit în alb făcea impresia unei lebede, ce înotă în contra apei.

„*In veci a sufletului șoapte*

„*Le-oiu îndrepta în zi și noapte,*

„*Spre tine Dunăre măreață*

„*Ce răsăritului dai vieață.*

(*I. Nenițescu*).

Malul din dreapta e ridicat, ca o colină cu pomi, vița de vie, ogoare; iar la Dunăre, aproape de mal, ochiul întâlnește ceva ne mai văzut la noi: un fel de șle-puri, transformate în mori, a căror roți mari de lemn se mișcă prin puterea apei.

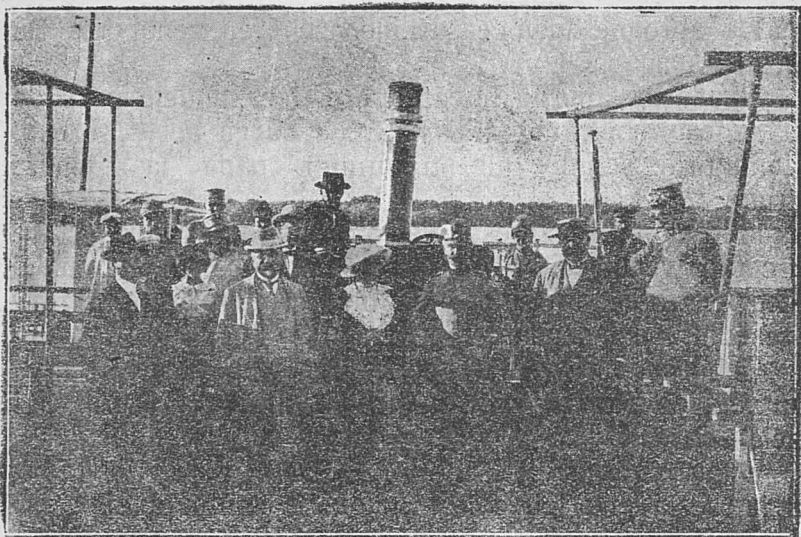
1) Pe căile străbune de V. Stroescu. vol. I pag. 56

I. Irimescu Căndești—„Viitorul“ din 1913

Istoria bisericii Române de G. M. Ionescu pag. 356,

La începutul lui Martie, le vezi ieșind din adăpostul de iernat, îndreptându-se se către locul stabilit. Li se fac reparațiunile necesare și toaleta de primăvară și măcinișul începe, arătând belșugul locului. Orașul e așezat în amfiteatru, având o frumoasă privesiște.

Aci în vechime era a doua cetate „*Transmarisca*” (Peste Mariscus) și care cu cea dela Daphne formau capul de pod, străjer neadormit contra năvălirilor ce începuse încă din secolul al III-lea.

D-1 General N. Petala cu doamna și subcomisiunea pentru organizarea învățământului.

Până în acest veac nu o găsim pome nită de scriitori. *Procopius* (sec. VI-lea) în „*De Aedificiis*” * arată că cetatea a fost zidită de Constantin cel Mare (306-337) făcând capul de pod Transmarisca—Daphne, că barbarii au distrus-o și că Justinian a rezidit-o din temelie.

Geografii au enunțat-o ca pe o strajă puternică, așa „*Itinerarum Antonini*”, „*Tabula Peutingeriană*” geografii *Ptolomeu*, *Ravenat*.

Itinerarum Antonini—223.
Ptolomeu, vol III
Ravenat (IV. 7)

Kanitz arată că a fost întemeiată ca fortareată de împăratul Constantin cel Mare, aproape de castelul Daphne, însărcinată de a veghea la siguranța trecerii.

Istoricul *Mannert* a derivat cel dintâiu numele Trans Mariscus (Peste Argeș).

Fortăreață importantă, eră apărată de o garnizoană de infanterie ușoară și 2 cohorte a legiunii XI Claudia, a cărei lagăr principal era la Drâstor.

Kalinca ⁵⁾ care s'a ocupat cu monumentele vechi în Bulgaria, descrie inscripțiunea de pe o cărămidă găsită la Silistra, astăzi în muzeul din Sofia.

LEG. XI. Cl. F. TRM.

(Legiunea XI Claudia, Felicia Trans Marisca).

Inscripțiunile. Lei de piatră Turtucaia.

În vara anului 1924, s'a găsit de fiul institutorului Brebu, în temelia cetății de pe malul Dunării o cărămidă cu aceeași inscripțiune. Păcat că a fost scoasă în bucați și s'au pierdut din ele. Am privit jumătatea cu fină lă inscripțiunii.

G. Popa Lizeanu. Cetăți și orașe grecoromane pag. 60

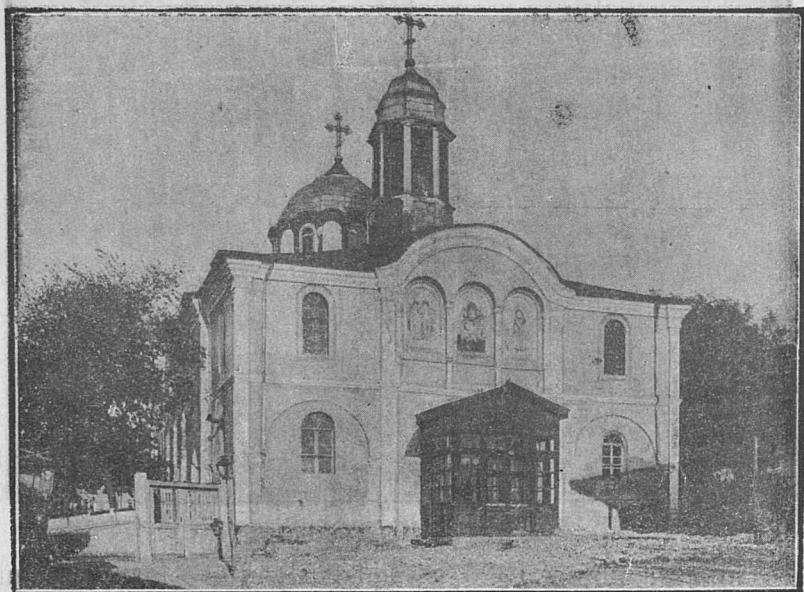
Kanitz—La Bulgarie Danubienne pag. 540

* Kalinca—Din Antike Denkmäler in Bulgarien

Vizitând în această primăvara orașelul Turtucaia, am văzut trei pietre vechi, cari spuneau multe lucruri dela străbuni:

Una e din piatră mai tare, înaltă de 68 cm. lată de 50 cm. și grosă de 43 cm., cu cinci rânduri săpate: în primul rând sacrum, al 2-lea coh.I. Trac etc. pe laturea din dreapta săpat un ogar sărind la o căprioară; a doua piatră e de o compoziție mai slabă și de culoare mai albicioasă, cu 6 rânduri săpate, din cari în al 5-lea Diana e și ai 6-le V. S. L. M. (votum solvit liberus merito).

Ambele pietre s'au găsit la dl. I. Hasan Ceaușoglu în curte la o adâncime de 3 m. de o parte și de alta înaintea unui pavaj de piatră, din care s'a desgropat ca 200 m. p.

Biserica „St. Nicolae” din Turtucaia.

După părerea d-lui profesor Moisil, căruia i-am arătat notițele, aceste pietre au fost ridicate cohortei I

*) C. Porphyrogenitul „De Cerimoniss Aulae Byzantinae II. 54

**) Geographie d'Edrisi par P. Jaubert pag 382—386.

tracică la un templu al zeiței Diana, dovadă căpiora și ogarul. Cercetările specialiștilor ne vor dovedi trecutul.

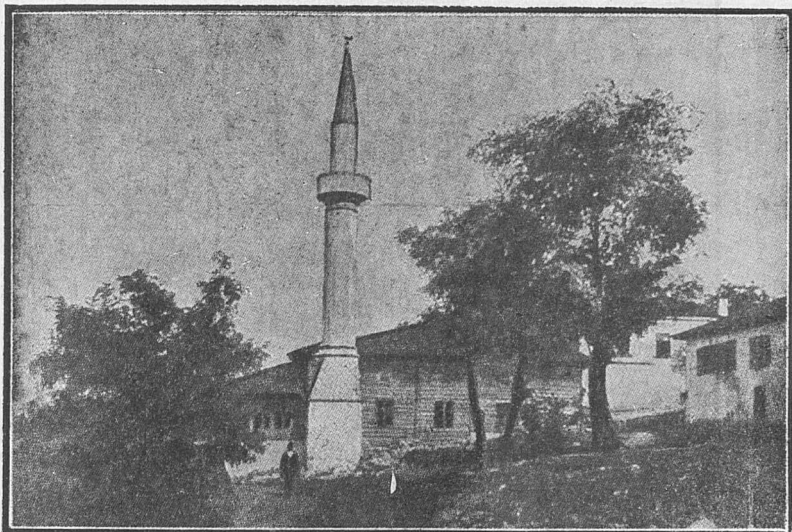
La Hasan Mutîș Cara Ahmed s'a găsit aproape la suprafață un bloc de piatră, sculptați doi lei, unul în dreapta și altul în stânga, stând pe labe uniți prin coade.

Blocul are o lungime 95 cm. înălțime 65 cm. și grosimea 50 cm. și pare a fi partea de jos a unei statui.

Cronicarii bizantini, printre cari și C. Porphyrogenitul arată că a fost reședință episcopală.

În evul mediu geograful arab *Mohamed Edrissi* în cartea sa pomeneste de orașul de pe Dunare *Rekran, Zakatra, Trakan, Recnova*.

Ioachim Lelevel indentifică Recran cu orașul de mai târziu Trakan, Tutrakan, cum îi zic Bulgarii și Turcii .

Said pașa geami din Turtucaia.

(Dela Elmas Recnova, Zacatra, aproape de un munte, distanță de o jumătate zi, dela Recran la Destri-nos (Silistra) aceeaș departare.

*) Tabula itineraria Edrisiană-Atlas Lelevel Analele Dobrogei 1920 pag. 39.

**) I. Lelevel Geographie du moyen age Vol. III IV pag. 124-127

***) Kanitz-La Bulgarie Danubienne pag. 541

E singurul izvor pentru explicarea denumirii de **Tutracan**.

După vestita bătălie de a Cosova, cetatea rămâne în stăpânirea Turcilor.

Mihaiu Viteazul, domnul muntean, trece în două rânduri Dunărea* și dă foc cetăților din dreapta, printre cari avu aceeaș soartă forăreața de odinioară a lui Iustinian.

La 1773 se dă o luptă mare. Armata turcă e sub comanda lui *Feizulah pașa*, iar cea rusească e condusă de vestitul general *Suvarof*. Rușii reușesc să treacă fluviul, bat și gonesc pe protivnic, forăreața însă n'a fost distrusă.

Sultan Abdul Hamid geami-Turtucaia.

Anul 1810 e cel mai dureros. Eră sfârșitul războiului de la 1806—1812 între Ruși și Turci, a cărui

*) 1594 și 1595.

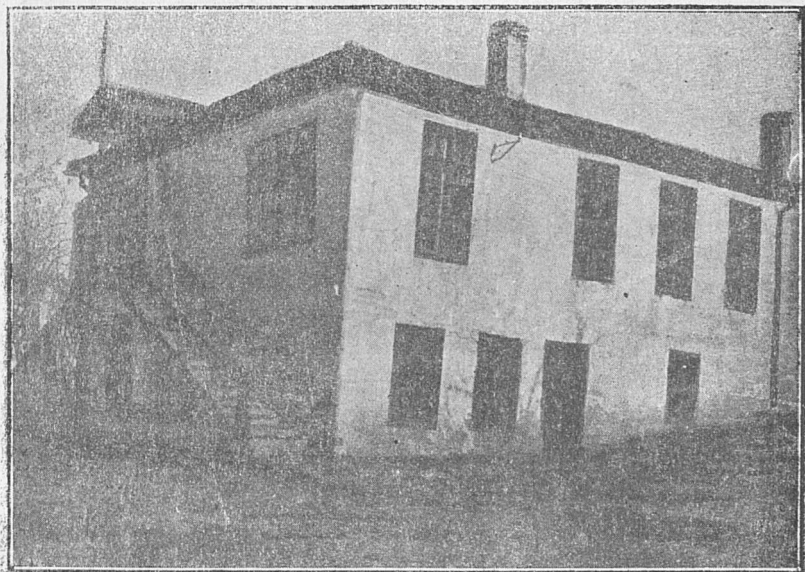
urmări a fost rana ce a sângerat un veac și mai bine (perderea Basarabiei).

Vestitele întărituri sunt luate de generalul rus Camenski și ca răzbunare a lăsat numai ruine din forturile, ce rezistase atâta vreme.

Au plâns străbunii pe urmele lor!

În timpul războiului de independență a Greciei, Rușii luând parte coreligionarilor trimit armatele la Dunăre, dar Turcii se întăresc și opresc trecerea înamicului pe la acest cap de pod.

În războiul Crimeei, armata turcă sub comanda lui *Omer pașa*, la 1854, trece Dunărea, aproape de Turtucaia și da Rușilor cea mai celebră bătălie dela Oltenița. Trupele turcești arătară în această zi vechiul

Primăria. — Turtucaia

spirit militar, care cucerise jumătate din Europa, că încă nu e mort la Osmanlii.

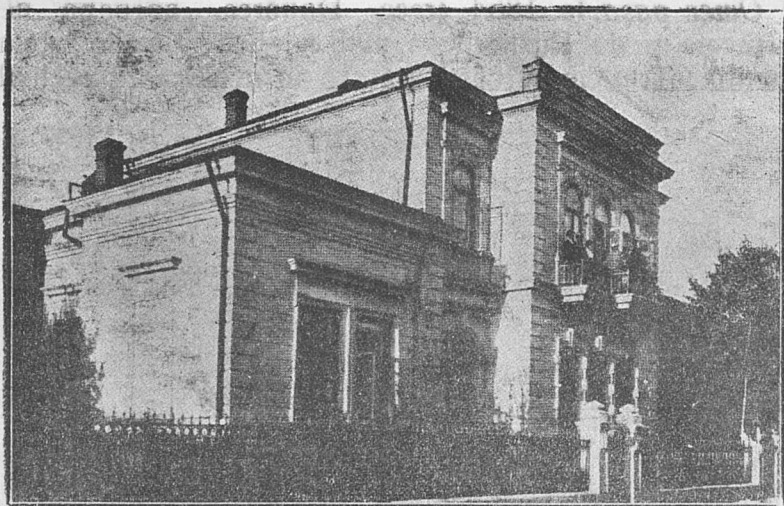
Fortificațiile dela Turtucaia se refac și întăresc spre a corespunde renumelui militar din cele mai vechi timpuri.

În războiul ruso-turc dela 1877, Rușii se mângî-
nase a bombarda dela Oltenița fortareața Turtucaia
și monitoarele turcești. În această luptă de artilerie fu
rănit generalul rus *Ernroth*, în urmă ministru de
războiu în Bulgaria.

Hasan pașa nu parăsi Turtucaia, decât în urma
ordinului Sultanului

În 1913 armatele române ocupa fortareața fără a
pricinui pierderi.

Iar regimentul 40 „Calugăreni“ cu bravul său co-

Gimnaziul „Regele Carol I“ și școala pr. No. 1 Turtucaia.

mandant d-l General N. Petala, pe atunci colonel, luă
în primire noua garnizoana.

Un suflu binefăcător de prefacere și o muncă în-
cordată depusă de toți factorii pentru a da o
nouă viață pământului întrupat.

Timpul de liniștetu de scurtă durată, căci în Iulie
1914 începe războiul lumii și'n hora morții trebuie să
întrăm și noi pentru apărarea drepturilor sfinte.

Păduri tăiate, șosele făcute, întăriturile vechii for-
tărețe armate cu tunuri, pregătiri mari pentru ziua ce
va sosi, însă străbunii din morminte se uitau cu jale

căci capul de pod nu mai eră cu prevederea ca Transmarisca—Daphne.*

În jurul oraşului, pe o rază de 7-8 km. având ca diametru Dunărea, se aflau trei rânduri de şanţuri apărate prin linii de sârmă ghimpată; pe o lungime de aproape 30 km. erau 15 forturi mici de apărare.

Lucrările de apărare erau numai pasagere cu şanţuria dânci mascate pe flancuri de frunziş, de sămănături, centrele de rezistenţă (forturile) erau reţele de sârmă, abatise, gropi de lup. În redute erau adăposturi blîndate cu grinzi de lemn şi fier.

Școala Secundară de fete—Turlucaia.

Înăuntrul centurei se găsea o a doua linie de apărare, la 3 km. de oraş, formată numai din şanţuri şi sârmă ghimpată.

Erau destinate 21 tunuri grele, fixe, scoase din forturile din jurul Bucureştilor printre cari 3 obuziere de 210m. m., 48 tunuri fixe de calibrele 75, 87, 105, 120, unul de 210 m. m. şi 36 turele cu tunuri de 52 m. m. printre acestea numai 4 tunuri de 150 m. m. erau

moderne; artileria mobilă cuprindea baterii de 75 m. m. 105 și 120 m. m.

Totalul tunurilor, de toate calibrele, în funcțiune se ridică la 124. *)

Cursul Dunării a fost barat prin mine și lanțuri de sârma și protejat de câteva baterii de tunuri, așezate în ostroave, astfel că circulația vaselor dușmane era împiedicată.

Scoala primara de băieți No 2 Turtucaia,

Garnizoana cetății era formată din divizia 7, compusă din regimentele 36. „V. Lupu“. 40 „Călugăreni“ 76 și 79 și 4 batalioane de milițieni, în total 20000 oameni, o linie destul de subțire pentru un front de 30 km.

Sectorul I, Staroselo era apărat de reg. 36 și 40; sectorul Daidar de reg. 79; sectorul Antimovo de reg. 76; pe Dunare erau 4 monitoare și 8 vedete.

Trupele faceau parte din armata III cu cartierul general în București.

Inamicul era superior și calitativ și cantitativ.

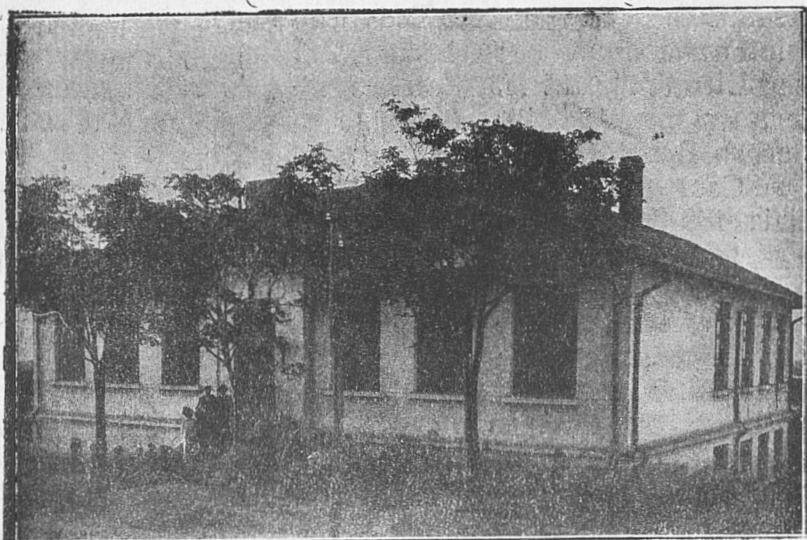
Atacul începe în noaptea de 18—19 August 1916 și e descris cu multă competență de d. I. profesor C. Chirițescu (op. cit).

*) C. Chirițescu Istoricul războiului pentru întregirea României 1916—1919 Vol. I. pag. 168.

S'au luptat soldații, vrednici de străbunul nume
și răniți de moarte făceau ultima rugăciune:

- „ Mă arde groaznic rana—rău gâlgâe al meu sânge
- „ Din ea—și simt vieța-mi că repede se stinge!
- „ Dar frații mei nainte pășit-au cu avânt,
- „ Din ei căzut-au atâția la pământ...
- „ Aș vrea să fiu cu dâșii... M'a părăsit puterea..
- „ De sânge și sudoare tot trupul meu e ud...
- „ Nici pot să-i văd, căci moartea mi-a întunecat vederea;
- „ Nici să-i aud, căci auzul m'a părăsit, victorie strigând.“

(I Nenițescu)

Scoală primară de fete No. 2 Turtucaia

Și par'că sortit a fost ca'n ziua de 23 August,
renumitele tabii să urle de durere și de groază, iar
bătrâna Dunăre să-și înroșească valurile albastre cânta-
te atât de mult și să înghita mii de suflete nevi-
novate.

O zi de mare durere, o zi de doliu național!

Cu toată stăruința mea nu am putut găsi volumul
în care Profesorul *Celebi Mehmed Zali derviș*, zis

Evlia Celebi, a descris călătoria sa în 1647 (1063 egira) în acest oraș, probabil aș fi găsit lucruri interesante.

Kanitz, care a vizitat acest orașel, arată că erau 462 case turcești, 15 case circaziene și 715 creștine. Românii formau majoritatea și se ocupau cu pescuitul. Exportul era destul de însemnat și constă din cereale, piei, lemne etc.

În almanahul „Tuna” (Dunarea) editat în anul egirei 1288 (acum 69 ani) găsim oarecari date asupra Turtucaiei.

Subprefectul se cheamă Omer Tair Efendi, cadiul Hagi Mehmed Eshad Efendi. În consiliul de administrație: subprefectul și membri Ali Aga, Sadic Aga, Ioanciu Aga, Ghețu Aga; în consiliu de juriu: Cadiul și membri Hogeas, Asan Efendi, Ferhad Aga, Todorică Aga, Nicolaiu Aga; administrația finanțelor: Ahmed Sedhi Efendi, Axmed Eshad Efendi, Nazif Efendi etc. consiliul comunal: subprefectul și membri Hagi Mahmud Ef. căpitanul Mustafa, Șerban Bunică etc.

Casa orfanilor are 375370 piaștri, iar asistența socială 489-886 piaștri.

În oraș erau: 4 geamii, 2 techele, un seminar cu internat, 7 școli primare, 1 judecătorie, 1 palat administrativ, vama, 1117 case, 849 prăvălii, 3 mare magazine, un ceas de oraș, foșor, o biserică, un templu, 41 cârciumi. 3 cazinouri și restaurante.

Încă din timpul Turcilor, orașul era împărțit în mahalale: *Teche mahle*, (mahalaua mănăstirii) *luci cornalâ mahle* (mahalaua dela fântâna cu trei ciuciuri); *Șiramet* (mahalaua lui Ahmed cel Râu) *Cantar geami mahlesi*; *Cearși mahle* (mahalaua din piață).

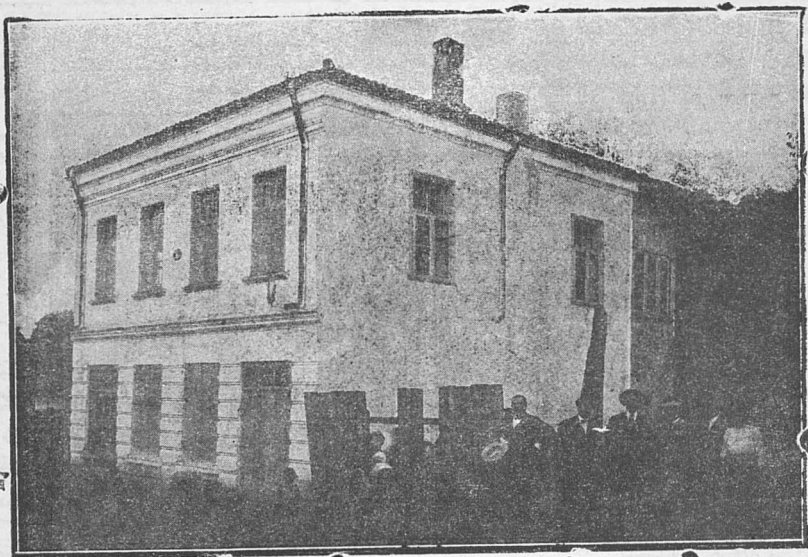
Mahalaua Șiramet e în partea cea mai ridicată a orașelului, pe platou (128 m.) în spre tabil. Asupra însemnării denumirii „Șiramet” „Șeramet” puține am aflat. Cercetând dicționarele turcești putem deduce „loc vesel” căci de pe platou se deschide ochiului o frumoasă privelește în valea Dunării preșărată cu oaze de sălci, ceți, rescolesc simțirile; înclin însă asupra desfacerii cuvântului în „Șer și Amet” prescurtat de

Strázile sunt prevázute cu borduri și foarte puțin pletruite, ceea ce face ca după ploae, să stea noroiul mult timp, strámte, întortochiate, încât abia le mai dai de capăt.

Casele sunt mici, aproape pătrate, cu geamlác în fața și cu acoperișuri joase de țigla.

Primăria e instalată în local propriu, mic pentru un asemenea punct însemnat.

Administrația, plășii, oficiul poștal, judecătoria etc. în case închiriate.

Școală primară mixtă No. 1 Turtucaia.

Se mai află secția serviciul tehnic, spital, regiune agronomică, agent de pescarie, vamă, căpitănia portului, secția de grăniceri, serviciu polițienesc și o brigada de siguranță. Pentru iluminatul orașului sunt 10 lămpi petromax, 50 felinare cu benzină, sistem Ferero, 30 felinare cu gaz.

Populațiunea se compune din 1048 suflete, din cari 5106 bărbați și 5379 femei; 4182 casătoriți, 5456 necăsătoriți, 5 văduvi prin divors, 306 văduvi prin deces, 39 concubinaj; 7680 ortodoxi, 2702 mahomedani, 102 alte credințe.

Ortodoxii sunt majoritatea Români.

Locuitorii au 102 case de zid, 237 de nuele, cu o cameră; 979 de zid, 516 de nuele cu 3 camere, 11 bordeie. Mai au 538 coșare, 724 porumbare 255 magazine. Pentru munca câmpului au 102 pluguri de fier, 270 rarițe tot de fier, 3 vânturătoare.

Prefacerea grâului și porumbului în făină se face la 5 mori cu motor și la 9 mori de apă, pe Dunăre.

Brutării sunt 9; fabrici de apă gazoasă 2, darace 3, fabrică de cărămidă 1, de făină. 1.

Pentru transport sunt 15 trăsuri, 200 căruțe, un automobil și 1 autotractor.

Îngriesc 5 tauri, 263 boi, 473 vaci, 23 junci, 47 mânzați, 81 mânzate, 126 viței, 67 vițele, 308 bivoli, 97 bivolițe, 8 turmaci, 6 turmace, 3 malaci, 30 armăsari, 313 cai, 101 iepe, 17 noateni, 6 noatene, 12 mânji, 4 catări. 80 măgari, 29 măgărițe, 57 berbeci, 4034 oi, 135 capre.

Pământ arabil 3060.60 ha, vii 140 ha, grădini 22 ha

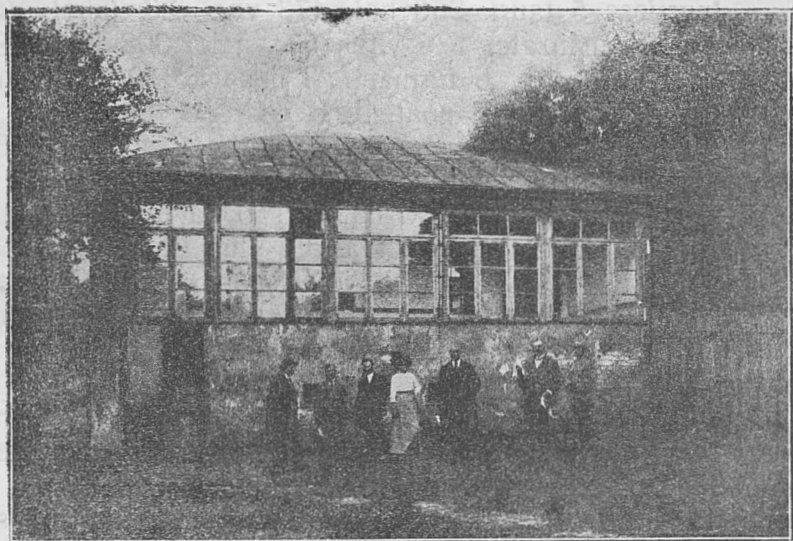
Pentru preamărirea lui Dumnezeu se biserica „Sf. Nicolae” zidită de Români în 1863. În ea s'a slujit în românește până la 1900 și dela 1913 până astăzi. Treisprezece ani aproape s'a cetit numai în slavonește, având patronul „Sf. Ciril și Metodiu”.

Din cărțile bisericești, ce s'au găsit pe la Români din Turtucaia s'au scos câteva nume de preoți și dascăli: Pe la 1774 s'a hirotonisit ca preot Rusu Șaru, a murit în 1830; Dascălu Mihaiu din Oltenia, hirotonisit preot în 1780, mort în 1835; Dascălul Gheorghe din Oltenia, 1790-1802; Dascălul Gavrilă Brănescu din Câmpina, între 1850-1856; Dascălu Petre Florea din Turtucaia 1856-1860; Dascălu Stefan Nicolae 1868-1864, Dascălu Vasile Borănescu din Buzău 1864-1868; Nicolae Lacătuș 1868-1870; dela 1870-1871 școala românească din Turtucaia făcea o circumscripție cu cea dela Silistra, fiind institutor superior pe C. Petrescu; în 1871-1872 e Ion Crețulescu; dela 1872-74 e V. Borănescu; dela 1874

1875 Petre Bozianu; dela 1875-1883 D. Petrescu. Dela 1881-1882 funcționează și o școală de fete cu Ana Petrescu. In 1883-84 preda Leon Barițiu din Sibiu.

Dela 1884 până'n prezent funcționează institutorul G. Ionescu. Mai cităm pe institutorul D. Nicolescu, care'n războiul balcanic luând parte vitejește în mai multe lupte a fost rănit și internat în spitalul militar din Rușciuc, de unde într'o noapte s'a strecurat și s'a salvat trecând Dunărea înnot.

Corpul didactic în 1908-1913 s'a complectat cu drole Vasilica Ceapan, Eugenia Costagoga, Elisabeta Lăzărescu, Fania Ionescu etc.

Școală primară mixtă—Turtucaia

Atât în timpul Turcilor, cât și'n perioada 1878-1913 dascălimea română și-a împlinit marea misiune ce o avea ținând aprinsă lumina în calea vieții.

Școală românească în Turtucaia dăinuește mai bine de un secol. Stând de vorbă cu d-l Cristescu, ajutor de primar și cântăreț îmi povestea cum învățau carte la vechea biserică.

In 1904 s'a înființat pe lângă școală și un atelier pentru construirea lotcilor și uneltelor de pescuire,

* Directoare: Vasilica Ceapan.

știindu-se că Turtucaienii sunt meșteri buni de lotci și abili pescari.

Localul școlii No. 1 s'a construit în 1897 și a costat 50000 lei E într'o poziție frumoasă și e o podoba a românismului.

Funcționează *) astăzi un număr de elevi: cl. I-a 48, II-a 52, III-a 38, IV-a 33=171.

Tot în acest local e instalat și gimnaziul ²⁾ complet „Regele Carol I” înființat în 1920 și întreținut 2 ani de Banca populară „Regele carol.”

În anul 1924-925 urmează: cl. I 25, II-a 25, III-a 13, IV-a 10=83 elevi.

Corpul didactic se compune din 8 profesori și maestri.

D-l C. Disescu Ministrul Instrucțiunii vizitând școală pr. No. 1.

Școala secundară gradul I-^{iu} ³⁾ e instalată în local propriu, cu etaj, făcând o frumoasă impresie.

* Director Mitachescu.

2 Director I. Petrovici.

3 Directoare Natalia Maior Mladin.

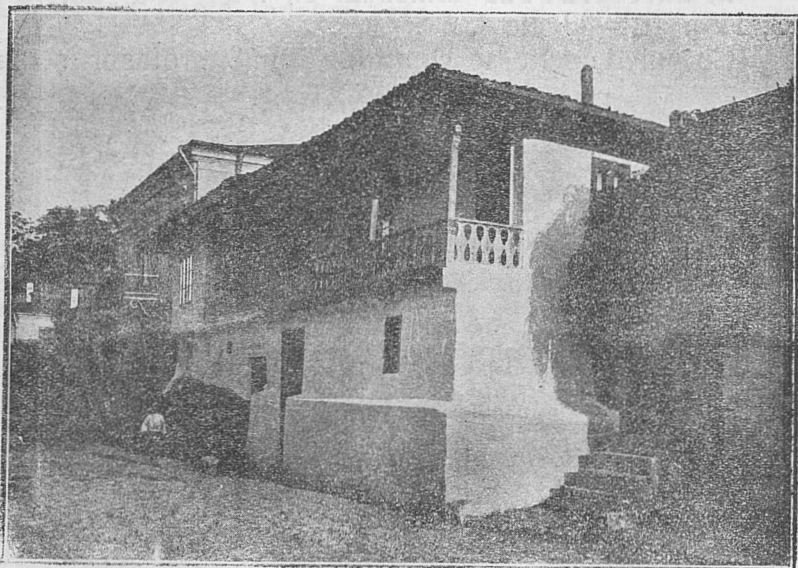
Corpul didactic se compune 10 profesoare, din care 2 maestre de lucru.

Re lângă școală e un atelier de rufărie și croitorie.

Eleve înscrise: Cl. I. 35, II-a 19, III-a 27, IV 19=100 și la atelier 24.

Grație stăruinței d-nei directoare e un cămin, tot în acest local, pentru 40 eleve.

Școala de băieți № 2 ¹⁾ e instalată în local propriu, cu 6 săli.

O casă — Turtucaia.

Elevi înscriși: Cl. I-a 52, II 75, III 59, IV 39=225
Școala № 1 de fete e instalată în localul cumpărat.

Eleve înscrise; Cl. I-a 36, II-a 36, III-a 36, IV 36=144.

Școale de fete № 2 are un local nou, frumos cu 4 săli sus și 2 săli jos.

1) Director Arsenie Constantinescu

2) Directoare Vasilica Ceapan

3) Directoare: El. Radulescu.

Eleve înscrise: Cl. I-a 48, II-a 41, II-b 42, III-a 54, IV 37=223.

Școala primară mixtă № 1 are local cumpărat.

Elevi înscriși: Cl. I-a 46, II-a 43, III-a 31, VI-a 37=157

Școala mixtă № 2 e pe platoul Ștramet într'un local închiriat. Elevi înscriși: Cl. I-a 52, II 43, III-a 36=131.

Cele patru grădini de copii au aproape 190 înscriși

Turcii au o singură școală lângă geamia „Said pașa” din bulevardul „Regele Carol” cu cinci clase: Cl. I a 24, II-a 40, III 25, IV-a 17, V a 9=115.

Elevii din ultimile clase frecventează școalele de stat.

Luci cornală ceșme—Turtucaia

Dela 1913 până astăzi controlul l-au avut revizorii școlari P. Petrescu și N. Dinescu.

Credincioșii lui Mahomed au: geamia „Said pașa” din Bulevardul Carol I-ii; geamia „Sultan Abdul Hamid” zidită în 1893; Teche „Şaazeli” de vreo 60 ani, construită cu concursul lui Ahmed pașa din Rusciuc și Teche „Nacşibendi” (Softababa) fondată de Softa, care e îngropat în curtea techelei. La această mănăstire nu

*) Director I. Brebu

*) Director Pr. Manoliu

sunt chilii. Joi seara, vin dervișii (călugării) cu șeicul lor și-și fac rugăciunile lor speciale prin mișcări.

Judecățile între musulmani se fac la *cadiat*

În mișcarea cooperatistă menționăm banca populară «Regele Carol» înființată în 1914 cu un capital de 11420 lei cu 60 membri, având președinte pe fostul director al Școalei D. Niculescu Duțu. Activul e de 1684523 și un fond pentru ridicarea unui monument eroilor căzuți la Turtucaia 137510.90 lei.

Cooperativa de aprovizionare și de sfacere în comun

Pe gânduri.

„Sf. Andreiu” cu secțiuni agricolă și de pescărie, cu un rulement de 18848174 lei.

În centrul orașului e localul destinat monumentului eroilor căzuți pentru întregirea neamului.

- „ Vă văd luptând eroic în forturi și'n tranșee
- „ Sub ploaia de obuze ce lung aprinde pe cer
- „ Bolid. care lasă fășii de curcubeie,
- „ Și cum cântați în aer marea epopee

„ Care dormia de veacuri în lira lui Homer.
„ O! dragoste de țară, sublimă renunțare
„ De tot ce e țărână și muritor în noi,
„ Cenușa ancestrală din vremuri legendare,
„ Ce, ca un magic Foenix aprinde n'fiecare
Virtutea, care schimbă pe oameni în eroi.

(Mircea Rădulescu)

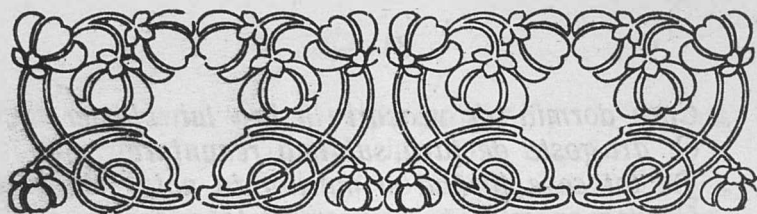

La graniță.

Pe malul Dunării e și grădina publică, micuță și cu multe dorințe nesatisfăcute. O coloană, de vre o 2 metri, ne arată că pe aci a trecut sultanul Mahmud. Și soarele trimetea o ploaie de raze pe luciul întins al Dunării, iar tineri și bătrâni plecau la plimbare către alea cu tei „Regina Maria”. (în direcția Turc Smil).

„ Treceam pe-alea Reginei
„ Sub bolta clară, străvezie;
„ Erau aglice pe sub tei,
„ Și'n aer s'von de ciocârlie.
„ O secere de argint atârână
„ De un cuiu de flacăra pe cer;
„ Din focul stelelor se cerne
„ Trecutul plin de mister.

(G. Tutoveanu)

A b r i t u s.

Se luptase noaptea cu ziua. În zare brăie închise.

Pe marginea șanțurilor iarba eră mare. Se uitau roibii cu jînd la ea. Par'c'ar zice: „Lasă-ne, stăpâne, căci ne-am săturat de fân!“

Prin iarbă se înalță tot mai sus o floare, ce crește ca un strop de vieață dela soare.

Cerul se înroșește. Dungi calde, roșii și portocalii se întind în nemărginit. Și totul, la lumina arătată, pare mai cald, iar florica noastră fragedă, blajină și tăcută

„Lacom, lacom de lumină

„Macul sângerata-i floare

„Și-o ridică pe tulpină.

Rugătoare“.

Timp prielnic călătoriei. Mergeau roibii mai iute ca vîntul și mai încet ca gândul. Câmpurile de grâu și orz păreau ca o mare nesfârșită, aurie, liniștită, în bătea razelor unui soare văratec.

Soarele se arată pe bolta cerească ca de o sulită.

Prin grâu ce de mai maci! Roșul pe un câmp galbui făcea tabloul mai pitoresc.

„Dar când ceru' și varsă para,

„El se înmoae și se'nclină

„Și adoarme, sub povara

De lumină“.

Imi reamintesc de la o expoziție a marelui pictor Lukian în 1913, când tablourile cu macii erau cele mai căutate și deci cele mai prețuite. Și astăzi, la expozițiile unde florile domnesc, tot tablourile cu aceste gingașe flori sunt mai cumpărate.

„De-l atingi, când doarme'n soare,

„Somnu-i lung, ca o peveste—

„El se scutură și moare

Fără veste“.

(Virgil Costescu)

La vreo doi kilometri pe drumul spre Aptaat ¹⁾ se află urmele orașului „Abritus“.

Pe aci treceă granița dintre Moesia Inferioară și Scythia Minor, dela Tropaeum Traiani la Zaldapa.

Identificarea orașului Abritus cu Aptaat Calessi s'a făcut de arheologul Școrpil, care a cercetat cu multă stăruință localitatea, fiind de o importanță mare atât din punct de vedere militar cât și civil.

În timpul împăratului Decius (249—251), ^{2) 3)} Kniva, succesorul lui Ostrogotha, făcu o invazie mare. Își împărți armata în două—una prădă Moesia, căci armata se concentrase în orașele întărite, iar a doua atacă Ad Novas (Rușciuc).

Aceasta, respinsă de Gallus, guvernatorul Moesiei, se îndreptă spre Nicopole, unde armata se adunase sub Decius.

Armatele romane erau superioare. Kniva le lăsă și se îndreptă către Balcani, trecu munții până la Filipopole, fără a se neliniști, că retragerea îi poate fi tăiată.

Decius îl urmări și la Beroie (Eschi zagora) Kniva îl atacă, făcând măcel îngrozitor, încât Decius abia scăpă. La întoarcere, se întări la Abritus.

Armata Goților eră așezată pe trei linii, o mlaștină acoperia linia 3-a.

La început, fiul lui Decius căzu strâpus de o săgeată, tatăl încurajă pe soldați.

Luptă fu grozavă. Prima și a doua linie au fost învinse. La a treia trebuia să treacă prin bălți, unde gramădită, funimicita, iar corpul împăratului nu s'a mai putut cunoaște (Noembrie 251).

Eutropius scrie despre moartea lui Decius, dar

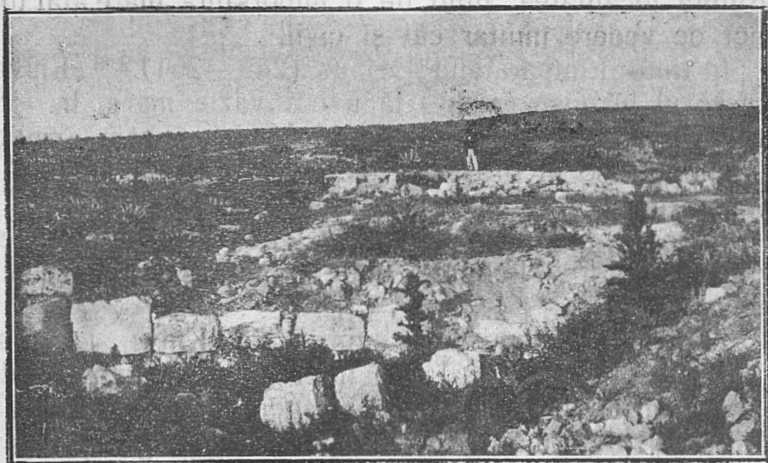
1) Comuna Hardali.

2) Gibon vol I pag. 152.

3) Dobrogea în pragul veacului XX-lea de Capitan M. Ionescu pag. 535

pasajul nu e destul de lămurit. *Dexippus*, ** contemporan al lui Eutropius, ne spune precis că împăratul a fost omorât la Abritus. Citatul de Syncellus. ***

„Scyții cari se numesc Goți, trecând peste Dunăre, au început să devasteze cu mulțimea lor imperiul roman în timpul domniei lui Decius. Pe Moesii, cari se refugiaseră în Nicopole, îi asediază, dar Decius dând atac a omorât 30000 de dușmani, însă s'a întors slăbit pierzând orașul Filipopole. Pe Scyți, urmărindu-i nelegiuitul Decius, lângă Abritus, în locul care se numește Forum Thembronium este ucis în timpul nopții cu fiul său“.

Ruinele bisericii—Abritus.

Jornandes povestește acest fapt și pomeneste de „altarul lui Decius“, fiindcă împăratul era păgân și aducea sacrificii idolilor.

Cassiodor arată și el că împăratul a murit la *Abritus*.

Din inscripții se dovedește că Abritus făcea parte din Moesia Inferioară. Istoricii greci Hierocles* și Procopius amintesc de acest oraș.

*) Eutropius-Breviarum IX. 4

**) Dexippus-Fragmenta historicorum Graecorum III 674.

***) G. Popa Lizeanu-Cetăți și orașe greco-romane pag. 68

*) Jornandes-De rebus Getices XVII.

* Hierocles-Synecdemus p. 636

Din monedele găsite și din obiecte se deduce că Abritus a fost oraș roman și probabil s'a fondat tot de împăratul Traian, ca far răspânditor de civilizație la Daci și popoarele gotice din vecinătate.

Cele mai multe monede sunt din timpul lui Justinian ¹⁾ și mai rare din timpurile lui Traian, Adrian și Gordian.

La Abritus se deosebesc: castrul roman unde se află armata și serviă ca loc de adăpost a populațiunii și orașul propriu zis.

Cetatea avea din distanță în distanță întărituri cu forturi de apărare

Castru eră așezat pe un deal de 215 m. înălțime. Unde nu erau întărituri naturale, erau ziduri cu turnuri de apărare.

Scorpiu, ²⁾ citează 32 turnuri rotunde, din cari 20 pe partea sud-estică. În afara zidurilor eră valul. Castrul avea 4 porți, fiecare cu câte 2 turnuri în 4 colțuri, iar în partea vestică 2 porți mici, fără turnuri, pentru legătura cu orașul.

De aci plecau patru drumuri, unul la Calatis (Mangalia) și Tomis (Constanța), altul la Marceanopolis (Devnia) prin Zaldapa și la Odessus, al treilea spre Nicopole și al patrulea către Durostorum.

Se mai cunosc și astăzi urmele drumului la Tropaeum Trajani, numit de Turci taș-iolu, drum pietruit.

S'au găsit: o columnă de piatră, în cimitirul dela Aptat, din timpul 119—139, un altar de piatră, astăzi în muzeul din Sofia, un altul se găsește în temelia bisericii din Armutli; un fragment dintr'o inscripție funerară, un relief mortuar, reprezentând sus ospățul morților și jos un cap de meduză, având de ambele părți câte un tânăr, ruinele unei biserici împodobită cu mozaicuri, un bloc de piatră, având în relief un călăreț înaintea sa un soldat cu sulită, postamente de coloane, etc.

În prima perioadă a creștinismului, Abritus ajucat un rol însemnat, fiind reședință episcopală.

1) Pe căile străbunilor de V. Stroescu, vol. I—iu pag. 12—15

2) C. Scorpiu Revista Arheologică din Varna

3) Kalinka. Die antike Denkmäler in Bulgarien

Savantul călugăr dominican Le *Quien* nu uită niciodată, de câteori se prezintă ocaziune, să găsească episcopi români și să-i menționeze cu multă dragoste, așa *Marcianus*, ce a păstorit între 431—458, ia parte la sinodul III-lea din Efes și semnează scrisoarea către împăratul Leon și *Ursus*, ce ia parte la sinodul VII ecumenic dela Nicea, 787 și că e Român „*Ursus homo latinae linguae*“

Scriitorul Hierocles pomenește de Abritus ca al 7-lea oraș al Moesiei Inferioare (Marcinopolis, Odessus, Dorostolus, Nicopolis, Novai, Appiaria și Avritus).

În timpul năvălirilor, cetatea a rezistat multe secole. După distrugerea cetății dele Adamclisi, Abritus decade, iar locuitorii se răspândesc prin păduri și chiar peste Dunăre.

Geograful arab Edrisi (sec XII) pomenește de orașul Buthra care pare a fi Abritus.*

În săpăturile făcute la 20 August 1906 de către societatea arheologică din Varna s'a descoperit urmele unei biserici și a unei bazilici, monede, vase, arme pietre arhitectonice etc.

Biserica eră situată înspre poarta dela sudvest a fortului. Temeliile sunt dreptunghiulare de 16 m., lățime 24.5 m. lungime, cu absidă rotundă la mijlocul peretelui răsăritean, având la interior 5.8 m. diametru, iar la exterior pentagonală.

Biserica eră împărțită în trei părți prin 2 rânduri de stâlpi, din cari la mijloc 6—7 m. lățime și pe margini 3 m.

Altarul aveă 5.9 XX4.4 și eră mărginit cu balustradă, iar pe jos cu mozaic din diferite pietre multicolore.

În mijlocul bisericii eră anvonul, rotund, cu stâlpi de ambele părți. Temelia amvonului eră din pietre mari având forma. . Φ.

Se presupune că biserica eră din timpul lui Constantin cel Mare.

Bazilica se găsiă în mijlocul orașului, aproape de

G. Harduin Act. I 1015 și IV 272—281

Le Quien Oriens christianus I 1222 Paris 1043

G. M. Ionescu, Istoria bisericii Românilor pag. 298

*) Anallele Dobrogei 1920 No. 1 pag. 32.

calea principală, ce unia cele 2 porți însemnate (sud și nord). Avea forma dreptunghiulară, lungă de 100 m. largă de 18 m, despărțită la mijloc printr'un coridor de 4,8 m. în 2 sale de câte 45.5 m. lungime și 15.5 m lățime. Fiecare eră împărțită în 3 părți prin 2 rânduri de coloane.

În zidul apusean erau 3 uși; una cu lățime de 2.9 m. și celalte două cu 1.8 m.; în coridor erau uși de 2.45 m. lățime. Zidurile clădirii au grosimea de 1.18 m.

S'au curățat zidul exterior, coridorul, intrările în săli și părți din temeliiile zidurilor dela arcade.

Din săpături se vede că bazilica a avut un subsol ce serviă de magazii. Etajul de sus, complet distrus. S'au dat de intrări și locurile rezervate ferestrelor. S'au găsit părți din coloane și chiar un capitol ionic.

Acoperisul a fost din țigle mari din o fabrică cu firma M.

Zidurile au fost construite din piatră de formă paralelipipedică 0,25—0.50 grosime și înalte de 0.10—0.35.

E din timpurile romane, după modelul celei din orașul Tropeaum Trayani.

În 1915—1916 d-l G. Georgescu, prefeciul județului Caliacra, a pus la dispoziție mijloacele necesare și s'au făcut oarecari săpături sub conducerea d-lui Profesor Pârvan.

Astăzi iarba mare acoperă totul:

*„Și căzuți în luptă, acum zaceți în țărână.
„Când nu v'ați întors acasă, voi cei morți,
„Pe prispa unei case v'a plâns o bătrână,
„V'a plâns o fată blondă în umbra unei porți,
„Voi ați murit departe pe un câmp de bătălie,
„O lacrimă târzie va plânge pentru voi.
„Și macii flori de sânge vor crește pe câmpie,
„Umbrind mormântul unor legionari eroi“,—*

(Mircea Rădulescu)

C a v a r n a.

Se'ngână noaptea cu ziua. Din geana depărtată a mării se arată brâie albastre, verzi, galbine, portocalii și roșii. Din ce în ce colorile sunt mai puternice. Iată și globul roș, focos, ce se înalță mândru din cutele încrețite ale mării. Răsăritul soarelui la Balcic, într'o zi de primăvară, e tot ce poate fi mai fermecător. Coasta alburie pe care se înalță orașul, de atâtea secole, pare argintie. Natura a fost darnică cu vechiul Dionysopolis, ceea ce atrage un număr atât de mare de maeștri ai penelului. Cât vor prețui, pe vremuri, schițele luate acum!

Sirena automobilului sună din când în când, anunțându-ne că ora de plecare a sosit.

Nu mă îndur să mă despart de mărețul tablou, dar „timpul e ban“ deviza Englezului. Ne urcăm în mașină și la drum.

Gâfâie motorul! Șofeorul schimbă viteză, căci cu greu urci dealul Bair-Bași.

Odată ajunși pe platou, ne aruncăm ochii în dreapta. Razele soarelui colorau apele albastrui ale mării în culorile curcubeului. Ce frumoasă era o corabie cu pânze, gata de plecare! În jurul ei, mahoanele și bărcile ce aduseseră cereale la încărcare, Fesul barcagiilor și hamalilor îți făcea impresia unui colțișor ferice dela **börnul de Aur.**

Mașina mănca cu lăcomie kilometrii. Un sat pe malul mării,.....al doilea.....și iată orașelul așteptat

După cale de 17 km. ajungem în **Cavarna**.

Orașul e situat pe platou la o înălțime de 117 m. deasupra nivelului mării și la o depărtare de 2 kilometri jumătate de țarm. Această așezare lăuntrică se datorește atacurilor de pirăți, în decursul vremurilor, pe lângă cutremurul de pământ pomenit de istoricii greci și romani, din cauza căruia s'a distrus o parte din vechiul oraș.

Se mărginește la răsărit cu Ghiaur-Suiutciuc, la apus cu Mihalbeiu, la nord cu satele Malcoci, Caraiășchioiu, Iuzgubenlic, Racovschi și Hagi Dumitru, iar la sud cu marea.

Orașul e împărțit în 6 mahalale: **Ghiocl, Tortamuș, Varoș** (centrul) **Mițiș, Mahalaua greacă și Mahalaua țigănească**.

Străzile au numiri românești, ca'n toate celelalte orașe. Strada principală e **Regele Carol**, unde se află primăria și judecatoria, instalate într'o casă cu etaj, închiriată.

Se mai află; administrația plășii Gargalâc, oficiul telegrafo-poștal, secția serviciului tehnic. dispensar medical, poliție, percepție, agronom regional, agent de pescării, iar în port: vama, căpitania portului, secția de grăniceri, comisarul portului etc.

Serviciul polițienesc se face de un polițai cl. I. un director de poliție, 2 comisari cl. I., subcomisari și 20 sergenți.

Pentru incendii e o pompă.

Iluminatul se face cu 40 lămpi de petrol.

Populațiunea se compune din 904 familii cu 5949 suflete, din cari 3088 bărbați și 2861 femei și anume 1379 băieți, 860 fete, 1079 bărbați, 2001 femei; din aceștia; 1016 căsătoriți, 3687 necăsătoriți, 246 văduvi; 2400 bărbați și 689 femei știutori de carte; 1960 bărbați și 941 femei neștiutori de carte; 5217 ortodoxi, 795 mohamedani, 27 grigorienii.

În anul 1921 s'au născut 136 băieți și fete; au murit 83.

Orașul Căvărna are 10 brutării, 25-30 băcanii, 6 magazine de manufactură, 10 măcilarii, 7 ateliere mecanice, un atelier și turnătorie modernă. 6 cafenele și cârciumi, 11 cafenele, 3 hanuri, 8 ferării și 3 darace.

Pentru arături sunt 25904 Ha.

Locuitorii au 70 pluguri, 24 boroane, 10 vânturători, 187 căruțe cu cai și 12 care cu boi, 4 locomobile și 4 batoze. Ei au îngrijit în 1921: 2 tauri, 169 boi, 143 vaci, 15 bivoli, 44 bivolițe, 89 mânzați, 57 viței, 19 mălaci, în total 537 bovine; 290 armăsari, 164 iepe 26 noateni 16, mânzi, 6 catări, 194 asini, în total 696 cabaline; 193 berbeci, 3620 oi, 2600 cârlani, 40 capre în total 6453 ovine; 427 porcine.

Strada Regele Carol I-ii. Căvărna.

Au cultivat 404 Ha. cu grâu, 248 h- cu orz, 22 h. cu porumb, 50 h. cu plante furagere, în total 928 ha.

În vechime eră în floare cultura viilor și a tutunului, mai ales pe dealul Căzâliu.

Pentru preamărirea lui Dumnezeu sunt două biserici: „Sf. Gheorghe” și „Adormirea Maicii Domnului”. Aceasta din urmă a fost geamie până la 1877/78. când

s'a transformat în locaș de rugăciune pentru creștini.

Musulmanii au o geamie mică, neînsemnată.

Pentru instrucțiunea copiilor mici sunt două grădini de copii: una instalată în local închiriat și una în o sală a școlii primare mixte No. 1, fiecare cu câte o maestră conducătoare și cu câte un număr de copii 35—40.

Școala primară mixtă No. 1 e instalată în local propriu, cu 6 săli de clasă, cu sala de serbări și conferințe, prevăzută și cu scenă.

Biserica „Sf. Gheorghe” Caverna.

La această școală funcționează 4 institutori. S'au înscris 98 băieți și 96 fete, total 194.*

Școala primară mixtă No. 2 e instalată în local propriu, în stare destul de bună, cu 4 săli de clasă.

Și la această școală sunt tot 4 institutori la un număr de 131 băieți și 113 fete.**

Din inițiativa magistraților, revizorului școlar, corpului didactic și a administrației funcționează și un gimnaziu cu 4 clase.***

*Director Stavri Cristu, institutori Pr. I. Neicu, Sultana Neicu, El. Dumitriu

** Director Iot: Perdichi, insitutori Maria Perdichi, St. Duliu.

***) Director D-r Lipși.

Ce spirt de jertfă pentru acești profesori! Laudă lor.
Populația bulgară își are o școală particulară în local închiriat, iar cea turcă o școală-aziil pe lângă geamie.

Pe lângă școala primară particulară bulgară e și un progimnaziu.

Pentru aprovizionarea cu apă sunt 5 cișmele; **1 Biuluc ceșme**, în fața vechii băi. Are și un loc pentru spălat velințe etc.

2 Sovat-Ceșme (Cișmeaua adăpatului.)

3 Ocluz Ceșme (Cișmeaua boilor.)

4 Glumiuș-Ceșme (Cișmeaua argintie.) se află la poalele dealului Șaltan bair.

5 Ceracman-Ceșme, la poalele muntelui Ceracman, renumită prin apă bună pentru fabricarea masticii din Caverna.

Caverna.

Scoborînd dela biserica, pe șoseaua ce duce'n port, ai înpresia unei văi carpatine. Șoseaua se lasă treptat pe distanța de doi kilometri jumătate până'n port.

Această ridicătură e numită **Dermen Bair** sau **Ceșmeși bairi**, căci sunt instalate cele 5 cișmele și vreo

unsprezece mori din cari una cu turbine. Apa se lasă pe uluce și mișcă roțile mari de lemn. Tot pe această vale se află abatorul, turnătoria și o fabrică de scro-beală. În fața cișmelei „**Buluc-Ceșme**” se află vechea bae turcească, peste care anii au făcut să crească iarba. Se cunosc intrările, pe jumătate neingropate, zidurile și acoperisul.

Șoseaua șerpuește și când ajungem în fața Cișmelei argintii, ni se arată în dreapta un deal abrupt. E **Șeitan-bair**, adică dealul dracului, căci îl scobori cu greutate.

Baea turcească, Caverna.

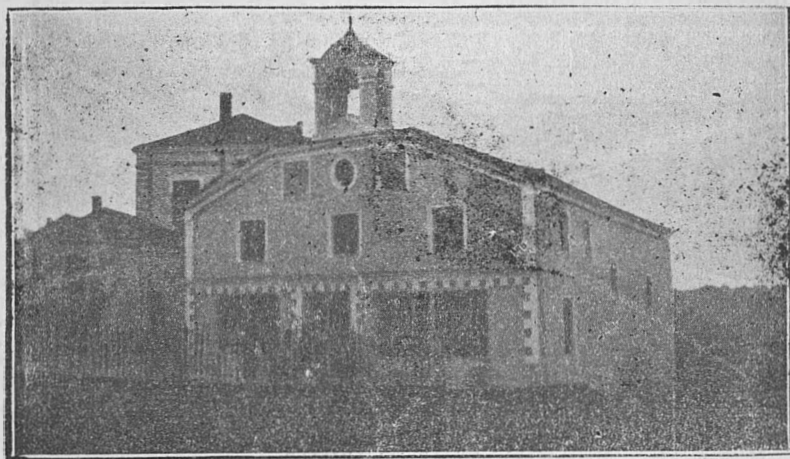
M'am urcat pe el, cu multa atențiune căci mai țineam la viață, să-mi completez notițele! La o înălțime de peste 70 m. deasupra nivelului mării am găsit pietre cu scoici marine, dovedind că'n o epocă îndepărtată marea se întindea și peste acest deal.

Locuitorii mi-au spus, că străbunii lor au văzut pe dealul din stânga inele de fier, ce serviau la legarea vaselor cu pânze, ce acostau.

Lângă Șeitan bair e un deal ceva mai înalt, cu o movilă mare formată din pământ roș, numită de Turci **Câzil iuc** (Movila roșie).

Niște locuitori, săpând în 1092, au găsit vreo opt bucăți de aur, lucrate artistic, unele cu chipuri de femei, alta cu un berbec și alta cu un balaur. Aceste bucăți de aur cântăreau un kgr. și au fost cumpărate de D-l N. Drumef, negustor în Bazargic, cu trei lei gramul. *

D-sa a voit să le vândă Muzeului de Antichități din Sofia, dar neobținând un preț favorabil, le-a vândut Prințului Șahovscoi, consul rus din Burgas, pentru 12,500 leva. Prințul le a vândut la Petrograd unui American pentru 840000 fr.

Biserică „Adormirea Maicii Domnului“ Cavarna

Ce reprezentau aceste buăți? Unii zic că ar fi fost coroana unui rege scitic, iar alții garniturile frâului lui Lizimac, urmașul lui Al. Macedon.

Lizimac a avut de luptat cu Dromihete, regele Geților. În luptă, Lizimac a murit și a fost înmormântat, după cum spun istoricii vechi, între Tirizis și Odesus, (Caliacra și Varna). probabil la Cazâliuc. Monedele găsite aci au fost identificate din timpurile de glorie ale regilor Macedoniei.

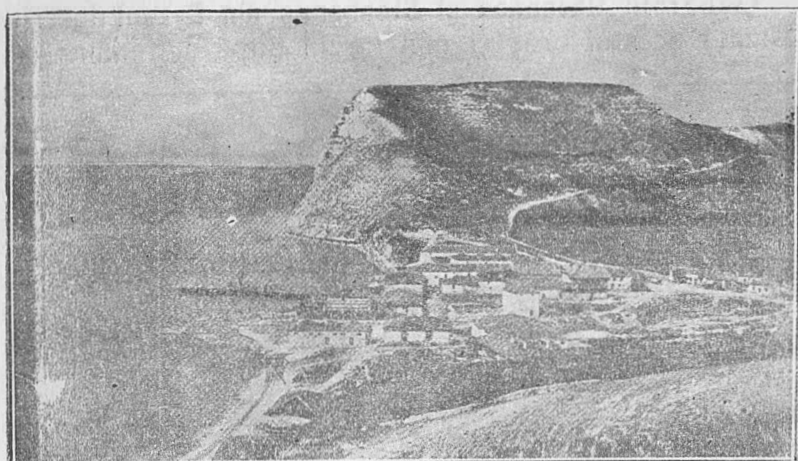
* De N. Drumef posedă o frumoasă colecție de monede din Dobrogea.

În partea sudică a acestui munte, e o vale, ce continuă până la Mihalbeiuchioiu, despărțind un gigant abrupt, ce străjuește de secol, în fața tuturor intemperiilor.

E **Ceracmanul** cu o înălțime de 86 m. dela nivelul mării.

Vizitând acest munte, ușor te poți convinge de existența unui oraș pomenit de istoricii vechi sub numele de **Blzone**, încă înainte de Iisus Hristos.

Acest oraș a fost locuit de Sciți sau a fost o colonie greacă din **Mesembria**.

Ceracmanul. Portul Cavarua.

Scymnus din Chios în „Orbis descriptio“ **Arianis** în „Periplus Ponti Euxini“ (sec. II lea) **Pomponius Mela** în **Chorographia**, **Plinius**, **Strabo** pomenesc de acest oraș, cei din urmă arată că o parte a fost distrusă de un cutremur mare de pământ. (Dela Tetrisias sau Ákra până la orașelul Bizone, unde este marea, sunt 60 stadii, 8 mile. Acest orașel spun unii că este al Barbarilor,

1) Arianus, Periplus Ponti Euxini 35 și Geogr. Graeci min. I 399—420

2) Pomponius Mela. Chorographia II 2

3) Plinius Nat. hist. IV 18.

4) Strabo I pag. 54 VII 319

alții că e o colonie a Mesembriei. Dela Bizone la Dionysopolis sunt 80 de stadii.)

Salustius în descrierea expedițiilor lui M. Luculus în Moesia scrie și despre această localitate.

La poalele Ceracmanului, valea se lărgeste făcând posibilă înființarea portului, care trebuie să fi fost în strânsă legătură cu orașul de pe munte.

De celalaltă parte, stând față în față, se află al doilea gigant **Cealrburnu**.

În **tabela Peutingeriană**, găsim notat și Bizone.

Geografii **Ravennas și Stephanus din Byzanț** descriu existența acestui oraș și mai târziu după cutremur.

Școala primară No. 1—Cavarna.

Una din inscripțiunile grecești găsite în zidurile școlii grecești s'a datat anterioară creștinismului în aceste părți și arată lista preoților și binefăcătorilor unei confrerii; iar a II-a inscripțiune din sec. V-a VI-a arătând zidirea unei biserici în onoarea sf. Cosma și Damian.*

Cuvântul Bizone e de origină tracă.

Scritorii bizantini descriu castelul dela Cavarna.

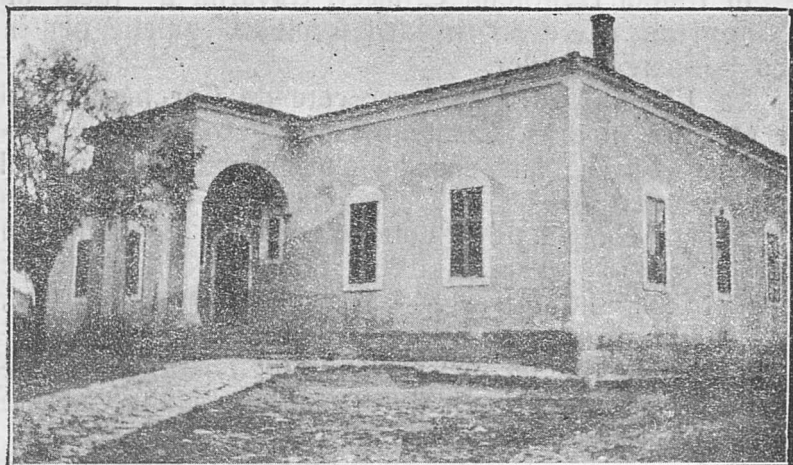
* Ravennas IV 6

Stephanus Biz. Geographie Graeci minores I pag. 401
Kalinca. Antike Denkmäler in Bulgarien.

În evul mediu, orașul era cunoscut sub numele de **Gavarna, Cauarna și Cavarna**. (Țărțile marit. ale Italianilor)**

În descrierea expediției dela 1444, Castelul dela Cavarna a servit de adăpost.

Evlia Celebi, **care a vizitat aceste locuri în 1058 egira, arată că orașelul depindea de Balcic, în port era o apă excelentă și că de frica Rușilor s'a mutat unde e astăzi. Avea 300 case acoperite cu olane, vii, grădini, câteva prăvălii, un han și o baie. Satele de prin prejur fiind bogate, a devenit nu loc bun de export.

Gimnaziul—Cavarna.

Mai pomeniște de *Ghiulizar sultan cale*, situată în partea de nord a orașului, descrisă în vol. I pag. 122-140

Cu venirea Cumanilor, Cavarna devine unul din cele mai însemnate centre. Și astăzi este centrul urmașilor Cumanilor, adică Găgaușilor.

În săpăturile făcute în port, pentru construcțiuni, s'au găsit obiecte, monede, bucăți de aur, care dovedesc existența vechiului oraș ce se întindea de pe înălțimi. Cele mai multe înscricțiuni sunt grecești. S'a găsit chiar o jumătate de statueta, în ceramică, ce reprezintă o zeiță.

*) G. Popa-Lizeanu Cetăți greco-romane pag. 36.

)). Evlia Celebi—Seiahatnamcsi (Însemnări din călătorie) vol. III. pag. 355.

Tot în port s'au dat de urmele unei canalizații de apă, mai multor brutării și argintării.

După furtuni, marea aruncă un nisip negricios. De multe ori se găsesc monede vechi și chiar bucățele de aur.

În port, astăzi, e un ponton, 20 magazine mari, parte distruse în timpul războiului, oficiu vamal, post de grăniceri, brutărie, 3 mori, construcția unei mori cu turbine, care să dea 3—4 vagoane făină în 24 ore.

Până la războiul balcanic exportă aproape 40,000 tone anual.

În timpul războiului Crimeei, Căvarna a jucat un rol important. Cele 30 brutării furnizau galeți pentru aprovizionarea năvilor.

La 17 Iulie 1877 se ivesc cete de Cerchezi, cari vor să intre în oraș. Cetățenii fac o gardă și se împotrivesc 3 zile, până sosește din Balcic comandantul Curt Mehmed Ali.

Acesta chiamă pe 4 delegați cei mai bătrâni din oraș, în fața a 4 Cercezi și cere 60000 groși, să scape orașul. În timpul tratativelor, Cerchezii omoară 2 cetățeni, iar 2 scapă prin fugă.

Eră semnalul începerii macelului. Omoriți cei ce se împotrivesc, jefuiți ceilalți. Nu mai prin fugă la Caliacra au putut scăpa.

O fregată și armată din Bazargic au sosit în ajutor. Comandantul Hasan pașa a închis 20 din vinovați. și baea de sânge s'a sfârșit!

La 1885, Kanitz a găsit o populațiune de 2000 locuitori în 460 case.

Astăzi se lucrează pentru ridicare aceslui oraș cu un trecut recunoscut și

„Soarele se lasă spe asfințit,

„Deasupra mării limpezi și rotunde

„S'apleacă cerul tânăr, stând a glumă,

„Și ea tresare dornic, și-l pătrunde

„Cu strânsul cald al brațelor de spumă“.

G. Tutoveanu.

În azurul îndepărtat stelele încep a sclipi. Valurile plesnesc în cheiu, frământându-se mereu.

Între cei doi munți giganți, înalți de aproape o sută de metri, mă gândesc la străjuirea lor în atâtea secole. *Câte nave au mântuit prin arătarea unui adăpost în vremurile de mari furtuni! Peaci Bătrânul Mircea se ducea la scumpul său castel dela Caliacra, după luptele înverșunate cu numeroșii dușmani, să se odihnească și să chibzuească pentru binele și apărarea iubitei sale țări!*

Malcoci.

Am apucat pe un drum natural, în spre nordvest. zărește un crâng și un sat. E satul *Malcoci*, proba-
întemeiat de un mocan Malcoci.

Deoparte și de alta numai lanuri.

„O! e bogat pământul țării aste

„Atâtea veacuri sânge s'a vărsat

„Și-atât norod în el s'a îngropat

„Și-atâți eroi... străpunși în coaste“.

Alfred Moșoiu.

Satul Malcoci e situat pe valea Malcoci și valea Caraiășchioiu, având la nord est Caraiășbair.

E depărtat de Cavarua, reședință, de 7 km.

Împrejurul satului sunt 2 movile: una la nordvest și alta la sudest.

Se învecinează la răsărit cu satul Racovschi, la apus cu Tortamuș, la nord Caraiășchioiu și la sud Mihalbeiu și Cavarua.

Suprafața e de 610 ha.

Populația de 18 familii cu 139 suflete, din cari 87 bărbați și 52 femei; 45 băieți, 24 fete, 42 băr-

băți și 28 femei; 36 căsătoriți, 101 necăsătoriți, 2 văduvi; 87 știutori de carte, 52 neștiutori de carte.

Toți sunt Gagăuți și ortodoxi.

În 1923 s'au născut 2 băieți, a murit 1.

Pentru lucrarea pământului au 12 pluguri, 2 care cu boi, 15 căruțe cu cai, 3 mașini agricole.

Au îngrijit: 1 taur, 64 boi, 40 vaci, 2 bivoli, 2 bivolițe, 31 mânzați, 24 viței, 2 malaci, 166 bovine; 26 armăsari și cai, 37 iepe, 14 cârlani, 24 mânzi, 3 asini, în total 104 cabaline; 23 berbeci, 785 oi, 568 miei, în total 1376 ovine; 66 porci.

Biserica și școală nu sunt.

Comunicația se face prin drumuri naturale *printre holdele bogate.*

Turc-Suiutciuc sau Tătar-Suiutciuc.

(Salcetul turc sau tătar)

E situat pe malul mării la 8 km. spre vest de Căvarna, având la răsărit pe satul Mihalbeiu, la apus Balcicul și la nord Malcoci.

Împrejur sunt movile multe, printre cari la nord *Meragi* și la vest *Tăușan iuc* (Movila iepurelui).

Suprafața e e de 1408 ha.

Populația e 110 familii cu 512 suflete, din cari 251 bărbați, 261 femei; 13 băieți, 158 fete, 114 bărbați și 113 femei; 220 căsătoriți, 275 necăsătoriți, 17 văduvi; 281 știutori de carte, 261 neștiutori de carte; 92 ortodoxi și 420 mahomedani.

Ocupațiunea principală e plugăria. În sat sunt 2 negustori.

În 1923 s'au născut 29; au murit 18.

Pentru cultivarea pământului au 25 pluguri, 7 care cu boi, 71 căruțe cu cai, 5 mașini agricole.

Au îngrijit: un taur, 128 boi, 93 vaci, 4 bivoli, 2 bivolițe, 72 mânzați, 33 viței, 2 malaci, total 335 bovine; 52 armăsari și cai, 44 iepe, 18 cârlani, 12 mânzi, 21 asini, total 147 cabaline; 96 berbeci, 2160 oi, 1160 miei, 20 capre, total 3436 ovine; 43 porci.

Biserica și școală nu sunt.

Musulmanii au o geamie cu un hogaș și un azil confesional cu 42 elevi.

Apa se ia dela cișmele și puțuri.

Satul e așezat pe marginea șoselei Cavarra Balcic.

Mihalbeiu.

Mă îndreptam spre satul Mihalbeiu. Cum era încă soarele sus, mă uitam în zare:

„Trec stoluri rândunele în zare

„Și'n urma lor, atâtea țări se cern

„Și se tot duc, aripele s'aștern

„Ca să plutească dincolo de mare“.

(Alfred Moșoiu)

E așezat între Cavarra și Tatar-Suiutciuc tot pe malul mării, numit așa după stăpânitorul de odinioară.

În partea nordică sunt câteva movile, iar dela șosea o vale până la poalele Ceracmanului.

Suprafață e de 795 ha.

Populația e de 120 familii cu 360 suflete, din cari 175 bărbați și 185 femei, 54 băieți, 63 fete, 121 bărbați și 122 femei; 230 căsătoriți, 122 necăsătoriți, 8 văduvi; 175 știutori de carte, 185 neștiutori de carte.

Toți sunt ortodoxi. Două părți din trei sunt Găgăuți.

Ocupațiunea lor e plugăria. Nu e decât un singur negustor.

S'au nascut în 1923: 7 băieți și fete și au murit 2.

Locuitorii au 28 pluguri, 12 boroane, 2 vânturătoare 27 căruțe cu cai, 4 care cu boi, 1 locomobilă și o bătoză.

Școala primară din Mihalbeiu.

Au îngrijit; 1 taur 137 boi, 90 vaci 10 bivoli, 9 bivolițe, 58 mânzați, 34 viței, 3 malaci, total 338; 57 armăsari și cai, 30 iepe, 31 noateni, 16 mânzi, 12 asini, în total 146 cabaline; 58 berbeci, 1420 oi, 850 cârlani, 20 capre, în total 2348 ovine; 101 porci.

Pentru instrucțiune e un local de școală, propriu, cu o sală de clasă.

Funcționează un învățător și urmează la școală 23 băieți și 29 fete.

Apa se scoate din puțuri și dela cișmeaua Hagi Osman culac ceșmeși.

Și ieșind din sat, trec pe lângă vale.

„*Invinși de brumă, plopii mândri,*

„*Tovarășii de dor.*

„*Din frunze veste de mi'ngână*

„*Vifor spăimântător*“.

(G. Tutoveanu)

* * *

Orășelul Cavarua și satele Malcoci, Turc-suiutciuc, Mihalbeiu formează *comuna Cavarua* cu o populație de 1152 capi de familie, 6960 suflete, din cari 3601 bărbați și 3359 femei, 6288 ortodoksi, 705 mahomedani și 27 gregorieni,

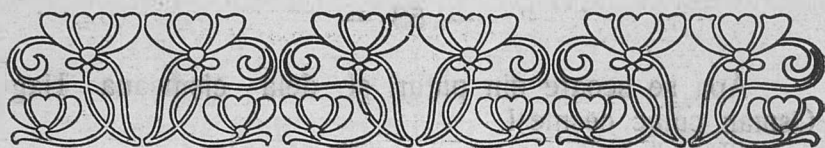
Pământ productiv 5620 ha și pădurea dela Cavarua 60 ha.

Pentru lucru au 101 pluguri, 34 boroane, 17 vânturători, 8 tăvăluge, 287 căruțe cu cai, 17 care cu boi, 6 locomobile și 6 batoze.

Au îngrijit 1376 bovine, 1093 cabaline, 13613 ovine; 647 porci.

În toată comuna sunt 73 puțuri și 6 cișmele.

Plasa Balcic.

Comuna Teke.

TEKE.

De cinci zile nu ne odihnisem decât noaptea și noi și roibii.

Praful din belșug de pe șoseaua Balcic-Teke, precum și căldura soarelui de vară ne moleșise. Și par'că cu ochii închiși ne simțiam mai bine.

Ca pe o pânză cinematografică ni se înfățișă această cale în timpul stăpânilor glorioase musulmane din secolele 16 și 17.

*„Dar iată pelerinii pe drumuri prăfuite,
„Abia mai duc povară atâtor rătăciri,
„Veșmintele sunt rupte, toiagele tocite.
„E stîns de mult surâsul pe buze și'n priviri,
„Sunt derviși, ucenicii truștilor înrîngeri,
„Plecați s'aprindă'n lume a mîntuirii far,
„Se'ntorc la mănăstire, aducând a vieții plîngerii
„Și credincioasa slujhă, Profetului ca dar“.*

(Coneliu Moldovanu).

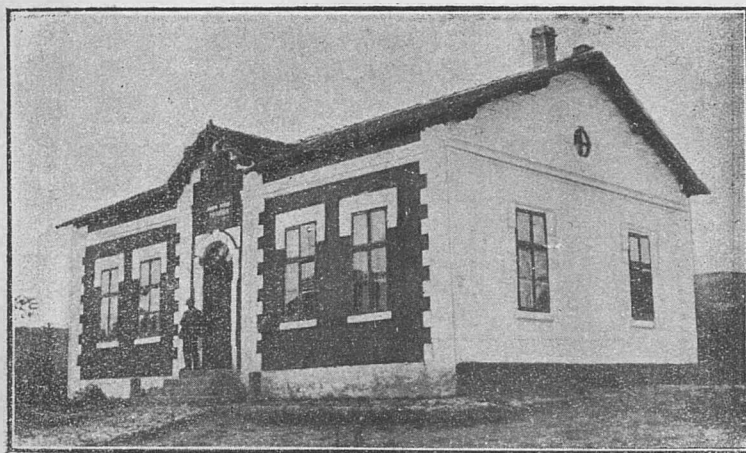
Șoseaua șerpuește, scoborîndu-se din ce în ce. Din înălțimi par'că sburăm în prăpăstie printre păduri și ogoare până la încântătoarea vale a Batovei, raiul secolelor pomenite, unde se întâlneau vizitatorii din cele patru părți ale fostei împărății.

După 13 km. agungeam în satul Teke (Mănăstire), Și-a luat numele dela vechea mănăstire de derviși, construită în secolul al 16-lea, în timpul lui Soliman II-lea.

E situat în valea Batovei, având la răsărit și miazăzi *Duziorman* (pădure de șes), la nordest *Cazâlcaea-bair* către Gheiciler, la apus *Caratepe* (movila neagra), *Cervenpât* (drumul roș), *Salhana bair*, *Covanlâc dere*, *Hamzalar bair* spre miază noapte, iar *Magiarlâc bair* spre Ecrene pe coasta mării.

Dealurile sunt mai toate acoperite cu păduri.

Prin vale curge Batova, vechiul Zyrras.

Primăria—Teke.

Satul Tecke se mărginește la răsărit cu satul *Momcil* la apus cu satul Gheiciler, la miazăzi cu Ecrene și la miazănoapte cu Evecler și Alaclise. Populațiunea se compune din 194 familii cu 726 suflete, din cari 356 bărbați și 370 femei, împărțiți în 158 băieți, 162 fete, 198 bărbați și 208 femei; 276 știu carte, iar 350 nu. După credințe sunt 660 ortodoxi și 60 mahomedani.

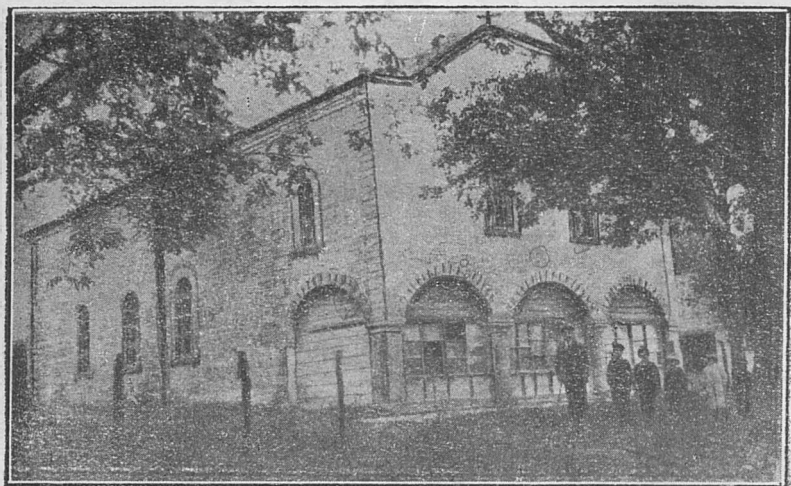
După ocupații sunt: 176 plugari, 3 cârciumari, 3 băcani, 3 cafegii, 2 fierari, 2 lemnari. 5 alte ocupații.

În 1921 s'au născut 16 băieți și 12 fete; au murit 5 bărbați, 2 femei, 4 băieți și 7 fete.

Satul are 850 ha. pământ productiv și 18 ha. izlaz pădure ... ha.

Locuitorii au 90 pluguri, 50 care cu boi, 38 căruțe cu cai, 15 boroane, 2 vânturătoare, 1 locomobilă, 1 batoză etc.

În 1921 au îngriijt 16 armăsari, 50 cai, 80 iepe, 43 cârlani noateni, 21 mânzi, 31 asini, în total 240 cabaline; 1 taur, 70 vaci, 110 mânzați. 15 viței, 40 bivoli, 45 bivolițe, 60 malaci, în total 390 bovine; 100 berbeci, 1900 oi, 600 cârlani, 300 capre, în total 2900 ovine; 150 porcine.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului” Teke.

Pentru măcinat sunt 3 mori de apă.

În mijlocul satului se află primăria, într'un local drăguț, după unul din tipurile obicinuite în această parte.

În față, o biserică destul de mare, construită din piatră cioplită, fără cupolă și înconjurată cu o grădină de mai multe zeci de ani

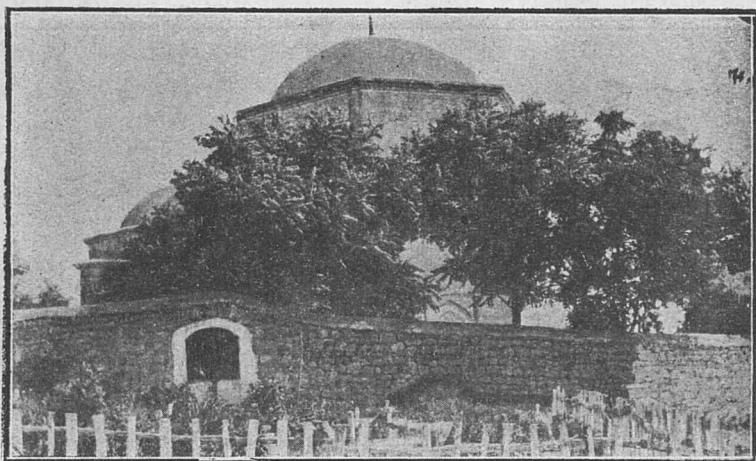
„Adormirea Maicii Domnului” e hramul și multă lume vine din întreagă comună, să se închine *Prea curatei* pentru sănătate și belșug.

Lângă biserică e localul de școală, tot din piatră, cu 2 săli de clasă. Trei învățători și o conducătoare instruesc și educă pe copilași.

Cum stam în fața școlii, ne ieși o fată cu cobilița pe spate aducând în 2 căldări de aramă spoite de curând apă limpede ca cristalul, de la o cișmea din cele 3 existente. Mi s'a spus că au și 3 puțuri.

În marginea satului la poalele Duziormanului se ridică renumita mănăstire de derviși și poate cea mai mare din Europa.

În mijlocul mănăstirii un mauzoleu cu mormântul lui Ac-lazală,¹⁾ iar după creștini e Sf. Atanasie, protectorul v telor.

Mauzoleul Ac-Vazalâ—Teke.

E construit din pietre cubice, având o înălțime de 15 m. Când vorbești, se aude ecoul 4 secunde. Mormântul e în mijloc, din pietre mari, ca un sarcofag acoperit. La cap e o gaură pe unde se pun banii, împrejur 9 sfeșnice, iar de tavan 5 candelă musulmane, lucr te în genu Horuzan, (o localitate din Persia, renumită pentru asemenea lucrări). Pe pereți sunt scrise frumoase versete din coran. La picioare sun papucii cu cari bolnavii înconjură mormântul.

*Evla Celebi. Seiahatnamesi (Insemnari din călătorie) vol. III pag 355
Obținut prin bunătatea d-lui Muftiu Halil Abdurahim.

Unii au creștință, că prin rugăciuni se află lucrurile pierdute ori furate.

Ac-lazalâ s'a născut în Buhara. Tatăl său, Hogeza Ahmed era fiul lui Iesevi, care făcea parte dintre califi de Turchestan. Aciazalâ împreună cu Hagi Bectaş Veli au cucerit Brusa. El a obținut dela Sultan permisiunea de a locui cu prietenii săi pe Valea Batovei.

Se spune că, odată mâncând frigărui de miel, ar. fi sădit lemnul dela frigărui. În scurt timp, bățul a înverzit, a crescut și s'a făcut un castan sălbatec destul de mare.

Arhondaricul mănăstirii—Teke.

Aciazalâ, văzând această minune, a zis: „Fructele acestui copac sunt fructele adăpostului nostru, la umbră lui va fi locuința noastră!“ Și până la adânci bătrânețe, Aciazalâ a stat pe lângă acest copac. Castanele erau de mărimea oului de găină și un bun leac pentru cai.

Împrejurul mauzoleului erau chiliile dervișilor și o clădire eptagonală, cam 20 m. în diametru ale cărei urme se mai recurosc și care pare a fi arhondaricul. Se compunea din un vestibul aproape patrat, lung de 15 m. și laț. 9 m. cu trei mari uși și o sală.

Coșul, ca un minaret, lucrat din piatră cioplită, de

înălțime de peste zece metri, e indicațiunea bucătăriei. Grădinile încântătoare de zambile, trandafiri și iasomie făceau să fie un loc frumos și poetic, fermecând pe vizitator, iar astăzi ne aducem aminte de micile ființe plânde:

„S'a scuturat o chiparoasă
„Și florile se-aplecă toate,
„S'o vază cât e de frumoasă,
„Când moare fără de păcate.
„Grădina 'ntreagă se 'nconvaie.
„Verbine—două, câte două
„Și vioarele vioae
„O plâng cu picături de rouă.
„Nu-i suflet norozit de soartă,
„Cu atâtea flori la'ngropare,
„Cu atâția trandafiri ce poartă
„O amintire fiecare—
„Cu atâția maci scăldați în sânge,
„Cu atâtea tainice zorele.
„Când floarea și pe noi ne plânge,
„Cum n'o să plângă pentru ele?“

(Alfred Moșoiu.)

Trei zile ori ce musafir putea să stea având la dispoziție casă și masă. După această dată papucgi bași întorcea încălțăminte și ura drum bun.

Profesorul Celebi Mehmed Zali Derviş, zis Evlia Celebi, în cartea sa despre călătoria făcută în aceste locuri 1646 (1062 egira) arată că în unele zile erau până la 200 vizitatori, serviți de călugări.

Mănăstirea avea mori de apă, păduri, tarlale, turme de oi și cirezi de vite, din ale căror venituri se întrețineă. Călugării pe lângă rugăciuni se ocupau și cu diferite meserii.

În cartea citatului scriitor se spune că Aciazalâ a trăit în timpul lui Orhan Gazi, având pe cel mai bun prieten Arsanbeiu, fiul lui Gazi Mihail.

Acesta a dispus construirea mauzoleului din piatră, cupola din lemn, acoperit cu plumb, pe jos marmoră albă.

La 1828, Rușii au luat capul și a dat foc mauzoleului.

La urmă s'a reparat acest sfânt locaș de credință, și la ușa stă scris în cifre persane 1283(1886) ultima reparație.

Chiliile se mențineau. În curte e piatra pe care se zice că ar fi fost omorât Sf. Atanasie, iar după Turci a fost spălat Aciazalâ.

Distrugerea arhondaricului și a celalte clădiri ce în-podobiau mănăstirea nu se știe în ce timp a fost.

Kanitz, în calatoria sa la mănăstire, descrie că nu există alta mai mare în Europa și proporțiile monumentale a porții inspiră pelerinilor turci, un sentiment de respect, la fie ce pas în interiorul sanctuarului, plin de tăcere și majestăte, măbind puterea mistică.

Ochiul e totdeauna atras de *Kâblâ* întoarsă către Meca, care indică salutul Kaabei sfinte, unde profetul și a dat sufletul în brațele soției sale Aișé.

Mormântul acoperit de covoare verzi, e înconjurat de lumânări mari oferite de grămada de credincioși. De plafon atârnă ouă de struț, aduse de pelerini dela Meca. De o parte a sarcofagului se vede bastonul, ghetele și mai multe obiecte de care, ce zice s'a servit șeicul în viață.

A găsit în 1872 la vizita sa 17 derviși, ce stăteau în chilii și 8 temporari.

Padurile și tarlalele procurau cel mai mare venit. La gura Batovei veniau vapoarele și luau lemnul pentru export.

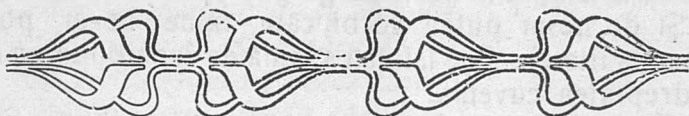
În fața mănăstirii stă dealul Caratepe pe care se înalță în timpurile îndepărtate o cetate ori mai bine zis un castru—probabil din lanțul de întăriri de câteva sute făcute de Justinian.

Iată o urmă prețioasă a stavilei puse năvălirilor!

Pe marginea Batovei sute de ani mocanii noștri și-au iernat vitele, și când stăpânitorii Turci au cucerit acest locuri, mărturisesc în chiar scrierile lor ca Evlia

Celebi, etc. și Vivien de Saint Martin că de la Români-le-au luat. Cântecul ciobanașul, care a resunat, mai răsună în această vale, căci:

„Flueraș de soc
„Mult zice cu foc,
„Flueraș de fag.
„Mult zice cu drag“.

E K R E N E.

Plecam dela Teke mergând spre sud. pe valea Batovei. — O mulțime de vite pășteau cu lăcomie iarba ce pe alocurea era verde. În stânga *Duziorman*, iar în dreapta *Acbair*, *Kemalac bair* pe care se află situat satul Gheiciler (caprioare).

Cei câțiva plopî răsleți dau vieață tabloului. Prin iarba, parte uscată, o florică albăstrue, tăcută, blajină mai rezistă tuturor intemperiilor toamnei.

E un suflet îndrăgostit, ce nu cunoaște pied ci în cale. Din primăvară până'n toamnă, presară prin iarba seninul îndepărtat, albastru cel mai dulce, sinceritatea cea mai curată. Acestei fragede ființe poporul i-a zis:

„Zâna forilor,
„Floarea zorilor“.

De multe ori le-am cules, dar repede s'au strâns, culoarea dulce au pierdut-o și cu ea toată drăgălășenia.

„O fragedă floare,
„Floare de cicoare,
„Cu ochii după soare

„Când a răsărit,
 „Tu te-ai înveselit,
 „Când a asfințit,
 „Tu te ai ofilit;
 „Când a scăpătat,
 „Tu te-ai adunat“.

(Colecția G. M. Dem. Teodorescu)

Câtă simțire în florica gingașă, jucăria soarelui mă reț! Și de ne-ar putea vorbi, câte taine ne-ar povesti! Numai sufletele fine își dau seamă de sensibilitatea ei și-i da dreptatea cuvenită.

E ca o tânără fecioară, îndrăgostită de un Fătfrumos, când îl vede, e foarte fericită, iar când craiul pleacă, tânjește.

Pe nes mîite am lăsat în urmă tufișul și păpurișul din baltă și am ajuns la rîușorul Ecrene (Geferli), în dreptul căruia se află satul cu acelaș nume, situat la poalele unui munte de 252 m. într'o poziție fermecătoare.

Monede de argint dela Mircea cel Mare—Ecrene.

Doctorul Jiricek în „Das Furstentum Bulgarien“ pomeneste că pe acest munte a fost un castru roman, numit de locuitori „Haciuca calesi“.

Dela profesorul Ab. Mustafa Hafuz Eiendi am aflat, că pe vremurile glorioase ale musulmanilor și când mănăstirea de derviși de pe valea Batovei era prea vizitată, credincioșii lui Mahomed plecau cu speranța să vază locurile sfinte ale Islamului.

Intovarășiți de rude și de adevărații prieteni veniau până la poalele acestui munte. Se ospătau, își luau rămas bun cu speranță de a se mai vedeă. Și tot aci se întâlneau la întoarcere.

În amintirea locului de întâlnire al hagiilor i s'a zis și muntelui „Hagicu bair“.

În vechime se zice a Crană și se întâlnește acest nume în actele Patriarhatului din Constantinopol din secolul XV-lea și în o hartă mării de la 1408,*

Orașelul Crană a fost la malul mării, unde se găseau diferite vase și lemne de construcțiuni și desigur a avut o importanță deosebită din punct de vedere comercial și istoric, iar astăzi:

„Marea temură, se plânge

„Depărtărilor de sânge,

„Că la țarmu-i și pe larguri

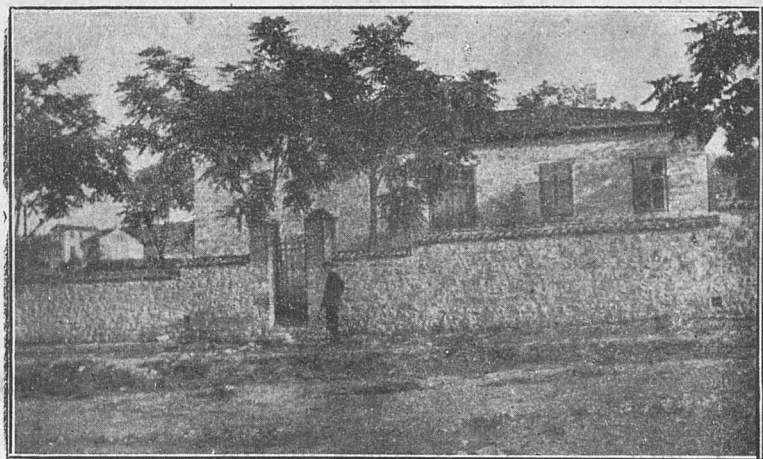
„Nici o urmă de catarguri,

„Doar deasupra-i către zare,

„Prin văzduh jăr'de cărare

„Trece un stol de rândunele

„Tot mai mici, mai mitite “. (G. Tutoveanu).

Școala primară — Ecrene.

Se învecinează la răsărit cu marea, la apus cu satul Ceaușchioiu, la miazăzi cu Bulgaria și la miază noapte cu satul Teke.

Populația se compune din 96 familii cu 354 suflete din cari 158 bărbați și 196 femei. După starea civilă 176 căsătoriți, 163 necăsătoriți și 15 văduve. După etate 54 băieți, 81 fete, 104 bărbați și 115 fe-

*) G. Popa Lizeanu—Cetăți și orașe grecoromane pag. 14

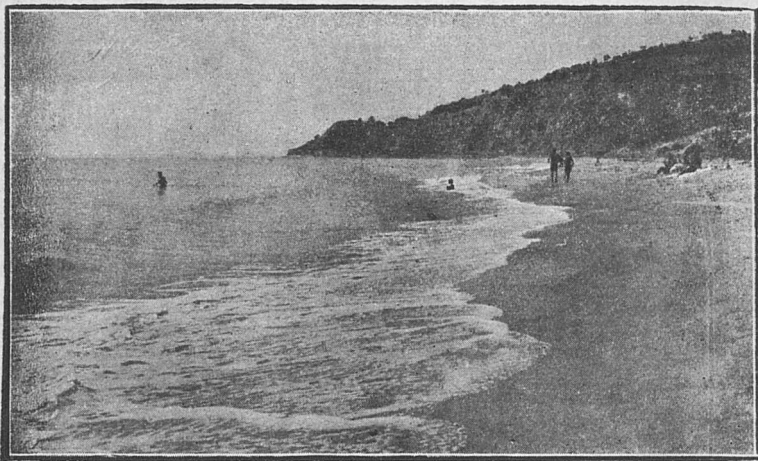
mei. Știutori de carte 169, neștiutori de carte 176. După credințe 348 ortodoxi, 5 mahomedani și 1 alte religii.

După ocupații: 89 plugari, 1 cârciumar, 3 băcani 2 cafegii și 1 alte profesii.

În 1921 s'au născut 2 băieți și 4 fete; au murit 5 bărbați și 3 femei.

Pământ productiv e 530 ha. izlaz 40 ha.

Locuitorii au 40 pluguri, 24 care cu boi, 34 caruțe cu cai, 5 boroane, o vânturătoare, o locomobilă, o batoză.

Plaja Ecrene.

În 1921 au îngrijit 146 cabaline, 184 bovine, 1110 ovine și 85 porci.

Pentru măcinat e o moară de apă.

Biserica nu e. Localul de școală e propriu, construit din piatră, destul de bun, cu 2 săli de clasă, împrejmuit cu zid de piatră și în față cu grilaj.

Funcționează un învățător și o conducătoare.

Apa se aduce dela cișmele.

Populația bulgară a venit după 1857.

Prin apropiere de sat trece șoseaua națională Bal-cic-Ceatal ceșme-Varna.

*) Director: Bușu Papinian.

Satul Ecrene este o stațiune climaterică încă din timpurile cele mai vechi. Nicăiri pe țărmul mării, nu se afla o plajă mai prielnică băilor ca'n această localitate.

Se zice că'n timpurile săpânirii Dacilor, regele Buerebista își avea aci reședința de vară.

Și în nopțile înstelate, la razele aurii ale valurilor, viteazul rege își făcea rugăciunea.

*„Pe când nu eră moarte, nimic nemuritor,
„Nici sâmburul luminii de vieață dătător,
„Nu era azi, nici mâine, nici ieri, nici totdeuna;
„Căci unul erau toate și totul era una,
„Pe când pământul, cerul, văzduhul, lumea toată
„Erau din rândul celor ce n'au fost niciodată
„Atunci erai Tu singur, încât mă întreb în sine-mi
Au cine-i zeul, cărui plecăm a noastre inimi?
„El tuturor dă suflet și lumii ferire
El este al omenirii izvor de mântuire.
„Sus inimile voastre! Cântare aduceți-i
„El este moartea morții și învierea vieții“.*

(Rugăciunea unui Dac-M. Eminescu)

Iată dar la granița de miazăzi numele străbunilor noștri. Câte clipe de mulțumire a avut Autotputernicul stăpânitor al Dacilor în grădinile de zambile, trandafiri și iasomie.

Ceaușchieiu (Satul Sergentului).

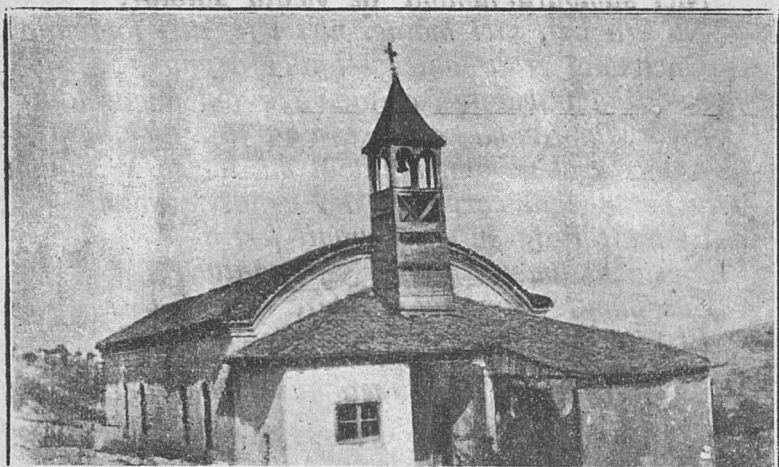
În direcția de sud-est, dela Teche, la 8.5 km. în dreapta șoselei se află satul **Ceaușchieiu** (Satul Sergentului).

În timpul stăpânirii otomane au fost multe răboaie, în cari au luat parte și Găgații. Au fost trimiși viori și tineri, voinici, cu flori în față.

„Plini de curaj ca toți, ca toți plini de viață,
„Lă-a zis; Vă duceți, mergeți cu avânt, bucurie,
„La moarte chiar, când moarte e sacra datorie,
„Și când vă veți întoarce, să reveniți ferice,
„Mai junii, mai tari, mai veseli, mai falnici, mai vioi,
„Să nu se prindă ochiu de dragii de eroi:

V. Alexandri.

*S'au dus cu tot avântul, iar celor întorși li s'au dat
pământuri.*

Biserica și școala—Ceaușchioiu.

Printre aceștia au fost și primii locuitori ai satului Ceaușchioiu, având de șef un sergent.

„Ce a ieșit din luptă, viteaz, învingător,
„Scăldat în a lui sânge, puternicul fecior.

E situat pe valea *Așa dere** și *Mezarlâc bair*, (dealul cimitirului) având la răsărit valea *Geviz dere*** și *Carși baalar*, la apus *Corito deresi*, la miazazi *Dermen deresi* (pârâul morilor) și *Orta dere* și la miazănoapte *Mezarlâc bair*. O singură movilă în marginea apusană se numește *Mezarlâc tepesi* (Movila cimitirului).

Se învecinează la răsărit cu satul Ecrene, la apus cu satul Mustafa Beiler, de care se despărte prin pă-

*Dereaua de jos. ** Dereaua Nucului.

dureă Ceușchioiu, la mijloc noapte cu satul Ghelciler, de care se desparte prin dealul cu acelaș nume și la sud Bulgaria.

În apropiere de graniță se află punctul *Cetal ceș-me* (Cișmeaua cu 2 scurgeri, ca furca), pe unde se trece în Bulgaria.

Populația se compune din 273 familii cu 1225 suflete, din cari 567 bărbați, 658 femei; după vârstă 274 băieți, 304 fete, 293 bărbați și 354 femei; 500 căsătoriți, 679 necăsătoriți, 46 văduvi; 468 știutori de carte 759 neștiutori de carte.

Satul e populat cu Gagăuți.

Dintre locuitori 265 sunt plugari, 2 cărciumari, 1 cafegiu, 2 băcani, 1 ferar, 1 lemnar, 2 alte ocupații.

În 1921 s'au născut 25 băieți și 20 fete; au murit 14 bărbați și 10 femei.

Pământ productiv e 1100 ha. izlaz 190 ha...pădure...ha.

Locuitorii au 125 pluguri, 80 care cu boi, 60 căruțe cu cai, 10 boroane, 1 vânturătoare.

În 1921 au îngrijit; 25 armăsari, 80 cai, 110 iepe, 63 cărlani noateni, 34 mânzi, 46 asini, în total 358 cabaline; 1 taur, 100 boi, 100 vaci, 160 mânzați, 33 viței, 40 bivoli, 52 bivolițe, 83 malaci, în total 569 bovine; 100 berbeci, 1800 oi, 800 miei, 450 capre, în total 2950 ovine; 360 porcine.

În 1988 s'a construit biserica. Ne fiind școală, s'a despărțit biserica în două, ceace face, să nu fie nici una nici alta cum trebuiesc.

Școala funcționează cu 2 învățători, la cari urmează peste 120 elevi.

Apa se aduce de la 2 cișmele. din cari una construită în 1756 și de la 2 puțuri.

Pe lângă șoseaua Balcic—Teche—Varna sunt drumuri naturale, cari leagă cu satele vecine.

Satul sergentului stă la graniță ca o streajă neadormită.

Mustafa Beiler.

Spre apus de Ceauşchioiu se află moşia *Mustafa Beiler*, numită astfel după moşierul Mustafa Beiu, care a vândut moşia după războiul din 1877/78 câtorva familii bulgare.

E situat în valea Mustafa Beiler, având la răsărit *Rugiociova* la apus *Deveburun*, la miazăzi dealul cu pădurea *Manga*, [inel] şi la miazănoapte deal cu pădure.

Se învecinează la răsărit cu satul Ceauşchioiu, la apus cu Bulgaria, la miazăzi tot cu Bulgaria şi la miazănoapte cu Ciucurovo.

Populaţia se compune din 2 familii cu 8 suflete, din cări 5 bărbaţi şi 3 femei, toţi ortodoksi, ocupându-se cu plugăria.

Pământ productiv e 60 ha., izlaz 20 ha., pădureha.

În vechime a fost locuit de Cerchezi, cari au plecat la 1877.

Ciucurovo (Adâncata).

Am plecat dela Teche spre apus. Drumul peste dealuri şi prin păduri. La fie ce moment cu frica în sân, să nu se strice căruţa de atâtea lovituri şi..... de drumeţi nepoftiţi.

„Ca un palat pustiu, cu geamuri sparte,

„Pădurea noastră tace părăsită,

„Eu singur cânt cu vocea obosită,

Şi trec prin încăperile-i deşarte.

„S'au dus privighetorile maestre.

„Pustiu e cuibul blândeii turturele,

„Ah, unde-i şuerul mierliţii sure!

(St. Iosif)

După cale de mai bine de două ore, ajung într'o vâlcea. Aci e satul *Ciucurovo*.

E depărtat de 18 km. de reședință și s'a numit așa, după poziția joasă a satului, adâncită.

În timpul dominațiunii turcești a fost locuit de Cercezi.

E situat în valea Batovei, având la apus dealul și valea *Slama canara* *) și la miazănoapte deal împădurit.

Se învecinează la răsărit cu satul Ceatalar, la apus cu Bulgaria, la miazăzi cu Mustafa Beiler și la miazănoapte cu Tulugea.

Populația se compune din 48 familii; cu 179 suflete, din cari 95 bărbați și 84 femei; 86 căsătoriți, 84 necăsătoriți, 9 văduvi; 43 băieți, 35 fete, 52 bărbați și 59 femei; 85 știutori de carte, 94 neștiutori de carte, 159 ortodoxi, 20 mahomedani.

Toți sunt plugari.

În 1921 s'au născut 7 băieți și 6 fete și au murit 1 bărbat și 1 femeie.

Pământul productiv e 320 ha., izlaz 50 ha. pădure ha.

Locuitorii au 15 pluguri, 10 care cu boi, 6 căruțe cu cai, 1 boroană.

În 1921 au îngrijit: 2 armăsari, 10 cai, 14 iepe, 9 cărlani—noateni, 3 mânzi, 6 asini, în total 44 cabaline; un taur, 14 boi, 16 vaci, 23 mânzăți, 6 viței, 4 bivoli, 12 bivolite, 19 malaci, în total 95 bovine; 10 berbeci, 200 oi, 70 miei, 200 capre, în total 480 ovine; 60 porcine.

Pentru măcinat e o moară de apă.

Biserica și școală nu sunt.

Apa se ia dela cișmele.

La sate se călătorește prin drumuri naturale.

*) Canaraua Bobotezei.

Tulugea (Pletoși).

Apuc drumul prin marginea pădurii.

„Mierloiul sprinten șueră o clipă,

„Un sturz strengar îngână o turturică

„Vestind noroc, departe cântă cucul

„Ce mândră serbătoare se'nfiripă.

„Doinind din frunză vesel pe potecă.

„Se duce în sus prin aluniș haiducul“.

(St. Iosif).

Aveă plete mari, înalt, bine făcut și bine înarmat. Mi se facu inima mică de tot, dar cucul îmi vestise noroc.

La apus de Ciucurovo se afla satul *Tulugea*, despărțat de reședință de 18 km. în partea de apus a comunei Teche. Se spune că locuitorii mai dinainte, Cerchezii, purtau *plete*. Dela portul pletelor, Turcii au numit satul (tul-plete). E situat pe deal, având la apus dealul și valea *Slama Canara*, la miazăzi valea și pădurea Batova, la răsărit văile Batova și Teche și la m. n. câmpie. Populația e de 80 familii cu 340 suflete, din cari 172 bărbați și 168 femei; 78 băieți, 69 fete, 94 bărbați și 99 femei; 150 căsătoriți, 180 necăsătoriți, 10 văduvi, 195 știutori de carte, 145 neștiutori de carte.

Aproape toți sunt ortodoxi. Se ocupă cu plugăria. În sat mai sunt un cârciumar, 1 cafegiu și 1 băcan.

S'au nascut 9 băieți și 10 fete; au murit 1 bărbat și 4 femei.

Pământ productiv 800 ha. izlaz 70 ha.; pădure ha.

Locuitorii au 35 pluguri, 15 căruțe cu cai, 20 care cu boi și au îngrijit în 1921: 1 taur, 38 boi, 38 vaci, 64 mânzați, 12 viței, în total 153 bovine; 6 armăsari, 22 cai, 34 iepe, 19 cârlani, 5 mânzi, 8 asini, în total 94 cabaline; 25 berbeci, 800 oi, 250 miei, 300 capre,

în total 1375 ovine; 85 porci. Biserica nu este. Pentru școală s'a închiriat o casă, unde urmează aproape 40 copii.

Apa se ia dela cișmele.

Comunicația se face prin drumuri naturale. Și am plecat din sat, gândindu-mă la Cerchezii pletoși.

Ceatalar (Răspântii).

Am mers tot pe malul Batovei, când, la [dreapta, când la stânga, trecând cu căruța.

Dupa cale de vreo 9 km. am ajuns la o răspântie. Aci s'a întemeiat un sat, căruia i-a dat numele după așezare *Satul dela răspântii=Ceatalar*.

Ploae a contenit și un curcubeu s'a arătat.

„*Ce schimbătoare e la munte lumina;*

„*Cât ai scăpără un curcubeu a întins o punte*

„*Din casa mea până la a ta,*

„*Și un gând, un gând nebun îmi vine;*

„*Așa-ș poeți uneori,*

„*Să mă avânt până la tine*

„*Pe puntea asta de colori.*

.

„*Dar când se urc frumoasa punte.*

„*S'a dărămat și-acuma norii*

„*Au tras perdeaua către munte.*

„*Nebuni sunt, Domne, visătorii“.*

(D. Anghel)

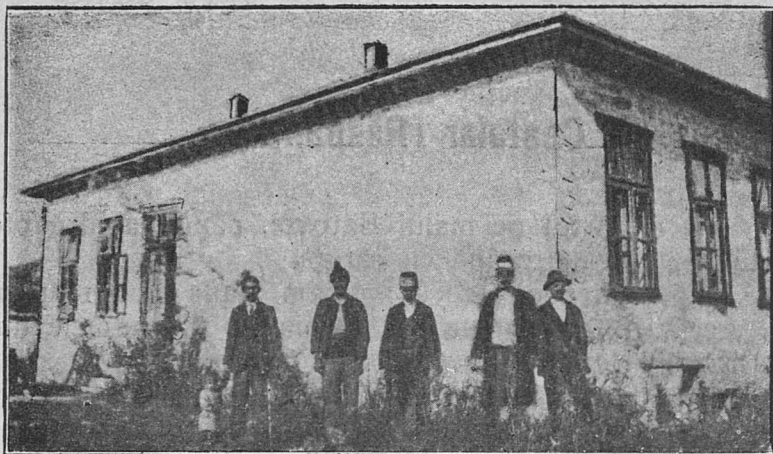
Satul Ceatalar e situat pe văle *Fatmagic* și *Batova*, având la răsărit *Ciceclihoruon*, și *Taucciil*, la apus

Duziorman, la miazăzi *Bazarghan meşé* şi la miazănoapte *Fatmagic*.

Apele cari udă sunt *Fatmagic* şi *Batova*.

Se învecinează la răsărit cu satul *Alaclise*, la apus *Tulugea* şi *Ciucurovo*, la miazănoapte *Iastacci lar* şi la miazăzi *Gheiciler*.

Suprafaţa e de 1600 ha.. din cari 50 ha, ocupă vatra satului.

Şcoală primară din *Ceatalar*.

Populaţia e de 230 familii cu 1089 suflete, din cari 526 bărbaţi, 563 femei; 420 căsătoriţi, 629 necăsătoriţi, 40 văduvi; 576 ştiutori de carte, 514 neştiutori de carte; 63 ortodoxi şi 486 mahomedani. După ocupaţii sunt 294 plugari, 3 cârciumari, 8 cafegii, 4 băcani, 2 fierări, 3 lemnari, şi 6 alte ocupaţii.

S'au născut 30 băieţi şi 23 fete, au murit 18 bărbaţi şi 16 femei.

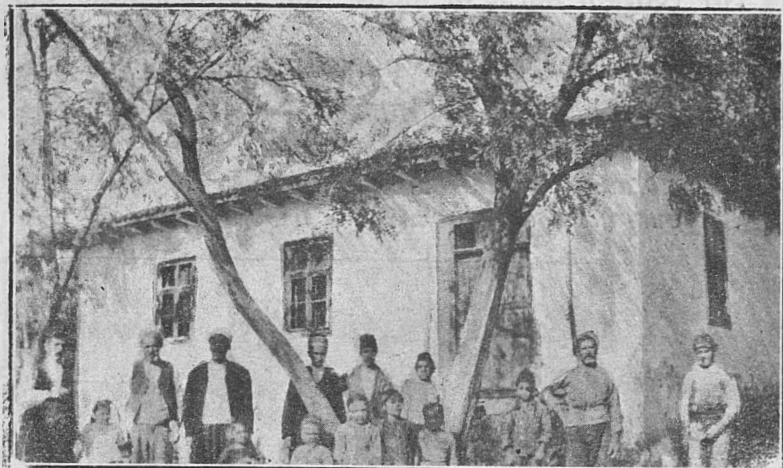
Pământ productiv 600 ha. izlaz 70 ha.; padurea 600 ha.

Locuitorii au 80 pluguri, 45 care cu boi, 20 căruţe cu cai, 9 maşine agricole.

Pentru măcinat sunt 5 mori de apă; pentru postavuri sunt 4 piuă.

În 1921 s'au îngrijit 1 taur, 60 boi, 48 vaci, 20 bivoli, 36 bivolițe, 70 mânzați, 21 viței, 58 malaci, total 314 bovine; 11 armăsari, 18 cai, 35 iepe, 23 cârlani, 8 mânzi, 33 asini, total 129 cabaline; 70 berbeci, 1200 oi, 400 miei, 300 capre, total 1970 ovine; 120 porci.

Biserica „Sf. Ilie“ e ruinată. Se slujește în casa de rugăciune.

Școala musulmană—Ceata'ar.

Localul de școală e propriu, cu 2 săli de clasă, împrejmuit cu zid. Funcționează cu un învățător și o conducătoare.*)

S'au înscris, în toate clasele peste 100 elevi.

Musulmanii au o geamie cu un hoge și un azil confesional cu vreo 55 elevi.

Apa se ia dela cișmele, fără inscripții.

La Fatmagic bair se găsea, acum câțiva ani, un inel de fier, de care s'au legat corăbiile pe vremuri, când marea de întindea și peste aceste văi.

*) Director: D. Joga.

Alaclise (Biserica zugrăvită.)

Dela Teke am plecat pe Batova în sus și apoi pe o șosea la dreapta.

Nu vedeam decât oi multe. Imi îmborsăscam timpurile, când mocanii noștri, sute de ani, și-au iernat frumoasele lor turme și-au populat această vale.

„S'aude toaca cam grăbită

„In ȱag o bate-o gheonoae

„Se hodinesc pe iară mieii

„Și zurgălăii de cioae...”

(Oct.Goga).

Geamia din Cealtar.

Insoțitorul îmi spuse că'n pădurile d'n aceste părți erau cocoși sălbatici și începu a-mi povesti:

Cocoșul salbatic cu penele negre lucioase și cu sbrincele roșiatice se așază pe un copac înalt. Își sbârlește penele, își pleacă aripile și-și desface coada ca un evantaliu, își lungeste gâtul și scoate câteva note din gâtul umflat: „Toc!... toc!...toc!”. Se aud apoi mai multe sunete răgușite, închide ochii și

Începe un sâsăit și un șuerat, ne mai ținând seamă de ce e în jurul lui.

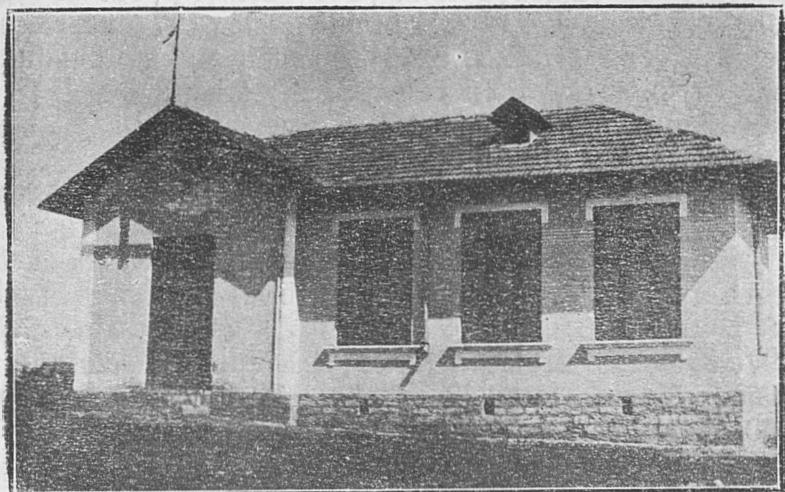
Găinușele, cu penele lor frumoase, întoarse în coadă, cântă: orr... orr... orr...

În acest timp sunt atât de adâncite, în cât nu țin seamă de ce se petrece în jurul lor.

Ce fericită ocazie pentru un vânător! Așemenea ocazii sunt foarte rari și anevoioase.

La nordvest de Teke, la 5 km. se află satul *Alaclise* (Biserica zugrăvită), cel mai vechi din împrejurimi.

Se spune că acum 500 ani, un cioban Alecxă și-ar fi făcut o stână și după el au mai venit și alți ciobani, întemeindu-se satul.

Școala primară din Alaclise.

Unii bătrâni spun că în vechime în sat era o biserică de altă culoare, ca celelalte clădiri. „*Alescenincli-se*“, de unde cu timpul s'a transformat în Alaclise.

La răsărit spre Teche se afla *Tăușan Tepe* (Movila iepurelui), *Câzlar tepe* (Movila fetelor); la miazăzi *Kiciuc cara tepe* (Mica movilă neagră), *Chertic tepe* (Movila scobită)

și *Șarap iolu* (Drumul vinului), la miazănoapte *Iurtluc borun*, la apus *Iori dermen*, *Căzănischite colibi* (Colibile cazaniștilor).

Movile mai însemnate: la răsărit *Cinghine tepe*, la apus *Curutepe*, la miazănoapte *Ciobantepe*.

La sud trece Batova, vechiul *Zyras*.

Pe lângă Batova, pe unde curge râul cu acelaș nume, mai sunt: Mocanschi grobiște, vale unde au fost omoriți de hoți niște mocani, acum vreo 50 ani, *Dulapischite pătchi* sau *Eveclerschiti pătchi* cu direcția de est-nord-est și *Hamzalarschiti pătchi* (canale) drumurile Hamzalar.

Se învecinează la răsărit cu Evecler, la apus Ceatalar, la miazănoapte Hamzalar, și la miazăzi Teke.

Populația e de 106 familii cu 411 suflete, din cari 215 bărbați, 196 femei; 200 căsătoriți, 199 necăsătoriți, 12 văduvi; 214 știutori de carte, 197 neștiutori de carte; 364 ortodoksi, 46 musulmani; ocupându-se 102 cu plugăria, 1 cu cafenea, 1 lemniară.

S'au născut 10 băieți și 6 fete: au murit 2 bărbați și 2 femei.

Pământ productiv 550 ha., izlaz 50 ha., pădure ha.

Locuitorii au 35 pluguri, 21 care cu boi, 13 căruțe cu cai; au îngrijit: 1 taur, 36 boi, 35 vaci, 6 bivoli, 18 bivolițe, 50 mânzați, 17 viței, 31 malaci, în total 197 bovine; 3 armăsari, 7 cai, 16 iepe, 7 cârlani, 2 mânzi, 7 asini, total 42 cabaline; 30 berbeci, 600 oi, 200 miei, 130 capre, total 960 ovine; 110 porci.

Pentru măcinat sunt 2 mori de apă.

Biserica nu e.

Localul de școală e propriu, cu o sală de clasă, împrejmuit cu gard de sârmă.

Cursurile se țin de un învățător cu un număr de 48 elevi.

Apa se ia de la 2 cișmele.

Am ieșit din sat, tocmai când soarele își lua rămas bun, iar înaintea ochilor întrezăream cocoșul de pădure în cântul de îndrăgostire.

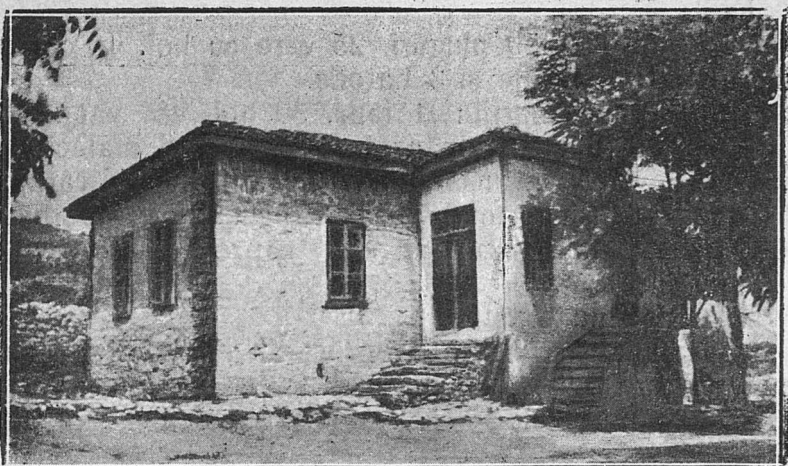

Gheiciler (Caprele).

La sud-vest de Teche, la 4 km. se află satul *Gheiciler*=Caprele (dela Checiler).

Înainte vreme, pe aceste locuri, erau păduri ne-sfârșite, în cari se găseau multe capre,

Se făceau vânători mari, la cari luau parte pași, bei și alte notabilități turcești. Pielea și cornițele erau prețuite mult. În sat era casa pădurarului și câteva locuințe pentru vânători.

Școală primară din Gheiciler.

„Când visul e stăpân deplin

„Pe codru, cerbi și căprioare

„Coboară'n rariști de anin

„Și'n luminiș de lună vin

„Cu pasul tainic la izvoare“.

(*Nichiror Crainic*).

Intemeindu-se satul, i s'a dat numele după vânatul prețuit.

E situat pe dealul *Aciolu*, (dealul Gheiciler), având la miazănoapte *Cozluc culac*, *Acbair*, la apus *Kemalâc bair*, și *Kemalâc culac*.

Cei câțiva ploi dau o înfațișare deosebită tabloului.

Se învecinează la răsărit cu Teche, la apus cu Ceauşchioiu, la miazăzi Ecrene şi la miazănoape cu Alaclise.

Populaţia e de 160 familii cu 749 sulete, din cari 362 bărbaţi, 377 femei; 303 căsătoriţi, 429 necăsătoriţi, 18 văduvi; 320 ştiutori de carte, 427 neştiutori; 414 ortodoxi, 328 mahomedani, şi 3 gregorienii.

După ocupaţii: 150 plugari, 1 cârciumar, 2 cafegii, 2 băcani, 2 fierari, 1 lemnar.

S'au născut 6 băieţi şi 13 fete, au murit 4 bărbaţi şi 7 femei.

Pământ productiv 700 ha., izlaz 85 ha., pădure ha.

Locuitorii au 50 pluguri, 25 care cu boi, 15 caruţe cu cai, 3 locomobile şi 3 batoze.

În 1921 au îngrijit: 1 taur, 30 boi, 45 vaci, 16 bivoli, 21 bivoliţe, 64 mânzaţi, 22 viţe, 38 malaci, total 238 bovine; 7 armăsari, 28 cai, 36 iepe, 21 cărlani, 9 mânzi, 18 asini, total 119 cabaline; 50 berbeci, 1000 oi, 300 miei —cărlani, 230 capre, 1580 ovine; 140 porcine.

Biserica nu există.

Localul de şcoală e propriu, din piatră, în stare mulţumitoare, cu 2 săli de clasă.

Urmează peste 90 elevi sub conducerea a 2 învăţători.

Musulmanii au o geamie cu un hogaş şi un azil confesional cu vreo 45 elevi.

Apa se procură dela cişmele, din cari cea mai principală „*Satma çeşmesi*”.

După o inscripţiune găsită pe un stâlp de piatră din cimitir, satul ar fi înfiinţat pe la 1802.

Astăzi pădurile de odinioară s'au tăiat, dealurile sunt acoperite cu ogore, iar drăguţele capre de munte nu se mai văd.

* * *

Satele Teche, Ecrene, Ceauşchioiu, Ciucurovo, Mustafa Beiler, Tulugea, Ceatalar, Alaclise şi Gheiciler

formează *comuna Teche*, cu o populație de 1189 familii cu 5081 suflete, din cari 2466 bărbați, 2615 femei; 2415 știutori de carte, 2666 neștiutori de carte; 4067 ortodoxi. 1005 mahomedani și 9 gregorienii.

În 1921 s'au născut 105 băieți și 103 fete; au murit 54 bărbați și 61 femei și fete.

Suprafața comunei e de 20265 ha. având 5519 ha. pământ productiv, 775 ha. izlaz, 14000 ha. pădure.

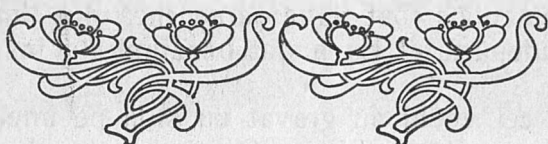
Locuitorii au 471 pluguri, 276 căre cu boi, 162 căruțe cu cai, 50 boroane, 6 vânturători, 5 locomobile 5 batoze. Au îngrijit 1075 cabaline, 2144 bovine, 13345 ovine și 1114 porci.

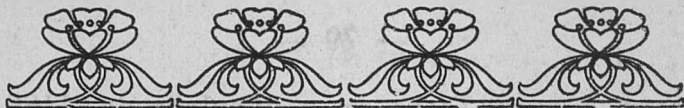
Sunt 3 biserici și 7 școli.

Pentru măcinat sunt 45 mori de apă.

În toată comuna sunt 18 cișmele.

Prin comună trece drumul străbun Dionysopolis-Odeșus (Balcic-Varna).

Comuna Spasovo.

Spasovo (Suleimanlâc).

Erà la începutul toamnei. Plecasem desdedimineață, căci aveam drum mult de făcut. După vreo două ceasuri de mers, aud câteva detunături de pușcă.

Incetinesc mersul și cu ochii cercetători să vad ce este. Nu trecu mult și un iepure fugea de mâncă pământul pe dinaintea ncastră. Mai mergem și iată că ne întâlnim cu doi Bucureșteni, veniseră la vânat. Aveau câte un iepure și vreo cincisprezece potârniche. Ne spuse cum a scăpat iepurile, ce-l zărisem,

Ce mulțumiți erau că se vor înapoia cu vânat!

Ce plăcută a fost vânătoarea încă din timpurile cele mai îndepărtate! Ea a dat ocazii de inspirații artistice.

Așa cei vechi au gravat cu sula pe unelte de corn, pe arme, pe placi, diferite figuri de animale și pasări. Printre ieroglifele egiptene și pe pereții fostelor capitale Ninive și Babilon, găsim sculptate cârduri de arcași, lănceri, animale, pasări.

Eroul Wilhem Tell, care prin o săgeată mânata dibaciu și prin bravură scapă patria sa, a fost subiectul unei piese de *Schiller*, în care se vorbește cu multă dragoste și mândrie de vânatoare.

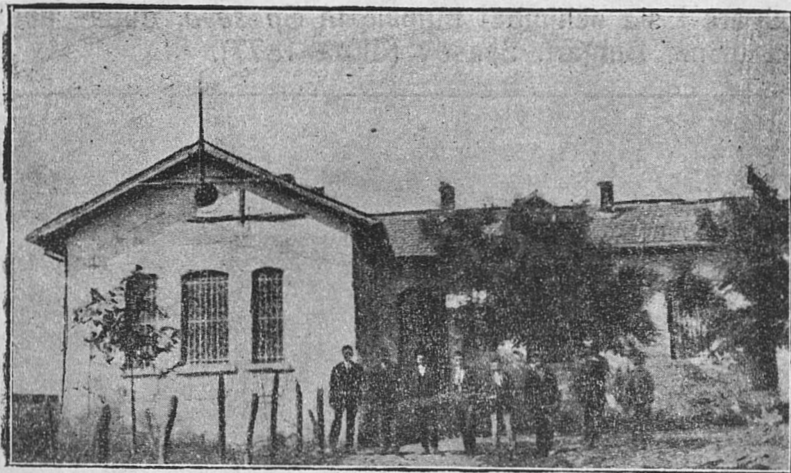
Inchizând ochii, par'ca aud corul de vânatori prin pădurile virgine, de brazi seculari. Ce plină de farmec e muzică lui *Rossini* din Wilhem Tell!

Nu pot uita „*Cele patru anotimpuri*” de Haydn și „*Vânătorul Liber*” de Weber, opere de preamărire a vânătorii.

Sculptorii au redat prin dalta lor îndemnatică celebrele opere „Diana” (zeița vânătorii).

Maeștrii pictori flamanzi în frunte cu *Paul Rubens* și *Fr. Snijders* au redat scene de vânătoare în cari pe lângă admirație, îți însuflă și un fior rece.

Se luptă mistreții, tigrii și lei cu vânătorii. Ochii fiarelor scântează, nările răsufală, gura spumează, urlă de turbare.

Primăria—Spasovo.

Olandezul *Wouverman* ne-a lăsat multe tablouri: Pregătiri de vânătoare, popas, întoarcerea vânătorilor. El scoate în relief grația calăriei, în acest sport, calul e totdeauna figura de capetenie.

Francezii *Fr. Desportes* și *Oudry* au pictat scene vânătoarești din timpurile lui Ludovic XIV-lea și XV-lea.

Englezul *Sir Edwin Landseer* e celebru în pictura de câini și cerbi. Dela *Ridinger* ne-a rămas multe stampe gravate după desemele sale: cete de vânători călări, sunători de fanfare, câini alergând după cerbi, etc. *)

Bardul dela Mircești nu uită pe îndrăgostiții pădurilor, luncilor și miriștilor, își înstrunează lira și cântă.

Al. I. Odobescu. Mincinoasa carte de vânătorie.

„Vândătorul soarbe'n cale-i răcoreala dimineții,
„Admirând jocul luminii pe splendoarele verdeații
„Admirând în umbra caldă florile de prin poiene,
„Și părae cristaline și vulturi cu mândre pene”.

Satul Spasovo se află în parte de miazănoapte, la o depărtare de 33 km. de Caverna și la 21 km. dela Gărgălăc.

Înainte acest sat se cheamă *Suleimanlâc*. dela întemeitorii satului Suleimani, 1715. În timpul ocupațiunii bulgare i s'a schimbat numele în *Spasovo*, după unul din primii Bulgari, Spasov (după 1877).

Biserica „Înălțarea Domnului”—Spasovo.

E situat pe 3 dealuri, cu înălțime de câțiva metri. Prin mijlocul satului trece o vale, iar în împrejurimi două movile: *Iasuiuc* și *Chiuciuciuc*.

Se învecinează la răsărit cu satele Simionovo și Bejanovo, la apus Rogozina, Cernoco, la miazănoapte Predel și Vicevo și la sud cu Sernino, Siracovo, Crușovo.

Populația se compune din 160 familii cu 752 suflete, din cari 375 bărbați, 377 femei; 530 știutori de carte, 222 neștiutori de carte; 369 ortodoxi, 381 mahomedani, 2 grigoriani; după ocupație: 142 agricultori, 5 meseriași, 13 negustori.

S'au născut 21 băieți, 32 fete, au murit 10 băieți și 10 fete.

Pământ productiv 5026 ha., izlaz 42 ha., pădure ha: Locuitorii au 65 pluguri, 54 căruțe cu cai, 16 cu boi, 35 boroane, 22 mașine agricole.

În sat s'au ținut: 2 tauri, 330 boi, 220 vaci, 61 mănzați, 51 viței, 28 bivoli, 38 bivolițe, 26 malaci, în total 756 bovine; 25 armăsari, 64 cai, 96 iepe, 37 cârlani, 28 mânzi, catări, 7 măgari, în total 257 cabaline; 92 berbeci, 1583 oi, 449 cârlani, — capre; în total 2124 ovine și 108 porci.

Școala primară din Spasovo.

Biserica e construită din piatră și are hram „Înălțarea Domnului”. Oficiază un preot ajutat de cântăreți.

Musulmanii au o geamie cu un hogo.

Localul de școală e propriu, cu 2 săli de clasă, bine întreținut.

Funcționează 2 învățători*) și s'au înscris 119 elevi din care 59 băieți 60 fete. Este și o grădina de copii cu o conducătoare. Pe lângă geamie e un azil confesional unde învață copii musulmanilor scris-cetit, Coranul.

Pentru măcinat e o moară cu motor, iar pentru uleiuri o fabrică.

*) Marian și Elena Ahcerliu.

Apa se aduce dela 20 puțuri de adâncime de 40—50 metri.

Șoseaua e construită dela Arman-Cuius la Spasovo, încolo drumuri naturale.

Țar Boris [Delinibeiuchioiu].

Plec spre sud-sudvest. Caldura eră mare.

„Colinele albastruie și'nvinse de dogoare.

„Molatica lor lene și-o trândăvesc la soare,

„Sorbind nemărginirii visări de raze pline,

„Dorm toate acum-e clipa uitărilor de sine.

„Se risipește par'că tot sufletul naturii,

„Topit de ne'ndurarea luminii și căldurii“.

(Nichifor Crainic).

Mergem...mergem... nu se mai isprăvește. Pierdem și răbdarea. După cale de 13 km., ajungem în satul Țar-Boris, numit în onoarea Domnitorului în timpul cărui s'au creștinat Bulgarii.

Turcii îl numesc *Delibeiuchioiu* (satul beiful nebun), după un beiu aspru ce stăpâna aceste locuri. Unii susțin că satul ar fi fost numit *Devebeichioiu* (Satul belului cu cămile). În adevăr, se pomenește că pe vremuri Turcii au întrebuințat cămilele la plugărie; alții „Deli Nebi chioiu“, adică satul lui Nebi cel Nebun.

A avut și un castru cu turn de observație, din ale cărui ruine n'au mai rămas nimic.

E situat pe dealul *Delinebichioiu*, având la răsărit v. *Caranasuf*, la apus v. *Duranlar*, la miazăzi dealul *Duranlar*, și la miazănoapte dealul *Caranasuf*. Prin sat trece o vale mică Țar Boris.

În jurul satului mai multe movile: la nord *Taşlă-
iuc* 1) şi *Dortiucler*, 2) iar la vest *Beşiucler*. 3)

Se învecinează la răsărit cu Caranasuf şi Caralar
la apus Duranlar, la nord-est Bilo şi la sud Ghiore.

Suprafaţa e de 2250 ha. din care 80 ha. ocupate
de vatra satului.

Populaţia e de 13 familii cu 49 suflete; din cari 28
bărbaţi, 21 femei; 27 ştiutori de carte, 22 neştiutori de
carte; 28 ortodoxi, 21 mahomedani; toţi sunt plugari.
La moşie e un fierar şi un lemnar.

S'au născut un băiat şi o fată, au murit 2.

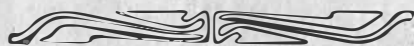
Pământ productiv 1110 ha. Agricultorii au 24 plu-
guri şi 2 motoare, 4 căruţe cu boi, 8 căruţe cu cai, 3
trior şi 5 maşini agricole.

În 1920 au fost: 4 tauri, 85 boi, 68 vaci, 26
mânzaţi, 22 viţei, în total 205 bovine; 2 armăsari 22
cai, 24 iepe, 6 cărlani, 10 mânzaţi, 3 asini, în total 67
cabaline; 48 berbeci, 500 oi, 95 cărlani, în total 643
ovine; 64 porcine.

Biserica nu există.

Apa se scoate din 3 puţuri cu burduf.

Comunicaţia se face numai prin drumuri naturale.

Bilo [Sârtchioiu].

M'am sculat dedimineaţa, căci îmi făcusem un
îtinerar destul de bogat. N'am întârziat mult, căci şi
vizitiul avusese grija să fie gata.

Gândul meu era tot la timpurile de creştinare ale
populaţiunei bulgare din secolul al X-lea.

Pe cer. se arată aurora.

„Sufletul cu zorile

„Proaspete şi clare;

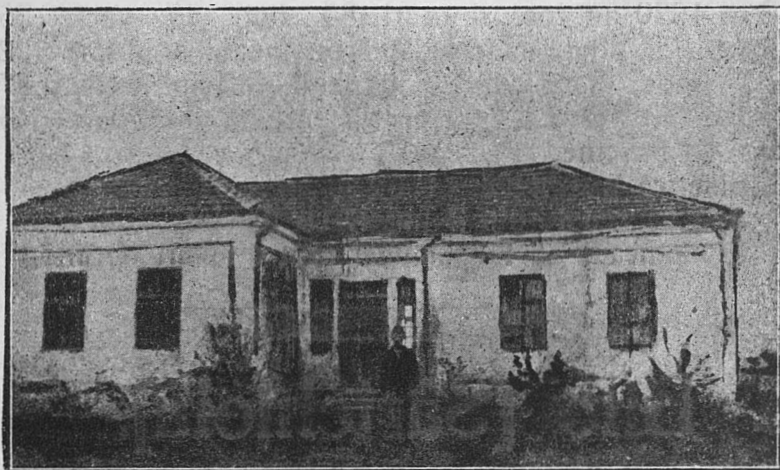
„Fetete cu florile

„Râd de nseninare.

1) Movila de piatră, 2) Patru movile, 5) Cinci movile.

„Și cum crește'n cer mereu,
„Răsăritul pare
„Zâmbetul lui Dumnezeu,
„Înflorind în zare“. (Nichifor Crainic)

Mergem numai câțiva km. în direcția de nord-nord-vest și iată satul *Bilo* (Sânt-chioiu-Sat pe platou). E situat pe platou, având în împrejurimi mici ondulațiuni la răsărit spre Isma lchioiu și Sarâ-Musa, la apus dealul *Kiuliuc iurtluç* cu mōvila *Dortiucler*, la sud dealul *Caranasuf* și *Baalar*, despărțite prin valea *Ghiolgiuc* și la nord cu dealuri pe care se afla movilele *Kiuliuc* și *Bairam iuc*.

Școală din Bilo.

Se învecineaza la răsărit cu satul "Calaigi-dere, la apus Sernino și Crușevo, la mizănoapte Simionovo și la miazăzi Caranasuf.

Până la reședința comunei sunt 12 km.

Populația e de 27 familii cu 143 suflete; din cari 55 bărbați, 78 femei; 129 ortodoxi; 14 mahomedani; 112 știutori de carte, 31 neștiutori de carte; toți plugari.

S'au născut 2 baieti, 3 fete, au murit 1. Pământ productiv 7011 ha. izlaz 66 ha.

Pentru lucru au 17 pluguri, 7 care cu boi, 15 ca-

ruțe cu cai, 12 boroane, 4 vânturători, 6 mașine agricole.

Au îngrijit 16 armăsari, 14 cai, 18 iepe, 14 noateni, 6 mânzi, 2 asini, în total 60 cabaline; 3 tauri, 66 boi, 128 vaci, 70 mânzați, 26 viței, în total 293 bovine; 17 berbeci, 172 oi, 68 cârlani, în total 258 ovine; 72 porci.

Pentru măcinat grăunțele e o moară de vânt.

Biserica nu este. Localul de școală e propriu Funcționează un învățător la care urmează aproape 30 elevi. Este bine înzestrat cu material didactic.

Alimentarea cu apă se face dela 4 puțuri cu burduf. Comunucația e numai prin drumuri naturale.

Simionovo [Sahtianlâc] Tăbăcari.

Cum vare e pe trecute, frunza s'a îngălbenit. Vântul o suflă departe, de unde și-a avut rostul. Câmpurile sunt în plin belșug și muncitorul e mulțumit că Cel de Sus l-a răsplătit.

„Frunza-i dat-au vântului,

„Iar rodul pământului

„Datu-l-au la muncitori.

(V. Alexandri).

Mergem pe un drum natural lasărit de Spasovo, Căișorii mergeau mai iute și ajunseu un satean. Avea hamuri bune și niște suri dobrogeni, cu sânge arăbesc l-am lăudat și caii și hamurile Mi-a spus că e din satul vecin *Simionovo* (Sahtianlac) la 6 km. departe de reședință.

Pe vremuri trăia un Turc, renumit în tăbăcărie. Din satele vecine veniau și cumpărau piele bună, ori aduceau diferite plei la tăbăcit. Dela ocupațiunea acestui Turc s'a dat numele și satului. Bulgarli în timpurile din urmă l-a denumit Simionovo, după primul locuitor bulgar Simionov. E situat pe valea ce duce la Bilo și pe dealuri cu înălțime până la 10 metri.

Spre Spasovo sunt 4 movile, iar spre Bilo 3.

Se învecinează la răsărit cu Ismailchioiu și Geaferfacă, la apus Spasovo, la miazănoapte Bejanovo și la miazăzi Bilo.

Școala primară-Simionovo.

Suprafața e de 2400 ha. din care 100 ha. ocupă vatra satului. Populația e de 63 familii cu 322 suflete, din cari 170 bărbați, 172 femei; 240 știutori de carte, 82 neștiutori de carte; 301 ortodoxi, 21 mohamedani; după ocupațiune 59 plugari și 2 negustori. S'au născut 11 băieți, 12 fete; au murit 7.

Pământ productiv 1894 ha, izlaz 290 ha.

Pentru muncă au 65 pluguri, 20 căruțe cu cai, 14 căruțe cu boi, 43 boroane, 5 vânturătoare, 81 tăvăluge, 8 mașini agricole.

În 1921 s'au ținut: 5 tauri, 148 boi, 125 vaci, 108 mânzați, 96 viței, 4 bivoli, 7 bivolițe, 6 malaci, în total 525 bovine; 8 armăsari, 46 cai, 75 iepe, 53 cârlani, 26 mânzi, 5 asini, în total 213 cabaline; 116 berbeci, 1400 oi, 582 miei, 41 capre, în total 2139 ovine; 162 porci.

Biserică nu există. Localul de școală e vechiu, cu o sală de clasă. Funcționează un învățător. S'au înscris 47 elevi, din care, 24 băieți și 23 fete.

Apa se scoate din 12 puțuri cu bnrduf. Prin apropiere trece șoseaua în construcție Armancuius-Duranculac.

Caceamac (Bejanovo).

O zi destul de urâtă. N'aveam ce face, trebuia să merg în alt sat.

„Peste inimile noastre toamna'ncet burează bură,
„Negura'n văzduh atârână valuri mari de pânzătură,
Par'că nevăzută prin ceață se'nfrățește'n mers cu noi
„Lungul vremurilor convoiu,
„Sufletele băjenare
„Ce-au cutrerat vremurile revoluționare.

(N. Crainic).

În timpurile când eră graniță, prin aceste locuri se strecurau toți nemulțumiții, toți cei ce se răsboiau cu ai lor și chiar în timpurile de restriște tot pe aci scăpau.

Satul întemeiat s'a numit de Turci *Caceamac* dela Cacimac-Loc de fugă, iar de Bulgari în ultimul timp *Bejanovo-Bejănări*, căci fusese locuit de bejănari.

Pe aci s'a cultivat și porumb mult. Cum în bejănărit au folosit mult ca hrană mămăliga și boabele de

porumb coapte (floricel), satului i-ar fi zis Caceamac, dela cuvântul turcesc, care înseamnă „mămăligă“.

E situat pe vale. Înconjurat de dealuri la sud și nord. Valea are direcția spre Mangalia. Împrejurul satului sunt 6 movile.

Se învecinează la răsărit cu satele Geaferfacă, la apus Vicevo, la nord Județul Constanța și la sud Simionovo.

Suprafața e de 2000 ha. din care 80 ha. ocupă vatra satului.

Populația e compusă din 33 familii cu 235 suflete; din cari 112 bărbați, 123 femei; 86 știutori de carte, 149 neștiutori de carte; 143 ortodoxi, 81 mohamedani, 12 alte religii;

După ocupațiuni 32 pluguri și un negustor.

S'au născut 5 băieți, 4 fete; au murit 3.

Pământ productiv 1607 ha., izlaz 195 ha.

Pentru lucru au 22 pluguri, 8 care cu boi, 20 căruțe cu cai, 14 boroane, 5 vânturătoare, 4 tăvăluge și 6 mașini agricole.

În 1921 s'au ținut 4 tauri, 168 boi, 190 vaci, 4 bivoli, 3 bivolițe, 60 mânzați, 85 viței, 3 malaci, în total 717 bovine; 6 armăsari, 36 cai, 51 iepe, 24 cârlani, 14 mânzi, 6 asini, în total 137 cabaline; 47 berbeci, 1010 oi, 320 cârlani în total 1377 ovine; 127 porci.

Școală și biserică nu există.

Alimentarea cu apă se face prin 8 puțuri cu burdof.

Prin sat trece șoseaua în construcție Duranculac.

VICEVO (HUSEINCHIOU).

De multe ori fără să vrei, te gândești la firea lucrurilor. De la puține nu rămâne decât un nume.

„Tu știi că tot ce are o forma se sdrobește;

„Tu știi, amicul meu,

„Că după ani în viață nimic nu mai trăește

„Decât virtutea dalbă a sufletului său“.

(D. Bolintineanu).

La miazănoapte de Spasovo, la 5 km. e satul Vicevo (Huseinichioiu),

A fost întemeiat de un turc, Husein. În timpul ocupațiunii bulgare i s'a schimbat numele, după primul bulgar venit în sat, anume Vicef (1731).

E situat pe șes. Se învecinează cu satele, la răsărit Bejanovo, la apus Predel, la miazăzi Spasovo și la miazănoapte județul Constanța,

Suprafața e de 742 ha. din cari 15 ha, ocupă vatra satului.

Populația e de 12 familii cu 26 suflete; din cari 9 știutori de carte, 27 neștiutori de carte, toți plugari. S'au născut 1 băiat, 1 fată; au murit 1.

Pământ productiv 3216 ha. izlaz 100 ha.

Pentru muncă au 9 pluguri, 4 care cu boi, 3 căruțe cu cai, 2 mașini agricole, 5 boroane, 1 vânturătoare.

În 1921 s'au ținut, 2 tauri, 36 boi, 38 vaci, 12 mânzați. 14 viței, în total 100 bovine; 1 armăsar, 4 cai, 6 iepe, 2 cărlani, 4 mânzi, 1 asin, în total 18 cabaline; 12 berbeci, 100 oi, 15 mânzi, în total 127 ovine; 26 porci.

Biserica și școală nu sunt.

Apa se scoate dintrun un puț cu burduf.

Comunicația se face prin drumuri naturale.

Predel (Murfatcea).

Mergeam cu trăsura pe un drum natural spre miazănoapte să ajung în satul Predel (Murfatcea).

Pe cale întâlnesc un soldat, care se ducea în permisie de 4 zile. Mă roagă să-l iau și pe el. Era chipeș și îndrăzneț. Vorbim despre viața de soldat.

„El legea împlinește
„Și țara-și ocrotește,
„E totdeauna gata
„În pace și'n războiu,
„El vesel vețuește
„Și moare bărbătește.
„Căci astfel este traiul
„Și moartea de soldat.

(Gr. Alexandrescu).

După 8 km. ajungem în sat. Turcii i-au dat numele în amintirea unui general turc Murfatcea, mort în aceste locuri. Bulgarii i-au schimbat numele în Predel—sat de graniță.

E situat în valea *Predel*, având în apropiere movile, la sud *Ciobaniuc* și *Cilicliuc*. Dealurile au înălțime de 20 m.

Se învecinează la răsărit cu satul Vicevo, la apus cu Ciufutcuius, la sud cu Rogozina și la nord județul Constanța.

Populațiunea e de 56 familii cu 510 suflete; din cari 108 bărbați, 102 femei; 80 ortodoxi, 130 mahomedani; după ocupație 54 plugari, 2 meseriași.

S'au născut 8 băieți, 5 fete; au murit 3.

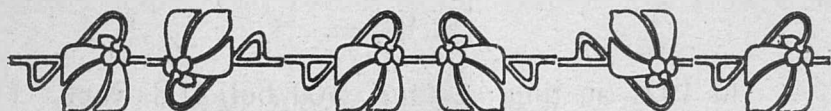
Pământ productiv 2817 ha. izlaz 132 ha.

Pentru muncă au 22 pluguri, 6 boroane, 2 vânturători, 15 căruțe cu cai, 2 tăvăluge.

În 1921 au ținut 68 boi, 51 vaci, 30 mânzați, 21 viței, în total 170 bovine; 42 armăsari, 18 cai, 26 iepe 17 cârlani, 8 mânzi, în total 71 cabaline; 8 berbeci, 85 oi, în total 93 ovine; 10 porci.

Biserica și școală nu sunt. Musulmanii au o geamie și un azil confesional cu vreo 30 copii.

Alimentarea cu apă se face tot dela 3 puțuri cu burduf.

Rogozina (Hasârcuiusu).

Mergeam cu dorul să văz mai curând vechile morminte romane din preajma satului Hasârcuiusu, căci

„Amintirile

„Sunt clopote turnate în cleștar,

„Ce bat în noapte liniștit și rar.

„Trezând simțirile,

„Le-auzi cum sună

„Și sună și sunt multe și îți par

„Un cântec vechiu, un cântec legendar

„Venit pe strună“.

(Alfred Moșoiu).

La vreo 8 km. de Spasovo se află satul *Rogozina* (*Hasârcuiusu*-Satul Păpureni). Pe vremuri erau mlaștini unde creștea papură multă ce serviă la țesutul rogojinilor.

E situat în vale, având în împrejurimi dealuri mici și 4 movile.

Valea are direcția Cernooco-Rogozina-Spasovo spre Mangalia.

Se învecinează la răsărit cu satul Spasova, la apus Cernooco, la miazănoapte Predel și la miazăzi Calina, Velicovo, Crușovo.

Populația e de 75 familii cu 343 suflete, din cari 160 bărbați, 183 femei; 141 ștutori de carte, 202 neștiutori de carte; 90 ortodoxi 253 mahomedani.

S'au născut 3 băieți, 2 fete; au murit 3.

Pământ productiv 3500 ha., izlaz 60 ha.

Pentru lucru au 25 pluguri, 4 care cu boi, 20 căruțe cu cai, 12 boroane, 3 vânturătoare, 4 mașini agricole.

În 1921 au ținut: 2 tauri, 109 boi, 108 vaci, 11 bivoli, 7 bivolițe, 83 mânzați, 43 viței, 10 malaci, în total 373 bovine; 8 armăsari, 50 cai, 40 iepe, 17 cârlani, 20 mânzi, 8 asini, în total 133 cabaline; 96 berbeci, 900 oi, 500 cârlani, în total 1496 ovine; 25 porci.

Pentru măcinat e o moară de vânt.

Biserica și școală nu sunt. Musulmanii au două geamii cu câte 1 hoge, care învață într-o cămaruță și pe elevi scris cetitul și coranul.

Apa se scoate cu burduful din 6 puțuri.

Comunicația se face numai prin drumuri naturale.

Cernooco (Caraghiozcuius).

Spre apus de satul Rogozina, cam la 5 km. se vede un alt sat. Pe drum întâlnesc un sătean cu pește într'un coș. La întrebarea mea, îmi spuse că este pește și chiamă „Caraghioz“, sunt scrumbii de Dunare ce au trecut în mare. În adevăr sunt mult mai mari și n'au culoarea aceea albastrie a scrumbiilor. Tot sateanul îmi spuse că pe vremuri era un Turc pescar, ce aducea pește mai ales scrumbii de acestea „Caraghioz“ și satul cu timpul i-a zis „Caraghiozcuius“.

Am intrat în sat. Aci am aflat și o altă' versiune că acum 300 de ani a venit un turc, care a întemeiat satul. El avea ochi negri, vioi, încât atrăgea atențiunea tuturor.

„Negri-s mari și plini pe spaimă
„Ochii lui și așa-s de stranii
„Incât într'un ceas te omoară,
„Cât nu te omoară anii“.

(D. Anghel)

Dela ochii intemeietorului s'a dat numele și satului *Caraghioz cuius, Cernooco*—ochi negri. E situat pe valea ce merge spre Rogozina-Spasovo.

Imprejur sunt 4 movile fără nume.

E depărtat de reședință de 14 km.

Se învecinează la răsărit cu satul Rogozina, la apus Pisarovo, la miazănoapte tarlalele dela Ciufutcuius și Predel, iar la miazăzi Preselenți.

Populația e 44 familii cu 189 suflete, din cari 94 bărbați, 95 femei; 133 știutori de carte, 46 neștiutori de carte; 160 ortodoxi, 6 mahomedani, 20 diferite religii; după ocupație 43 agricultori, 1 negustor.

S'au născut 6 băieți, 7 fete; au murit 3.

Pământ productiv 1862 ha., izlaz 180 ha.

Locuitorii au 68 pluguri, 18 căruțe cu cai, 16 cu boi, 32 boroane, 11 mașini agricole, 18 vânturători, 14 tăvăluge. În 1921 au ținut: 4 tauri, 201 boi, 117 vaci, 13 bivoli, 24 bivolițe, 92 mânzați, 76 viței, 18 malaci, în total 545 bovine; 8 armăsari, 10 cai, 32 iepe, 49 cârlani, 25 mânzi, în total 149 cabaline, 89 berbeci, 1106 oi, 130 cârlani, în total 1325 ovine; 132 porci.

Pentru măcinat grăunțe e o moară de vânt.

Biserică, geamie, școală nu sunt.

Se vorbește că la venirea Bulgarilor, acum 40 de ani, ar fi găsit un cimitir vechiu de sute de ani.

Comunicația se face prin drumuri naturale.

Și săteanul m'a invitat să mânânc o scrumbie caraghioz la grătar. Eră destul de gustoasă.

Pisarovo (Caraiazâgi)

Scriitorul cel Negru.

Spre apus de satul Cernooco, cam la 6 km. s'a întemeiat de mult un sat de un scriitor dibaciu.

„Ia harpa de aur, poetule june

„Și cântă, căci ochi-mi de lacrimi sunt plini,

„Iar pentru acesta, pe frunte-ți voi pune

„Ghirlande de crini.

„Ia harpa de aur și fă să răsun

„Palatul acesta, d'aure cântări,

„Iar pentru răsplată, pe frunte-ți voi pune

„Coroană de stejări“.

(D. Bolintineanu).

Scriitorul fiind și cunoscător al legilor, le faceă locuitorilor, chiar din satele vecine, plângerile. Fiind brunet, locuitorii l-au poreclit Scriitorul negru (cara iazâgi) Dela scriitor a numit și satul.

E situat pe coasta unui deluț, departe de reședința de 17 km. Ondulațiunile dinprejur se numesc *Armanbair*, *Caraghiozbair*, *Cuzuculac*, *Cuzuculacceair*, *Ormangicbair*, și *Asanlarghiolgiuc*.

Se învecinează la răsărit cu satul Caraghiozcuius, la apus Mamucichioiu, la miazănoapte Nebicuius și la miazăzi Liliacovo.

Populația e 76 familii cu 174 suflete, din cari 63 bărbați, 111 femei; 114 știutori de carte, 225 neștiutori de carte; 19 ortodoksi, 149 mahomedani; după ocupație 73 agricultori, 3 negustori.

S'au născut 2 băieți, 4 fete; au murit unu.

Pământ productiv 2135 ha, izlaz 164 ha.

Locuitorii au 28 pluguri, 14 boroane, 40 căruțe cu cal, 3 vânturătoare, 2 mașini agricole.

În 1921 au ținut 1 taur, 145 boi, 102 vaci, 3 bivoli, 34 bivolițe, 60 mânzați, 75 viței, 33 malaci, în total 452 bovine; 14 armăsari, 37 cai, 78 iepe, 10 cârlani, 26 mânzi, 4 asini, în total 175 cabaline; 44 berbeci, 765 oi, 271 cârlani, în total 1091 ovine; 17 porci.

Giamia din Pisarevo.

Biserică și școală nu sunt. Musulmanii au o geamie cu un hodge. Pe lângă geamie e un azil confesional într-o odă neîncăpătoare, une urmează vreo 48 elevi și se învață și românește.

Satul are origină cam depe când a venit scriitorul cel Negru. Bulgarii au venit după 1877.

Apa se scoate din puțuri cu burduf. Comunicația se face prin drumuri naturale.

Liliacovo [Carabacâ] Liliacul.

Era în luna Iul Aprilie. Natura toată e înverzită și un dor de viață, de reînviere se leagănă în undele aerului primăvăratec.

„Pe zare tot câmpul
„E un crâng de liliac,
„Amurgu'n el suspină
„Și păsările tac.
„Din șes încet ca'n șoaptă
„S'aude până'n sat
„Un cântec de slăvire,
„Cum nu s'a mai cântat“.

(C. Tutoveanu).

După 2 km. spre sud de Pisarovo se află satul *Liliacovo* (Carabacă)—Liliacul.

E situat tot pe coastă și e departe 18 km. de reședință.

Se învecinează la răsărit cu tarlalele dela Caragioz-cuius și Preselenți, la apus cu satul Hașlageachioiu, la miazănoapte cu Pisarovo și la miazăzi cu Malinovo.

Populația e 35 familii cu 193 suflete; din cari 90 bărbați 103 femei; 85 știutori de carte, 108 neștiutori de carte: 24 ortodoxi, 125 mahomedani, 44 alte credințe; după ocupație toți agricultori.

S'au născut 4 băieți, 5 fete; au murit 3.

Pentru lucrări au 22 pluguri, 14 boroane, 26 căruțe cu cai, 6 vânturătoare, 2 mașine agricole. În 1921 s'au ținut 3 tauri 126 boi, 63 vaci, 4 bivoli, 12 bivolițe, 26 mânzați, 33 viței, 16 malaci, în total 283 bovine; 6 armăsari, 42 cai, 85 iepe, 45 cârlani, 32 mânzi, 4 asini, în total 198 cabaline; 34 berbeci, 550 oi, 255 cârlani, în total 860 ovine; porci 36.

Biserica și școală nu sunt. Musulmaniau o geamie.

Apa se aduce de la 5 puțuri cu burduf.

Comunicația se face prin drumuri naturale.

Sărnino [Caragialar] Cerbi.

Am luat drumul natural dela sud de Spasovo. Pe aci în vremuri mai de de mult, acum câteva sute de ani, erau păduri seculare în care alergau și sprintenele caprioare și mândrii cerbi.

Par'că văz o luptă aprigă între cerbi, cu coarnele rămuroase de ani mulți. Se aruncă unul contra altuia; se lovesc cu coarnele până se încurcă ramurile; se îndepărtează apoi; rup cu copitele buruenele suflând ca o locomotivă; suflă un fel de fum; spume le iese din gură; strigă și strigătele lor sunt răgușite. Sunt sprinteni, plini de viața. Puterea clocotește în trupul lor.

Pașii și mai marii Turcilor veniau din când în când, să petreacă la vânătoare în aceste părți.

*„Mai la vale o blândă ciută
„La izvoare se adapă
„Și voioasă ea sărută
„Cerul oglindit în apă.
„Ei se duc prin pădure
„După cerbi cu coarne mari.
„In curând codrul frunzos
„Răsună de o înpușcătură
„Și de-un gemăt dureros.
„Vânătorul înpușcase
„Biată ciută la izvor“.*

(V. Alexandri)

Cu timpul pădurile s'au tăiat, și s'a întemeiat un sat numit *Sărnino* (Caragialar)—Cerbi.

E situat pe coasta văii *Sernino*, la o depărtare de 4 km. de reședința comunei Spasovo.

Se învecinează la răsărit cu tarlalele satelor Simionovo și Bilo la miazănoapte cu Spasovo și la miazăzi Sirasovo. Suprafața e 1773 ha. din care 30 ha. ocupate de vatra satului.

Populația e de 54 familii cu 275 suflete; din cări 151 bărbați, 124 femei; 152 știutori de carte, 123 neștiutori de carte; 170 ortodoxi, 85 mahomedani; după ocupație 51 agricultori, 3 negustori.

S'au născut 11 băieți, 10 fete, au murit 5.

Pământ productiv 2150 ha., izlaz 62 ha., pădure 30 ha.

Locuitorii au 35 pluguri, 10 care cu boi, 24 căruțe cu cai, 2 boroane, 6 mașini agricole, 3 vânturători.

În 1921 au avut: 2 tauri, 139 boi, 64 vaci, 17 bivoli, 22 bivolițe, 24 mânzați, 17 viței, 18 malaci, în total 303 bovine; 11 armăsari, 39 cai, 30 iepe, 19 cârlani, 12 mânzați, 4 asini, în total 115 cabaline; 105 berbeci, 1005 oi, 465 cârlani, în total 1575 ovine; 64 porci.

Biserica nu este. Local de școală e propriu, cu o sală de clasă, împrejmuit cu zid. S'au înscris 33 elevi. Funcționează un învățător.

Apa se ia dela 5 puțuri cu burduf.

Comunicația se face prin drumuri naturale.

Siracovo (Etimt-eli) Orfani.

Tot la miazăzi de Spasovo. cam la 8 km. se află un alt sat. Pe drum mă întâlnii cu o căruță, în care erau 2 copilași, îmbrăcați binișor. cu șorțulețe-cam neobicinuit prin aceste locuri. Am întrebat pe sătean și mi-a spus că sunt orfani de războiu și-i aduce dela orfelinat la rude, pentru câteva zile de sărbători. Am simțit o mulțumire sufletească deosebită, căci suflete-

le părinților acestora, plutind în cer deasupra satului scump al lor, vor vedea în zilele mari ale învierii, că iubiții lor copii n'au fost lăsați în parăsire, de acei cărora le-a lăsat o țară mândră. Scumpi eroi ai neamului, fiți încredințați că jertfa voastră va fi pururea exemplu pentru urmași și vor căuta ca memoria voastră să fie eternă.

Pe la 1768, Rușii trecând pe aci, populațiunea a fugit. Au rămas numai câțiva Turci, cari murind au lăsat mai mulți copii.

Terminându-se războiul, s'au întors din locuitori și au găsit mai mulți orfani. Atunci au dat uumele satului „Orfani“.

E situat pe vale.

S învecinează la nord-est cu Sârnino, la sud-vest cu Crușevo și la miazănoapte cu Spasovo.

Suprafața e 1640 ha., din care 70 ha. ocupate de vatra satului.

Populația e de 14 familii cu 61 suflete; din cari 36 bărbați, 25 femei; 39 știutori de carte, 22 neștiutori de carte; toți ortodoksi, ocupându-se cu plugăria.

Pământ productiv 1110 ha, izlaz 32 ha, pădure 70 ha.

Agricultorii au 15 pluguri, 3 care cu boi, 8 căruțe cu cai, 4 boroane, 2 mașini agricole, 2 vânturătoare.

În 1921 au fost 2 tauri, 34 boi, 40 vaci. 15 mânzați, 25 viței, în total 116 bovine; 2 armăsari, 15 cai, 35 iepe, 10 cărlani, 16 mânzi, 6 asini, în total 76 cabaline; 60 b rbeci, 800 oi, 360 cărlani, în total 1220 ovine; 20 porci.

Biserica și școală nu sunt, Locuitorii bulgari au venit după 1881.

Apa se scoate din 4 puțuri cu burduf.

Comunicația se face prin drumuri naturale.

Araclar (Crușevo) Perii.

Parăsind satul *Siracovo*, gândindu-mă la orfanii din război, lăsați în seamă celor ce se bucură de

jertfele părinților lor, pe nesimțite ajung în satul vecin cu o înfățișare de sărbătoare.

„Au înflorit perii în grădină

„De albi ce sunt, îți par de nea cerniți

„Și pomii toți ce au fost înmuguriți

„Își desfășor frunzișul în lumină“.

(Alfred Moșoiu).

E situat pe vale.

S învecinează la răsărit cu Siracovo, la apus cu Velicovo, la nord Spasovo și la sud Sredina.

Suprafața e de 560 ha, din care 6 ha ocupă vatra satului.

Populația e de 14 familii cu 57 suflete; din cari 28 bărbați și 30 femei; 33 știutori de carte, 24 neștiutori de carte; 38 ortodoxi, 30 mahomedani; toți plugari.

S'au născut un băeat, 1 fată, au murit .

Pământ productiv 1395 ha, izlaz 15 ha, pădure 40 ha.

Locuitorii au 12 pluguri, 5 care cu boi, 9 caruțe cu cai, 5 boroane, 4 mașine agricole, 5 vânturătoare.

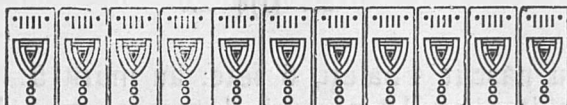
În 1921 au fost 2 tauri, 32 boi, 32 vaci, 2 bivoli, 11 bivolițe, 20 mânzați, 15 viței, 6 mălaci, în total 120 bovine; 2 armăsari, 15 cai, 16 iepe, 6 cârlani, 7 mânzi, în total 46 cabaline; 30 berbeci, 300 oi, 50 cârlani, în total 380 ovine; 16 porci.

Biserică și școală nu sunt.

Apa se aduce dela puțuri cu burduf.

Populația bulgară a venit cam pe la 1900. Comunicația se face numai prin drumuri naturale.

Velicovo - Semizler [Grașii].

les din satul Crușovo pe drum natural spre apus.
Se și vede un sat la vreo 2 km.

*„Plutesc în aer glasuri fermecate
„Vestind pretutindeni primăvara,
„Văzduhul scântează sub povara
„Mărgăritarelor din cer picate“.*

(St. Iosif).

Nu știu cum s'a făcut, dar la lucru, pe câmp, văd numai oameni grași.

S'or fi născut numai în vremuri de belșug. Unul, cam în răs, îmi zise: „Să fi văzut d-ta, pe vechii locuitori turci și atunci să te fi mirat: toți erau spătoși, înalți și grași. Slăbături și chircituri n'au fost în satul nostru, Doamne ferește. Nouă ne trebuie viață și putere, deaceea satului nostru i s'a zis „Semizler“ — „Grașii“.

Iată un colț ce reamintește ceva din viața spartană. Par'că s'arată răpa *Taiget*, unde se aruncau toți copiii slabi și piperniciți.

Astăzi satului i se zice *Velicovo*, după numele primului bulgar stabilit.

E situat pe platou, lângă pădure, depărtat de 10 km. de reședință.

Se învecinează la răsărit cu satul Crușevo, la apusud cu Călina, la miazănoapte cu Rogozina și la miazăzi cu Sredina.

Populația e de 76 familii cu 245 suflete; din cari 113 bărbați, 132 femei; 65 știutori de carte, 180 neștiutori de carte; 119 ortodoxi, 97 mahomedani; după ocupație 74 plugari, 2 negustori.

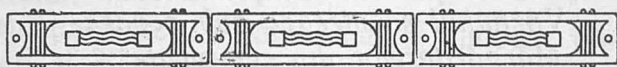
S'au născut 4 băieți, 6 fete; au murit 5.

Locuitorii au 12 pluguri, 4 care cu boi, 16 căruțe cu cai, 6 boroane, 4 mașine agricole.

În 1921 au fost 2 tauri, 74 boi, 70 vaci, 20 bivoli, 15 bivolițe, 46 mânzați, 40 viței, 13 malaci, în total 290 bovine; 6 armăsari, 20 cai, 27 iepe, 13 cărlani, 13 mânzi, 4 asini, în total 82 cabaline; 120 berbeci, 1320 oi, 350 cărlani, 7 capre, în total 1807 ovine; 60 porci.

Biserica nu e. Localul de școală e propriu, construit de sateni. Funcționează un învățător.

Musulmanii au o geamie și un azil confesional.

Sredina (Ortacuiusu).

Ies din satul Velicovo cu părerea de rău că nu m'am născut și eu într-o zodie, să fiu măcar ceva mai înalt-la grăsime și grosime nu ții.

Pe câmpuri băieți, fete, bărbați, femei, lucrau de zor. Graele de toamnă sunt frumoase, oarzele aurășărit, ogoarele pentru porumb se fac.

„Măndre-s plaiurile tale țară, mândră între toate,
„Și frumos se îndoaie cerul peste văi și peste sate,
„Și ȋlăcăii toți sunt harnici, holdele ȋți sunt bogate,
„Și copilele-ȋi duiioase, par'că sunt domnițe toate.

(Cerna)

La sud de Velicovo, se afla satul *Sredina* (Ortacuiusu), departe de 14 km. de reședință, situat pe *valea Ortacuiusu*.

Se învecinează la răsărit-sud cu Calfachioiu, la apus Vasilevo, la nord Velicovo și la sud Iapâlgea și Selimcuiusu.

Pământul e deluros și preșerat de movile în partea de sud și de vest.

Populația e de 32 familii cu 148 suflete; din cari 68 bărbați și 82 femei; 55 știutori de carte, 83 neștiutori de carte; 22 ortodoxi, 105 mahomedani, 11 alte religii; după ocupațiune 30 plugari, 1 meseriaș, 1 negustor.

S'au născut 4 băieți, 2 fete: au murit 3.

Pământ productiv 1590 ha, izlaz 219 ha, pădure ha.

Locuitorii au 14 pluguri, 6 care cu boi. 13 căruțe cu cai, 7 boroane, 4 vânturătoare, 5 tăvăluge. În 1921 s'au îngrijit 3 tauri, 120 boi, 70 vaci, 15 bivoli, 16 bivolițe, 27 mânzați, 49 viței, 12 malaci, în total 311 bovine; 9 armăsari, 30 cai, 73 iepe 20 cârlani, 30 mânzi, 5 asini, în total 166 cabaline; 130 berbeci, 1000 oi, 480 miei, în total 1510 ovine; 12 porci.

Biserica nu e. Local de școală e propriu, construit de Turci, servind și de geamie.

Pentru măcinat e o moară de vânt.

Apa se scoate din 4 puțuri cu burduf.

Cioral (Orlovo).

Eră liniște'n aer. Soarele eră la amiază. Păsărelele se lăsase la odihnă. Pe câmp, lângă care, stăteau vitele la mâncat, iar oamenii în tihnă.

Aceste locuri, multă vreme au fost întelenite. Creștea buruieni mari, căci și populațiunea eră destul de rară și pământ mult. Și astăzi nici jumătate din pământul de arătură nu se seamănă în fiecare an.

Turcii l-au numit *Ciorală*-loc întelenit. Cu timpul un beiu a pus stăpânire pe aceste țeline și-au adus lcrători robi, cum eră pe atunci.

„Erau robii-oșteni fără nume,
„Ce duc războiul mare al tuturor,
„Cei ce se sting în neguri și uitare
„Și cad și mor de crudă împovărare
„A tuturor durerilor din lume.
„Moșnegi slăbiți, ce scris aveau pe frunte
„Zădărnicia pletelor cărunte!
„Bărbați sfârșiți, cu sufletele moarte,
„Cu tot amarul unei vieți deșarte,
„Și-n lung șirag femeile trudite
„Cu ochii stânși, cu sânul supt de trudă,
„Înăntau în cale gârbovite.
„De munca lungă, mașteră și crudă“.

(Octavian Goga).

S'au schimbat timpurile. Sclavii s'au liberat și au întemeiat satul Ciorală-satul robilor liberați.

Mai târziu Bulgarii i-au schimbat numele în Orlovo (Cioralul Mic), în onoarea prințului rus Orlov.

E situat pe șes, la apusul satului Malinovo. Se învecinează la răsărit cu Malinovo, la apus cu Gherzalar, la miazănoapte tarlalele dela Hașlageachioiu și Liliacovo, iar la miazăzi cu ogoarele satului Târnovca.

Populația e de 5 familii cu 25 suflete; din cari 15 bărbați și 7 femei, 8 știutori de carte, 14 neștiutori de carte; toți ortodoksi.

Pământ productiv 420 ha, izlaz ha, pădure ha. Pentru lucru sunt 12 pluguri, 4 căruțe cu cai, 2 mașine agricole, 6 boroane, 4 vânturătoare, 4 tăvăluge.

În 1921 au îngrijit 2 tauri, 46 boi, 20 vaci, 4 bivoli, 6 bivolițe, 17 mânzați, 16 viței, 3 malaci, total 114 bovine; 4 armăsari, 121 cai, 18 iepe, 8 cărlani, 12 mânzi, 3 asini, total 57 cabaline; 20 berbeci, 200 oi, 43 cărlani, total 263 ovine; 10 porci.

Școală și biserică nu sunt. Comunicația se face prin drumuri naturale.

* * *

Satele Spasovo, Țar Boris, Bilo, Bejanovo, Simi-

onovo, Vicevo, Predel. Pisarovo, Liliacovo, Sernino, Siracovo, Sredina, Crușevo, Velicovo Orlovo și Cernooco formează *comuna Spasovo*, cu o populație de 790 familii cu 3445 suflete, din cari 1562 bărbați și 1883 femei; 1937 știutori de carte, 1608 neștiutori de carte; 1726 ortodocși, 1356 mahomedani, 361 alte religii și 2 gregorienii.

În 1921 s'au născut 86 băieți, 96 fete; au murit 37 bărbați și 25 femei.

Pământ productiv 21524 ha, izlaz 1756 ha, pădure 166 ha, vii e ha. etc.

Locuitorii au 467 pluguri, 109 care cu boi, 279 căruțe cu cai, 241 boroane, 85 vânturătoare, 86 mașini agricole.

S'au îngrijit: 44 tauri, 1962 boi, 1506 vaci, 125 bivoli, 195 bivolițe, 777 mânzați, 713 viței, 164 malaci, în total 5486 bovine; 119 armăsari, 473 cai, 703 iepe, 350 cârlani, 289 mânzi, 86 asini, în total 2020 cabaline; 1608 berbeci, 12818 oi, 4454 cârlani, 48 capre, în total 18388 ovine, 945 porci.

În 1921 s'au cultivat: grâu 2904 ha., orz 3811 ha. ovăz 1655 ha., rapiță 388 ha., fasole 78 ha. etc.

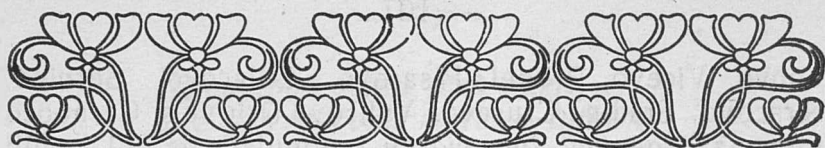
În toată comuna e o singură biserică, 5 școli, 9 geamii (din cari una mai bunicică) cu câte un azil confesional.

Pentru măcinat sunt 2 mori de foc și 3 de vânt.

Apa se scoate din 69 puțuri cu burduf.

Prin comună avem numai în construcție șoseaua Armancuius — Spasovo, încolo numai drumuri naturale.

Comuna Preselenți.

Preselenți-Baş-Asarlâc

(Strămutați).

E liniște.—Vântul nu adie. Ciocârlia ciripește. Oițele pășesc cu grăbire spre izlazul înverzit. Sunt mulțumite că au dat de verdeață. Destul au mâncat fân și pae. Sirengarul pițigoiu sare din cracă în cracă, printre mugurii deschiși.

*„E veselie, reînviere,
„Murgurii se desvelesc,
„Gândăceii se ivesc,
„Roiurile adună miere“.*

Privind în dreapta, privind în stânga, timpul trece și iată-ne în satul *Preselenți*.

O mulțime de fetițe cu ghiozdanele cu cărți se îndreptau grăbite către școală. Clopoțelul sună... sună, chiamă pe copii la muncă. Mă uitam cu drag la ele și vedeam cum își arătau „Mărțișoarele“ părălute, ini-mioare, cruciulițe, legate cu câte un fir alb și roș la mână ori la gât.

Eră 1 Martie. Și nu știu cum această zi se arată mai prietenoasă că cele trecute.

Am stat de vorbă cu câteva. Unele vor păstra până la 1 Maiu dimineăta, ca soarele să nu le strice fața, altele până la „Mucenici“, altele până ce vor vedea cocorii sosind, iar altele până ce trandafirii vor înflori. Și spuneau toate aceste cu multă nevinovație, uitându-se la soare care strălucia ca'n primăvară.

„O, soare, veselie, viață'ntinerire!
„A lumilor podoabă, a cerului zâmbire!
„Deschizător feeric de aripi sburătoare,
„Deschizător maestru de glasuri cântătoare.
„Alungător de visuri, de griji, de gânduri rele.
„Absorbitor de umbre, culegător de stele,
„Ochiu splendid, care'n tine oglinzi întreaga
lume,
„Ador a ta lumină, mă'nchin la al tău nume,
„Și simț că fără de tine tot omul în orbire,
„Lipsit ar fi de zile, lipsit de fericire“.

(V. Alexandri)

Școala primară din Preselenți.

Preselenți (Strămutați) se numia Baș-Asarlâc de către Turci. E situat pe o mică colină.

Se compune din trei mahalale: *Panta mahle* lângă pădure, unde se află primaria, școala, postul de jandarmi; *Cerchez mahle* tot pe colină, către apus și *Cal-ța mahle* în aceeași direcție, distanțe între ele de câte un km. până la unu și jumătate.

În vechime mai eră *lenicer mahle*, astăzi doar rămășițele.

În fața mahalalei Cerchez, dincolo de vale, spre miazăzi, pe un deal mic, se află ruinele unei cetăți romane care avea în partea sud vest dublă întăritură, și turnuri de observare.

Un bătrân care-mi arată rămășițele străvechi îmi spune că se povestea de un drum subteran din cetate spre sud., spre cele șase movile, precum și de un puț, făcut încât te scoborai pe trepte, să iei apă, căci stratul aquifer e la 40—45 m. adâncime.

El nu știa originea cetății, dar că probabil Turcii aveau multă armată. Aceasta cetate era un punct principal de apărare și de aceea i s'a zis „Baș-hisarlâc” prima cetate sau cetatea principală.

Școala primară din Preselenți—Cerchez.

Se învecinează la răsărit cu Velicovo, la apus Malinovo, la miazănoapte cu Cernooco și la miazăzi cu Gorița.

Populația e de 70 familii cu 276 suflete;; din cari 248 bărbați, 188 femei; 124 căsătoriți, 206 necăsătoriți; 6 văduvi; 50 băieți, 105 fete, 98 bărbați, 83 femei; 144 știutori de carte, 192 neștiutori de carte; 321 or-

todocși, 15 mahomedani. După ocupații: 62 plugari, 1 meseriaș, 7 negustori. S'au născut 10 băieți și 4 fete; au murit 7.

Pământ productiv 3092 ha. izlaz 150 ha. pădure 124 ha. Locuitorii au 75 pluguri, 25 care cu boi, 42 căruțe cu cai, 22 boroane, mașini agricole: 4 locomobile și 4 batoze. În 1921 au îngrijit: 4 tauri, 119 boi, 25 vaci, 10 bivoli, 22 bivolițe, 15 mănzați, 20 viței, în total 215 bovine; 31 armăsari, 35 cai, 80 iepe, 17 cărlani, 25 mânzi, 14 asini, total 202 cabaline; 113 berbeci, 2381 oi, 585 miei, 13 capre, total 3092 ovine; 432 porci.

Locaș de închinaciune nu e.

Pentru instrucția copiilor în mahalaua principală „Ranta“ e un local de școală construit din piatră, neîmprejmuț, compus din o sală de clasă și două camere pentru diriginte. Funcționează un învățător. *) S'au înscris 56 elevi. În mahalaua „Cercez“ e un al doilea local, tot din piatră, mai vechiu, neîmprejmuț, dar într'o stare mai puțin mulțumitoare.

Și aci funcționează tot un învățător la vre-o 41 elevi înscriși.

Primăria este instalată într'un local închiriat, destul de săracăcios, încât te lasă mahnit. Mai bine stă postul de jandarmi

Și cum timpul amenința-a vremeire, m'am urcat în gabrioleță și am plecat, căci mi-eră frică de a babelor îndârjire.

Am mai trecut pe la cetate și descoperind capul, am zis:

„Evlavie ție, pământule bun!

„În sânul tău doarme trecutul străbun,

„Păstrând pietre scumpe din vremile acele,

„Comorile tale, comorile mele“.

(Nichifor Crainic)

*) Preotul Ef. Macedoneanu.

Gorița (Ormangic).

Crângaș.

Nu departe se arată o pădurice, desbrăcată de a verii haină verde.

*„Plâng și păsările toate
„Ramurile desfrunzite
„Ce par negre'n galben soare
„Și port cuiburi părăsite“*

(Mihail Vanda)

Lângă pudurice un sătuc. E *Gorița*.

S'a numit așa fiind în marginea unei pădurice.

Pământul e puțin ondulat.

Se învecinează la răsarit cu satul *Călina*, la apus mahalaua Ienicer, le miazănoapte Preselenți și la miazăzi Ressler.

Suprafața e ha, din cari 52 ha. ocupă vatra satului.

Populația e de 35 familii cu 147 suflete, din cari 70 bărbați și 71 femei; după etate: 28 băieți, 32 fete, 62 căsătoriți, 76 necăsătoriți, 3 văduvi; 80 știutori de carte, 91 neștiutori de carte; 155 ortodoxi, 6 mahome dani; 6 alte națiuni; toți plugari.

În 1921 s'au născut 8 băieți și 1 fată; au murit 6.

Pământ productiv 700 ha, izlaz, ha, pădure 30 ha.

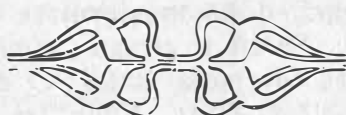
Locuitori au 18 pluguri, 7 care cu boi, 10 căruțe cu cai, 2 boroane, 2 mașine agricole.

Au îngrijit: 15 boi, 12 vaci, 4 bivolițe, 7 mânzați, 10 viței, total 48 bovine; 4 armăsari, 11 cai, 4 iepe, 3 cârlani, 2 mânzi, 2 asini, total 26 cabaline; 19 berbeci, 410 oi, 148 miei, 4 capre, total 581 ovine; 28 porci.

Biserica și școala nu sunt.
Apa se scoate din 3 puțuri cu burduf.
Comunicația se face numai pe drumuri naturale.
Când am ieșit din sat, m'am uitat iarăș la pădure.

*„Codrule, eu plâng cu tine,
„Că-mi ești drag din cale-afară;
„Dar pe cerul cel mai searbăd,
„Văd un colț de primăvară“.*

(Mihail Vanda)

Călina (Emirler).

Plec dela Gorița pe un drum natural în direcția de sud-vest. Vântul de Martie sufla cu putere. Eram îmbrăcat bine, încât nu-mi păsa, doar ochii îi închideam spre a-i mai apăra. Mă simțiam ca'ntr'un palat agățat pe vârful unui deal.

*„Iar de sus până' n podele un păianjen plin, de vrajă
„A țesut subțire pânză, străvezie ca o mreață.
„Tremurând ea licărește și se pare a se rupe
„Incârcată de bură, de un colb de pietre scumpe.
„După pânza de păianjen, doarme fata'de'mpărat,
„Innecată de lumină e întinsă în crivat“.*

Mă gândiam la frumoaso poezie „Călin“ a neîntrecutului maiestru Eminescu. Povestea din popor redată cu un viers meșteșugit, cetită și rescelită de tine-retul ce'n inimă clocotește sângele primăvaratec.

*„Lângă lacul care' n tremur somnoros și lin se
bate,
„Vezi o masă mare' ntinsă ca făclii prea luminate;*

„Căci din patru părți a lumii împărați, și împărătese
„Au venit ca să serbeze nunta gingașii mirese.
„Feți frumoși cu păr de aur, smei cu solzii de
oțele,
„Cetitorii cei de zodii și șăgalnicul Pépele,
„Acum iată că din codru și Călin mirele iese,
„Care ține 'n a lui mână, mână gingașii mirese
„Astfel vine mladioasă, trupul ei frumos îl poartă
„Flori albastre are'n păru-i și o stea în frunte
poartă“.

Servitorul strigă „Am ajuns în satul *Călina*, botezat așa de Bulgari, după moșierul ce stăpânește tarlalele (Calincov); Turcii îi ziceau „*Emirler*“, adică *sefi conducători*, ce-au întemeiat satul. O alta versiune, că primul fondator s'a chemat „Emin“ și urmașilor li s'au zis „Eminler“, de unde și denumirea sutului.

Se compune din 2 mahalale: *Călina mare* și mică, departe de 1500 metri.

E situat pe șes, la distanța de 6 km. de reședință.

Se învecinează la răsărit cu Sredina, la apus cu Gorița, la nord cu Velicovo și la sud cu Vasilevo.

Populația e de 52 familii cu 215 suflete, din cari 110 bărbați și 105 femei; 157 știutori de carte, 58 neștiutori de carte; 155 ortodoxi, 60 mahomedani; toți plugari.

S'au născut 6 băieți și 2 fete, au murit 5.

Pământ productiv 1200 ha., izlaz 20 ha., pădure 150 ha.

Locuitorii au 12 pluguri, 8 care cu boi, 12 căruțe cu cai, 6 mașine agricole, boroane.

În 1920 au îngrijit: 1 taur, 41 boi. 64 vaci, 2 bivoli, 7 bivolițe, 28 mânzați, 45 viței, total 187 bovine; 9 armăsari, 27 cai, 9 iepe, 5 cârlani, 4 mânzi. 1 asin, total 74 cabaline; 61 berbeci, 957 miei, 6 capre, total 1219 ovine, 49 porci.

Biserică și școală nu sunt. Mahomedanii au o geamie.

Apa se scoate din 5 puțuri cu burduf.

Comunicație se face prin drumuri naturale.

Intre Călina mică și satul Vasilevo se află urmele destul de bine distincte ale unui lagăr roman, mormanul de ziduri și valurile; desigur făcea parte din lanțul de întăriri ale lui Justinian.

Părăsind satul, nunta lui Călin mi-e încă înaintea.

„Par'că vaz pe toți la masă, cum li-s anii, cum li-e rangul,

„Lin vioarele răsună, iar cobza ține hangul.

„Mii de fluturi mici, albaștri, mii de roiuri de albine,

„Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline“.

Malinovo (Biuiuc Cioral)

Cioralul mare-Smeurata.

Vântul primăvăratesc îmi înroșise fața. Și ochii păreau obosiți. Îi închid și zeci de ani trec pe dinaintea. Văd pe foștii robi liberi.

„Și am vrea și noi și noi să știm

„Că ni-or sta oasele'ntr' un loc,

„Că nu-și vor mai bate de noi joc

„De noi dacă murim.

„N'avem puteri și chip de acum

„Să mai trăim muncind mereu,

„Că prea ne-au schingiuit cum vreu

„Stăpânii luați din drum.

„Să ne dea Dumnezeu cel Sfânt

„Pământ. Noi vrem pământ“.

(G. Coșbuc).

La apus de Preselenți e satul Malinovo, (Biuiuc Cioral—Cioralul mare), Smeurata.

E întemeiat de sclavi liberați (turcește „ciorală”).

Pe aci a fost pământul înțelenit și plin de burueni mari. În limba turcă „ciorală” înseamnă și pământ înțelenit cu buruieni și probabil să fi dat și satului această numire, care cu timpul s'a transformat.

Bulgarii l-au numit „Malinovo” (Smeurata) dela tușișurile de smeură din belșug.

E situat pe șes.

Se învecinează la răsărit cu satul Preselenți, la apus Orlovo, la miazănoapte cu Liliacovo și la miazăzi tarlalele dela Corumahle și Ilanlâc.

Vatra satului are 65 ha.

Populația e de 41 familii cu 171 suflete, din cari 102 bărbați, 69 femei; 85 știutori de carte, 86 neștiutori de carte; 96 ortodoxi, 65 mahomedani. Toți sunt plugari.

În 1921 s'au născut 9 băieți și 5 fete; au murit 7.

Pământ productiv 936 ha.

Locuitorii au 32 pluguri, 15 care cu boi, 22 căruțe cu cai, 12 boroane, 4 mașini agricole.

Au îngrijit: 1 taur, 39 boi, 62 vaci, 6 bivoli, 3 bivolițe, 20 mânzați, 35 viței, în total 167 bovine; 9 armăsari, 35 cai, 36 iepe, 18 cărlani, 12 mânzi, 2 asini, în total 102 cabaline; 40 berbeci, 885 oi, 582 miei, 4 capre, total 1484 ovine; 105 porci.

Biserica și școală nu sunt. O geamie destul de modestă adună pe credincioșii lui Mahomed, de 5 ori pe zi.

Alimentarea cu apă se face din 4 puțuri cu burduf.

Se comunică numai prin drumuri naturale.

Și locuitorii din satul foștilor robi trăesc mulțumiți.

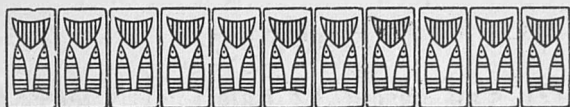
„O luptă-i viața, deci te luptă

„Cu dragoste de ea, cu dor.

„Tu ai pe-ai tăi! De n'ai pe nimeni,

„Te lupți pe seama tuturor“.

(G. Coșbuc).

Curtduman [Vasilievo].

Plec călare dela Calina spre miazăzi.

O ceață groasă se lasă mereu. Un fior îmi străbătea corpul până la oase, căci era timpul nunții lupilor. Merg în haite și vai de bietul drumeț, sortit a le ieși în cale.

Pe aci fusese păduri mari și lupii mișunau. Pe așa vreme multe stricăciuni au făcut. Deaceea se zice că satului din apropiere, Turcii i-au dat numele de Curtduman (Curt-lup și duman-ceață).

Am dat roibului două crăvașe și înainte.

„Ca ecoul ce sboară prin valuri și țipă

Fugarul ușor

„Necheză, s' aruncă de spintecă'n pripă

Al negurii fior“.

(M. Eminescu).

În adevăr, în dreapta se zăreau vre-o cinci-șase matahale, cu ochii că niște lumânări.

Roibul sforăia și nu s'a oprit decât în mijlocul satului *Vasilievo*.

Profesorul Hafuz Abduraman Mustafa îmi spunea că primul stăpânitor a fost Curd, și-i zicea „*Cur-diu-man*“, de aci și numele satului.

Bulgarii i-au zis Vasilievo, după un Bulgar, venit printre cei dintâi în sat.

E situat pe vale, având la răsărit și apus dealuri.

Se învecinează la răsărit cu satul Sredina, la sud-est Ionuzciular și la miazănoapte Calina.

Vatra satului ocupă 82 ha.

Populația e de 57 familii cu 278 suflete, din cari 150 bărbați, 128 femei; 98 știutori de carte, 180 neștiutori de carte; toți ortodoksi; 53 plugari. 1 meseriaș, 3 negustori.

În 1921 s'au născut 12 băieți, și 3 fete; au murit 10.

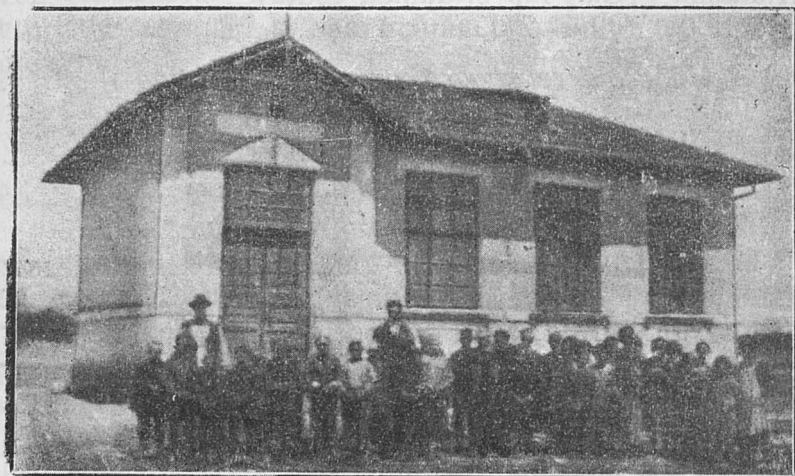
Pământ productiv 1000 ha.

Locuitorii au 25 pluguri, 10 care cu boi, 12 căruțe cu cai, 10 boroane, 4 mașini agricole.

Au îngrijit: 2 tauri, 80 boi, 60 vaci, 9 bivoli, 52 mânzați, 35 viței, total 245 bovine; 3 armăsari, 18 cai, 60 iepe, 32 cărlani, 52 mânzi, 4 asini, total 169 cabaline; 95 berbeci, 1549 oi, 583 miei, 26 capre, total 2253 ovine; 91 porci.

Biserica nu există. Localul de școală e propriu, cu o sală de clasă, neînprejmuit.

Funcționează un învățător. S'au înscris 69 elevi. Comunicația se face numai pe drumuri naturale.

Școala primară din Vasilievo.

De dimineața când m'am sculat, mi-a spus găzda că lupii au venit la marginea satului și-au înhațat un purcel.

* * *

Satelă Preselenți, Gorița, Malinovo, Calina și vasilievo formează comuna Preselenți cu o populație de 255 familii cu 1141 suflete, din cari 580 bărbați, 561

femei; 564 știutori de carte, 607 neștiutori de carte; 915 ortodoksi, 226 mahomedani; 239 plugari, 3 meseriași, 13 negustori.

În 1921 s'au născut 45 băieți și 15 fete; au murit 35.

Pământ productiv 6928 ha. izlaz 171 ha, pădure 304 ha.

Locuitorii au 162 pluguri, 65 care cu boi, 98 căruțe cu cai, 47 boroane, 24 mașini agricole.

S'au cultivat: grâu 1398 ha., orz, 1208 ha., porumb 270 ha., rapiță 208 ha., fasole 37 ha.

S'au îngrijit: 8 tauri, 294 boi, 223 vaci, 28 bivoli, 35 bivolițe, 122 mânzați, 145 viței, total 855 bovine 56 armăsari, 115 cai, 199 iepe, 75 cărlani. 95 mânzi, 23 asini, în total 573 cabaline; 328 berbeci, 6155 oi, 2093 miei,—cărlani, 53 capre, total 8629 ovine; 705 porci.

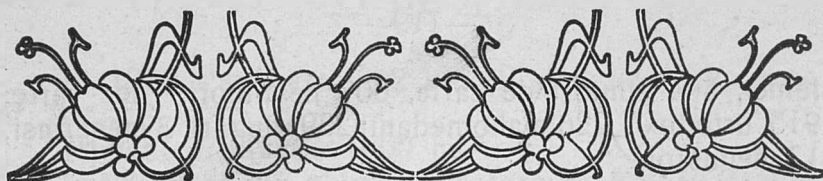
Biserica nu este în toată comuna. Școli sunt 3. Musulmanii au 2 geamii mici.

Primăria e instalată în local închiriat.

Apa se scoate din 26 puțuri cu burduf.

Prin comuna numai drumuri naturale.

Comuna Diuvaniuvasi.

Diuvaniuvasi.

Plecasem din Bazargic de o oră și jumătate. Pe-
ste noapte plouase și pe șosea se făcuse noroiu. Pie-
trișul de aci ușor se sfărâmă. Drumul era cam anevo-
ios și un popas se cerea. Mergeam în așteptarea unui
han, căci nici noi nu luasem nimic în gură, la plecare.
Și la drum-e știut-ai pofta destula, numai să ai ce
mânca.

Deoparte și de alta, pădure. În sus, spre cerul
azuriu niște păsări făceau cercuri în sburare. N'a-
veau nici o teamă, căci vulturul.

*„E rege în văzduhuri și rege pe pământ.
„Palatul lui sunt norii și tronul său o stâncă;
„In zări nemărginite domnește al său avânt,
„In suflet poartă veșnic prăpastie adâncă,
„Căci s'a născut în ceasul mahnirilor oerești,
„Când zeii hotărîră într'un mareț sobor
„Pe-alt zău se pedepsească cu chinuri omenesți.
„Un tunet!...și el fost-a ales răsbunător“.*

(Corneliu Moldovanu).

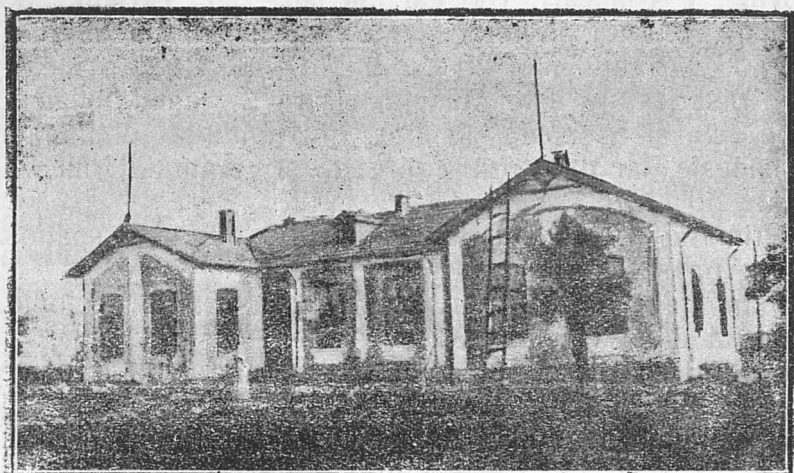
Ce păduri nesfârșite au fost pe aceste locuri! Câte
cuiburi s'au facut și pentru păsări și pentru răifăcători
departe de ochiul omenesc!

Prin văzduh nu vedeai decât uli, gata să-și răpea-
scă prada.

Intemeindu-se satul, i-a dat numele de *Diuvanluvasi*, sau mai bine zis Dogan-iuvasi—Cuibul vulturului.

Intr'un registru dela Muftiat din 1732, găsim satul *Cogea-dogan*—vultur mare.

Răifăcătorii își aveau cuibul principal. Printre aceștia Diuvane era cel mai de temut. Mulți călători au pățimit. Și vestea despre acest ciub de răifăcătorii se răspândise până n'depărtare de zeci de kilometri. Cu timpul, făcându-se satul, i-a dat numele *Diuvaneiuvasi* =Cuibul lui Diuvanè.

Primăria din Diuvaniuvasi.

E situat pe șes, având la nord *pădurea Diuvaniuvasi*, la nord-est *Cobaclâc sântă*, *Corucealilâc*, la sud *Căciacorum orman*, Ciucurovo și *Galtac orman*.

Se învecinează la răsărit cu satul Ciucurovo, la apus Cuiuchioiu, la miazănoapte Caraiapâlar, Toicuiusu și la miazăzi Suleimanfacă, Veischioiu.

Suprafața e de 2554 ha., din cari 46 ha., ocupate de vatra satului.

Populația se compune din 150 familii cu 1088 suflete, din cari 235 bărbați și 533 femei; 393 știutori de carte, 685 neștiutori de carte; 230 băieți,

*) Obținut prin bunătatea d-lui Muftiu Halil Abdurahim

168 fete, 295 bărbați și 390 femei; după ocupații: 141 plugari, 2 meseriași, 7 negustori.

În 1921 s'au născut 20 băieți, 22 fete; au murit 12 bărbați și 10 femei.

Pământ productiv 2050 ha., izlaz 40 ha., pădure 400 ha.

Locuitorii au 250 pluguri, 10 care cu boi, 70 căruțe cu cai, 10 boroane, 4 locomobile, 3 batoze.

S'au ținut: 2 tauri, 300 boi și vaci, 10 bivoli, 9 bivolițe, 100 mânzați, 5 viței, 5 mălaci, în total 431 bovine: 7 armăsari, 160 cai, 50 iepe, 25 cârlani, 30 mânzi, 10 asini, în total 282 cabaline; 200 berbeci și oi, 400 cârlani—miei 20 capre,, în total 2460 ovine.

Biserica nu este. Musulmanii au 2 geamii, pe lângă care este și o școală de stat, învățându-se dimineța românește, iar după prânz turcește și coramul. Urmează peste 40 elevi.

Primăria e instalată în local propriu, destul de spațios.

Apa se ia din puțuri cu burduf.

În mahalaua din spre Balcic sa așezat o colonie, datorită d-lui General Rasovicianu

S'au clădit și se vor clădi, aproximativ 60 locuințe tip, având și un frumos local de școală.

Domnul General a depus toată staruința pentru coloniștii, foști luptători ai bravului regiment 9 vânători ce-și aveâ garnizoana la Balcic.

„Și ai ajuns prin brațu-ți tare

„Pe soartă-ți iar stăpănitor.

„Cu încredere privește dară

„De-acuma iar în viitor!

„Stejarului de-i rupi o creangă,

„Mai multe crengi îi încolțesc,

„Și șoimului de-i smulgi aripa,

„Aripa mai vajnice îi cresc“.

(I. Nenițescu).

Cuiuchioiu [Satul Baltă].

Am plecat dela Ceairlăghiul prin pădure spre satul Cuiuchioiu—satul Baltă. Pădurea eră nverzită și

iarba smălțată de mii de flori. Trec printr'o poiană și opresc cai puțin.

„Poiană pare o uriașă floare,
„Ce schimbă curcubeie de colori,
„Dar nu-i o floare, ci sunt mii de flori,
„Din cari ies scânteii rătăcitoare,
„Ce s'aprind în aer și dispar“.

(D. Anghel).

După căle de aproape o oră, ajung în sat.

Sasul Cuiuchioiu e depărtat de reședință de 6 km. spre vest. S'a numit astfel, fiindcă e situat într'o scobitură, care în timpul ploilor se transformă într'un lac mărișor (cuiu = scobitură cu apă, chioiu = sat).

În împrejurimi sunt păduri: la vest *Cuiuorman*, la nord și est *Ceairlâghiolorman*, iar la est movila *Per-cemniuc*.

Se învecinează la răsărit cu satul Diuvaniuvasi, la apus Chioseler, la miazănoapte Sususchioiu și la miazăzi Hamzalar.

Suprafața e de 1165 ha., din cari 25 ha. ocupă vatra satului.

Populația e de 35 familii cu 204 suflete, din cari 93 bărbați, 111 femei; 94 știutori de carte, 110 neștiutori de carte; 151 ortodoxi, 53 mahomedani: 32 plugari, 1 meseriaș, 2 negustori.

S'au născut 1 baiat, 4 fete; au murit 2 bărbați și 3 femei.

Pământ productiv 850 ha., izlaz 10 ha., pădure 300 ha.

Locuitorii au 18 pluguri, 3 care cu boi, 15 căruțe cu cai, 1 tăvălug. 6 mașini agricole.

În 1921 s'au ținut: 1 taur, 42 boi și vaci, 3 bivoli, 4 bivolițe, 32 mânzați, 1 vițel, 3 málaci, total 86 bovine; 10 armăsari. 45 cai, 22 iepe, 12 cârlani, 2 mânzi, 1 asin, în total 82 cabaline; 1000 berbeci și oi, 400 cârlani, 4 capre, în total 1404 ovine: 30 porci.

Biserică nu e. Musulmanii au o geamie cu 1 hoge.

Localul de școală e propriu, cu o sală de clasă, neîmprejmuit, Funcționează un învățător. S'au înscris 41 elevi. Turcii urmează și la școala delă geamie.

Apa se ia din 3 puțuri cu burduf.

Comunicația se face pe drumuri naturale.

Suleimanfacă [Legistul Soliman].

Eră cam pe 'nseratc. Trec pe lângă o băltoacă. Ce mai sgomot!

„Nici broaștele nu dorm...ce sfadă!
„Și după glas le înțelegi
„Pe cele mai cu greutate.
„Or fi făcând și ele legi“.

(Al. Vlahuța).

La sud de Diuvaniuvasi, la 3, 5 km. se află satul **Suleimanfacă**, numit după întemeetorul, care eră un cunoscător al legilor.

E situat la marginea *pădurii Ciucurovo*.

La răsărit se află movilele *Cogea iuc* (movila mare) și *Echiziucler* (movilele gemeni)

Se învecinează la răsărit cu Idiriscuius și Tortamuș, la apus Veischioiu, la miazănoapte Diuvaniuvasi și la miazăzi Momcil.

Suprafața e de 565 ha., din cari 5 ha. ocupate de vatra satului.

Populația e de 25 familii cu 104 suflete, din cari 53 bărbați, 51 femei; 48 știutori de carte, 56 neștiutori de carte; toți mahomedani.

S'au născut 3 băieți și 4 fete; au murit 1 bărbat și o femeie.

Pământ productiv 300 ha., izlaz 10 ha., pădure 150 ha.

Locuitorii: 15 pluguri, 1 car cu boi, 8 căruțe cu cai, 2 tăvăluge. 2 boroane.

Au îngrijit: 1 taur, 20 boi și vaci., 2 bivoli, 1 bivoliță, 10 mânzați, 3 vițel, 1 malac, în total 36 bovine; 5 armăsari, 30 cai, 16 iepe, 15 cârlani, 4 mânzi, 1 asin, în total 67 cabaline; 600 berbeci și oi, 300 cârlani, 8 capre, total 908 ovine.

Geamia e modestă.

Apa se scoate din 2 puțuri.

Momcil.

Se înnoptase. Drumul totuș se vedeă. Dădeam zor, să ajung la sat, căci nu e plăcut să călătorești pe întuneric, doar luceafărul strălucia.

„Luceafăr depărtat,
„Stăpân pe 'ntreaga zare,
„Tu ești înamorat
„De-a nopții'ntrupare.
„De dorul ei te stingi
„Serman din zori în zori,
„Și ai vrea de atâtea ori
„Ptângând, la piept s'o strângi“.

(G. Tutuveanu).

Cam la 11 km. dela Diuvaniuvasi, pe malul Mării Negre, se află satul Momcil.

Malul e destul de ridicat, încât satul pare din depărtare, în nopțile senine, ca o lumânărică. În limba turcă „momcil“ înseamnă „lumânărică.“

Arhiologul Școrpil însă îl atribue unui boier „Momicil“ dintre căpeteniile lui Dobrotici, stăpânitorul acestei regiuni în secolul al XIV lea.

Se învecinează la răsărit cu marea, la apus cu Teche, la sud Ecrene, de care se desparte prin pădurea Teche și la miazănoapte cu satele Veischioiu și Suleimanfacă. Tot în spre răsărit e și Balcicul, de care se desparte prin pădurea *Cetal ceșmeler* (Pădurea cișmelelor).

Suprafața e de 743 ha. din cari 11 ha. ocupă vatra satului.

Populația e de 50 familii cu 208 suflete, din cari 100 bărbați, 18 femei; 90 știutori de carte, 118 neștiutori de carte; 90 ortodoxi 118 mahomedani.

Locuitorii sunt plugari, doar 3 negustori.

S'a u născut 1 băiat, 2 fete, au murit 1 bărbat și 1 femeie.

Pământ productiv 700 ha, izlaz 32 ha.

Au 20 pluguri, 30 căruțe cu cai, 4 care cu boi, 3 boroane, 4 tăvăluge.

În 1921 au ținut: 1 taur, 40 boi și vaci, 14 bivoli, 13 bivolițe, 20 mânzați, 5 viței, 6 mālaci, în total 90 bovine; 5 armăsari, 60 cai, 30 iepe, 15 cărlani, 10 mânzi, 2 asini, în total 132 cabaline; 600 berbeci și oi, 200 miei, 15 capre, în total 815 ovine.

Biserica și școală nu sunt.

Musulmanii au o geamie cu 1 hōge și un azil confesional.

Apa se aduce dela 5 puțuri cu burduf.

Prin apropiere trece șoseaua Balcic—Teche.

Ceairlîghiol.

(Lacul din ceair)

Trăsurica mergea destul de iute pe șoseaua udată de ploaia de peste noapte. Praf nu mai eră. Un strigăt ascuțit, de alarmă, „civit!... civit!...”

Ma uit în sus și văd niște păsări de mărimea unor porumbei sălbatici, făcând sboruri iuți, când în sus, când în jos, în apropierea unui uliu.

Câte odată, se și părea că uliul înhață pe una. Măiastră însă neîntrecută, se îndepărtă ca săgeata. Civit!... civit!. civit!.. Se apropie de el, iarăș se înalță.

Eră ceva fermecător, să le privești mișcările! Vedeai curajul, istețime a și plăcerea în sbor.

Am lăsat caii la pas și am privit acest exercițiu de sbor meșteșugit în aer

Iată că uliul se simte ostenit și se lasă batut. Iute păsărele se scobor pe ogor.

Aveau trupul bine legat pe niște piciorușe înalte. Pe cap, gât și piept pene negricioase, pe spate și aripi, verzui, bătând în albastru, pe pânțele, albe. Moțul subțire le da o înfațișare rășboinică.

Sunt nagâții pe cari îi urăște poporul din timpurile vechi, când navăliau barbarii.

Nagățul e un vestitor al păsărilor. Când zărește o răpitoare, dă semnatul de alarmă „civit!... civit!“... atrăgându-le atențiunea că se apropie pericolul.

Se spune că sunt gata, să scoată ochii unui om, numai să-și apere puii. *)

Iată și satul Ceairlighiol, lacul din ceair, la o depărtare de 17 km. de Bazargic. Înainte de 1880 erau vreo 3 familii turcești, cari se stabili-se, găsind pășune suficientă și loc bun pentru agricultură.

E situat pe șes, având la nord pădurile Carlâbeiu-chioiu și Tașcogear-orman, iar la sud Ceairlighiol-orman.

În mijlocul satului, apa din ploi formează un lac destul de întins. Pe margine o mulțime de pescăruși, nagâți etc. Când e secetă, apa scade, iar păsările se îndreaptă către mare.

Se învecinează la răsărit cu tarlăua Diuvan-luvasi, la apus și sud cu Carlâbeiu-chioiu.

*) Păsările noastre de I. Simionescu.

Suprafața e de 1420 ha. din cari 10 ha. ocupă vatra satului.

Populația e de 29 familii cu 190 suflete, din cari 46 bărbați și 54 femei, toți ortodoksi; după ocupații 24 plugari, 1 meseriaș și 5 negustori.

În 1921 s'au născut 2 băieți și 5 fete; au murit 4 bărbați și 7 femei.

Pământ productiv 1000 ha., pădure 40. Locuitorii au 25 pluguri, 16 căruțe cu cai, 5 care cu boi, 2 tăvăluge, 4 mașine agricole (locomobile și batoze).

Școală primară din Ceairlighiol.

În 1921 s'au îngrijit 2 tauri, 60 boi și vaci, 6 bivoli, 5 bivolițe, 35 mânzați, 2 viței, 3 malaci, în total 113 bovine; 5 armăsari, 64 cai, 35 iepe, 38 cârlani, 8 mânzi, 3 asini, în total 148 cabaline; 2100 berbeci și oi, 560 cârlani, 10 capre, în total 2970 bovine; 50 porci.

Biserică nu e. Localul de școală e propriu, tip nou, cu o sală de clasă, înprejmuit cu nuele. S'au înscris peste 40 elevi și sunt conduși de un învățător.

Apa se scoate din 6 puțuri cu burduf.

Am stat pe marginea lacului, care mai aveă apă și am privit mult la păsările ce dansau deasupra lui . . . M'am departat; dar strigătul „civit! . . civit!“ . . îmi era tot în ureche.

Tabla de materii.

	pag.
Prefața la val. I.	3.
Mărturisire	5.
Numirile ținutului	7.
Turtucaia	11.
Abritus	38.
Cavarna	32.
Malcoci	49.
Turcsuiutciuc sau Tatarsuiutciuc	50.
Mihalbeiu	51.
Comuna Cavarna	53.
Teke	54.
Ecrene	61.
Ceașchioiu (Satul Sergentului)	65.
Mustafa Beiler	68.
Ciucurovo (Adâncata).	68.
Tulugea (Pletoșii)	70.
Ceatalar (Răspântii)	71.
Alaclise (Biserica zugrăvită)	74.
Ghăiciler (Caprioare)	77.
Comuna Teke	78.
Spasovo (Suleimanlâc)	80.
Tar Boris (Delinebeichioi)	84.
Bilo (Sârtchioiu)	85.
Simionovo (Sahtianlâc).	87.
Caceamac (Bejanovo)	89.
Vicevo (Huseinchioiu)	90.
Predel (Murfatcea)	91.
Rogozina (Hasârcuisu)	93.
Cernooco (Caraghiozcuis)	94.
Pisarovo (Caraiazagi)	96.
Liliacovo (Carabacă) Liliacul	97.
Sărnino (Caragialar) Cerbi	99.
Siracovo (Etimteli) Orfani	100.
Araclar (Crușevo) Perii	101.
Velicovo (Semizler) Grași	103.
Sredina (Ortacuius)	104.
Cioral (Orlovo) Teleniș Desrobiți	105.
Comuna Spasovo	106.
Preselenți (Baș asarlâc) Strămutați	108.
Gorița (Ormangic) Crângaș	112.

Călina (Emirler) Călin	113.
Malinovo (Biuiuc Cioral) Smeurata	115.
Curtduman (Vasilievo)	117.
Comuna Preselenți	118.
Diavaniuvasi (Culbul vulturului) Șoimani.	120.
Cuiuchioiu (Satul Baltă)	122.
Suleimanfacă (Legistul Soliman)	124.
Momcil	125.
Ceairlighiol (Lacul ceair)	126.

